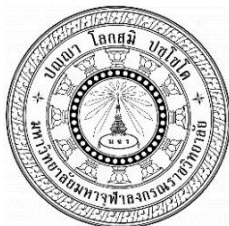

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒
**PROMOTION OF VIRTUES AND ETHICS IN SCHOOLS UNDER THE
OFFICE OF PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 2,
UBONRATCHATHANI PROVINCE**

พระสมุห์ประสิทธิ์ ปิติธิโก (แสนดวง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

พระสมุห์ประสิทธิ์ ปิติธิโก (แสนดวง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

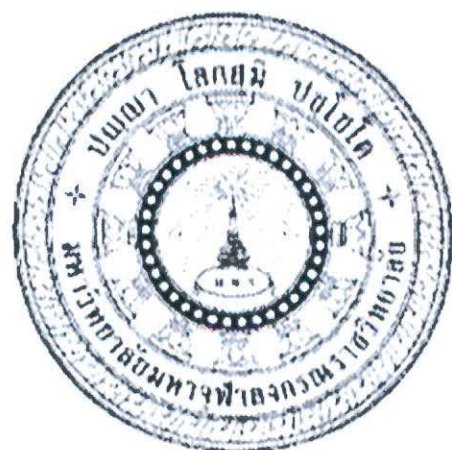
**Promotion of Virtues and Ethics in Schools under the Office
of Primary Education Service Area 2,
Ubonratchathani Province**

Phar Prasit Prasitthiko

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์ เรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม)

กรรมการ

(ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม
ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระสมุห์ประสิทธิ์ ปสฺสธิโก)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒
- ผู้วิจัย** : พระสมุห์ประสิทธิ์ ปัสสิโก (แสนด้วง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม, กศ.บ. (ภาษาไทย), กศ.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา), ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)
 - : ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ, ค.บ. (สังคมศึกษา), ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา), ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)
- วันสำเร็จการศึกษา** :

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒) เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ และ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมคือ ๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน ๒๘๓ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง เครซีและมอร์แกน (Krejcie & Margan) โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒) กำหนดกลุ่มเป้าหมายการศึกษาเชิงคุณภาพ จำนวน ๑๐ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๑. การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านหลักความคุ้มค่า รองลงมาคือด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความรับผิดชอบตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือด้านหลักนิติธรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏดังนี้ ด้านการส่งเสริมด้านความพอเพียง ด้านการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์ ด้านการส่งเสริมด้านอุดมการณ์คุณธรรมและจริยธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ

๒. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวม

มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านหลักความค้ำค้ำมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่ แตกต่างกัน

๓. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้

ด้านอุดมการณ์คุณธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีที่ดีตนอยู่ในกรอบกฎหมาย จารีต ประเพณีและพระธรรมวินัย รวมทั้งนำกฎหมายว่าด้วยพนักงานข้าราชการ หรือ ศาสนการมาปรับใช้ในสถานศึกษา ด้านความกตัญญู สถานศึกษาควรรายงานการประเมินตนเองและรายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเป็นความจริง และทุกขั้นตอนต้องยึดหลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ ควรมีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันและมีความซื่อสัตย์สุจริต

ด้านความพอเพียง สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจ ให้โอกาสคนทุกคนในองค์กรมีสิทธิและเสียงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเกิดความสามัคคีในหมู่ ด้านความรับผิดชอบสถานศึกษาควรมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่ การงานการอาชีพของตนเอง

- Thesis Title** : Promotion of Virtues and Ethics in Schools under the Office of Primary Education Service Area 2, Ubonratchathani Province
- Researcher** : Phar Prasit Prasitthiko
- Degree** : Master of Arts (Educational Administration)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Asst.Prof.Dr.Theerasak Buengmum,
B.Ed. (Thai Language), M.A. (Psychology),
Ph.D. (Educational Administration)
- : Dr.Sangwan Phiayura, B.Ed. (Society)
M.Ed. (Educational Administration),
Ph.D. (Educational Administration)
- Date of Graduation** :

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the promotion of virtues and ethics in schools under the Office of Primary Education Service Area 2, Ubonratchathani province; 2) to compare the promotion mentioned; 3) to study the suggestions and ways of such promotion in the studied schools. This study used the mixed research methodologies: for the quantitative research, the samples were 283 of the administrators and teachers, selected by Krejcie and Morgan's methods of stratified random sampling and simple random sampling. The tool in this process was a five rating scale questionnaire which was used to find the statistical values of Percentage, Mean and Standard Deviation. For the qualitative research, the interview form was used to interview 10 key informants before the data obtained were analyzed by the descriptive analysis.

The research results were as follows:

1) The statistical scores of the promotion of virtues and ethics in the studied schools in overall and each aspect perspectives were at a high level; the highest can be seen in the aspect of 'sufficiency', followed by that of 'honesty' and 'virtues and ethics'; the least was of 'responsibility'.

2) Based on the comparison, the statistical scores of such promotion, classified by the samples' positions were indifferent; this denied the hypothesis determined. The aspects of 'worthiness' showed the differences of the practices with the statistical significance level of .05; the scores of other aspects were indifferent.

3) The suggestions and ways of such promotion in the studied schools were that in the aspect of 'virtues and ethics'; the schools should promote the conducts according to the laws, cultures and traditions; the law of governmental employees or religions should be applied in the schools. In the aspect of 'gratitude', the schools should have self-assessment according the reality based on the transparency; the corporation at work should be improved by honesty development. In the aspect of 'sufficiency', the schools should open the opportunity to the community and stakeholders to participate in making a decision in administration; all should be given right to raise their opinions for the harmony of the community. In the aspect of 'responsibility', the schools should realize the rights of their works.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา	๒๔
๒.๓ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม	๓๙
๒.๔ บริบท เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒	
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๗
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๗
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย	๖๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๒
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๓

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๕
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๕
๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๕
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๗
บรรณานุกรม	๑๐๐
ภาคผนวก	๑๐๗
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๘
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	
ภาคผนวก ค ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพ เครื่องมือวิจัย	
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลตอบแบบสอบถาม (Try out)	
ภาคผนวก ฉ ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)	
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	
ภาคผนวก ซ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๑	ข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๗๖
ตารางที่ ๒	จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๖
ตารางที่ ๓	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒	๗๗
ตารางที่ ๔	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความพอเพียง	๗๘
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความกตัญญู	๗๙
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านด้านความซื่อสัตย์สุจริต	๘๐
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวมและรายข้อ	๘๑
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักความคุ้มค่า	๘๒
ตารางที่ ๔.๗	ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน	๘๓
ตารางที่ ๔.๘	ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน	๘๔
ตารางที่ ๔.๙	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและราย ด้าน	๘๔
ตารางที่ ๔.๑๐	ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน	๘๕

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยกำลังเดินทางมาถึงจุดวิกฤต เป็นคำพูดที่คนไทยใช้สรุปสภาพของสังคมในปัจจุบันในขณะที่สังคมไทยอยู่กันแบบครอบครัวเดี่ยว เป็นสังคมที่ขาดความอบอุ่น คำพูดนี้ไม่ผิด นัก เพราะเยาวชนถูกเลี้ยงดูด้วยเงิน เติบโตมากับสังคมแบบวัตถุนิยม ในขณะที่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนกำลังแข่งขันกันหาเงิน โดยมีได้เอาใจใส่สังคมหรือแม้แต่คนในครอบครัว ส่งผลให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่อยู่แบบตัวใครตัวมัน เยาวชนโดยเฉพาะวัยรุ่นถูกปล่อยให้อยู่กับกลุ่มเพื่อนรวมกลุ่มทำสิ่งที่ไร้สาระ มีความเชื่อและค่านิยมที่ผิด ๆ จนเลยเถิดถึงขั้นทำในสิ่งที่ ผิดพลาดทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมไทย ที่ควรจะได้รับ การส่งเสริมให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในแง่ของการพัฒนาเจตคติ การสร้างคุณธรรมจริยธรรม โดยตระหนักว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลากรและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ สร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”^๑

การศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสามารถ เต็มศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เป้าหมายการศึกษาที่แท้จริง คือการพัฒนาบุคคลให้เขาเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความเป็นคนดีเพื่อจะได้ ช่วยเหลือตัวเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเป็นสุข ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้เป็นคนที่ทำ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ช่วยเหลือพัฒนาสังคม ประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นการ สร้างคนเพื่อให้ไปสร้างสังคมที่ตนอาศัยอยู่นั่นเอง การศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี^๒

รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม คนที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทั้งระบบเศรษฐกิจฐานความรู้เพื่อการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมและ ระบบเศรษฐกิจแบบพหุมีพอกินในภาคเกษตรกรรม

^๑ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒), (กรุงเทพ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒

^๒ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ , (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๙) , หน้า ๙

องค์ประกอบที่สำคัญหรือเครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนก็คือหลัก คุณธรรม และจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรมมีคุณภาพภายใน คือ ความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่ว ย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรม เป็นเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น เป็นสภาพการณ์ของการทำความดี คือ ความเหมาะสมตามควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่สามารถจำแนกได้ สามารถสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้องมีสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัยและความตั้งใจหรือเจตนาที่เที่ยงแท้ ลักษณะของคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งละเอียดอ่อน อยู่ในจิตใจของแต่ละคน ไม่อาจวัด หรือความคุมได้ด้วยกฎหมาย หรือข้อบังคับใดๆ แต่ควบคุมด้วยจิตสำนึกของตนเอง ผู้ที่มีจิตสำนึก ในคุณธรรมสามารถห้ามความคิดที่ไม่ถูกต้องของตนเองได้ และสามารถยับยั้งการกระทำที่ไม่สมควรและสามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีได้

ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดยใช้หลักคุณธรรม ๕ ประการประกอบด้วย ๑. ความพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ๒. ความกตัญญู คือผู้รู้คุณค่าของผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากก็ตาม น้อยก็ตามแล้วก็ตามระลึกนึกถึงด้วยความซาบซึ้งไม่ลืมเลย ๓. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นหลอกลวงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง ๔. ความรับผิดชอบ คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม ๕. อุดมการณ์คุณธรรม คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย^๓

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น คือในขณะดำเนินการจัดการศึกษาไปแล้ว ยังประสบปัญหาเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน^๔ และสภาพปัญหาทั่วไปของปัญหาด้านจริยธรรมคือ นักเรียนยังไม่ได้รับการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีพอ ด้านความประพฤติจึงยังไม่เรียบร้อย โด้ะเรียนมีรอยขีดเขียน สกปรก สภาพ

^๓ สำนักงานรัฐมนตรี, แนวทางดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/websm/2017/mar/111.html#home> (๕ มีนาคม ๒๕๖๐)

^๔ สภาวัฒนธรรมอำเภอตระการพืชผล “ประเมินผล โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เขตพื้นที่เทศบาลตำบลตระการพืชผล อำเภอตระการพืชผล ประจำปี๒๕๕๐” (อัดสำเนา)

ห้องเรียน ไม่น่าเรียน^๕ โรงเรียนมุ่งเน้นคุณภาพทางด้านวิชาการมากกว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ ความปรองดอง ความอดทน ในการสอนการทำ ความดี โดยการบันทึกความดียังไม่ใช่การส่งเสริมความดีมากนัก นักเรียนจะไม่เห็นความสำคัญของการ บันทึกความดี เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจในการทำ ความดีมากขึ้น การดำเนินการจัดกิจกรรมในการ ทำความดี ครูออกคำสั่งมากกว่าที่จะให้นักเรียนคิดและปฏิบัติด้วยจิตสำนึกของตนเอง ส่วนใหญ่ครู จะใช้แบบทดสอบเป็นการตัดสินการปฏิบัติกิจกรรมโดยไม่คำนึงถึงผลต่อการสังเกตแสดง พฤติกรรม^๖

จากเหตุผลความสำคัญและที่พบปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยซึ่งเป็นครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประถมและเป็นพระวิทยากรซึ่งได้สอนนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอยู่เป็นประจำจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 2 ในพื้นที่อำเภอตระการพืชผล เพื่อนำ ข้อมูลที่ได้นำไปให้ผู้บริหาร ครูและผู้เกี่ยวข้องได้นำ ไปใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาให้มี ประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒

๑.๓ ปัญหาของการวิจัย

๑.๓.๑ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ มีการปฏิบัติในระดับใด

๑.๓.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอตระการพืชผล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ มีความแตกต่างกันอย่างไร เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และ ประสบการณ์ในการทำงาน

^๕ โรงเรียนปทุมสุวรรณ์วัดศรีโพธิ์ชัย “สรุปโครงการคุณธรรม ห้องเรียนสะอาด จิตใจผ่องใส” (อุบลราชธานีฝ่ายวิชาการโรงเรียนปทุมสุวรรณ์วัดศรีโพธิ์ชัย, ๒๕๕๖) หน้า ๕ (อัดสำเนา)

^๖ รายงานผลการดำเนินงานประจำปี ๒๕๕๙ สพป.อบ.เขต ๒ :๒๕๖๐

๑.๓.๓ เพื่อรับข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ให้เกิดประสิทธิผลควรทำอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ซึ่งมี เนื้อหาสาระประกอบด้วย ๕ ด้าน^๗ ดังนี้ ๑.ด้านความพอเพียง ๒.ด้านความกตัญญู ๓.ด้านความ ซื่อสัตย์สุจริต ๔.ด้านความรับผิดชอบ ๕.อุดมการณ์คุณธรรม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

๑.๔.๒.๑ ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในเขตพื้นที่ การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ทั้งสิ้น ๑,๐๖๗ คน^๘ จำแนกได้ ดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	๑๑๕	คน
(๑.๒) ครูผู้สอน	จำนวน	๙๕๒	คน

(๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี	จำนวน	๗๙๗	คน
(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๒๗๐	คน

(๓) ประสบการณ์ในการทำงาน

(๓.๑) ต่ำกว่า ๑๐ ปี	จำนวน	๔๑๔	คน
(๓.๒) ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี	จำนวน	๒๖๕	คน
(๓.๓) ตั้งแต่ ๒๑ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๓๘๘	คน

๑.๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ปี การศึกษา ๒๕๖๐ จำนวนทั้งสิ้น ๓๖๔ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเชซีและมอร์แกน (krejce & Morgan)^๙ และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) ตามตำแหน่งหน้าที่และ

^๗ สำนักงานรัฐมนตรี, แนวทางดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. [ออนไลน์]แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th/websm/2017/mar/111.html#home> (๕ มีนาคม ๒๕๖๐)

^๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒,ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ,[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://emis.ubon2-ed.go.th/main.php?menu=13> (๕ มีนาคม ๒๕๖๐)

^๙ krejce & Morgan, อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙. (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

เทียบสัดส่วนจากประชากร ตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อย โดยสุ่มอย่างง่าย (Simple random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก จำแนกได้ ดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	๘๗	คน
(๑.๒) ครูผู้สอน	จำนวน	๓๖๒	คน

(๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี	จำนวน	๒๕๐	คน
(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๑๑๒	คน

(๓) ประสบการณ์ในการทำงาน

(๓.๑) ๑๐ ปีลงมา	จำนวน	๑๑๓	คน
(๓.๒) ๑๑ - ๒๐ ปี	จำนวน	๙๗	คน
(๓.๓) ๒๑ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๑๕๒	คน

๑.๔.๒.๓ กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน ๑๒ คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	๖	คน
(๑.๒) ครูผู้สอน	จำนวน	๖	คน

(๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี	จำนวน	๖	คน
(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๖	คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๔.๓.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน แยกเป็น

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา
(๑.๒) ครูผู้สอน

(๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี
(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี

(๓) ประสบการณ์ในการทำงาน

(๓.๑) ๑๐ ปีลงมา
(๓.๒) ๑๑ - ๒๐ ปี
(๓.๓) ๒๑ ปี ขึ้นไป

๑.๔.๓.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม ๕ ประการ ตามกรอบ แนวคิดเนื้อหาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ๕ ด้าน^{๑๐} ประกอบด้วย

๑. ด้านความพอเพียง
๒. ด้านความกตัญญู
๓. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต
๔. ด้านความรับผิดชอบ
๕. อุทิศคุณธรรม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะ โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่อำเภอตระการ พิษผล จำนวน ๙๐ โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต ๒

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ – ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

- ๑.๕.๑ ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริม คุณธรรมนักเรียนแตกต่างกัน
- ๑.๕.๒ บุคคลากรที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรม นักเรียนแตกต่างกัน
- ๑.๕.๓ บุคคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริม คุณธรรม นักเรียน แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๖.๑ **คุณธรรม** หมายถึง สิ่งที่ดีงามที่เป็นความคิดที่จะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตน ให้อยู่ในคุณงามความดี สามารถแยกแยะดีชั่ว ผิดถูก งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความพอเพียง ความ รับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวทิตะ และความมีอุดมการณ์คุณธรรม

๑.๖.๒ **จริยธรรม** หมายถึง ความสำนึกหรือสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ เป็นพฤติกรรมใน การปฏิบัติตนในสิ่งที่ควรปฏิบัติที่ดีงามเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับของคนในสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม

๑.๖.๓ **การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม** หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

^{๑๐} กระทรวงศึกษาธิการ, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและ การจัดการศึกษา พ.ศ.๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๔.

๑.๖.๔. คุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ หมายถึง หลักหรือแนวความคิดที่ต้งามอันจะเป็นแนวทางในการนำไปประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับของสังคม

๑.๖.๔.๑ ความพอเพียง หมายถึง ดำเนินชีวิตเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน อุดออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า

๑.๖.๔.๒ ความกตัญญู หมายถึง รู้คุณผู้อื่น รู้จักตอบแทนผู้อื่น

๑.๖.๔.๓ ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง มีความประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คดโกง รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน

๑.๖.๔.๔ ความรับผิดชอบ หมายถึง ปฏิบัติตนอยู่ในขอบเขตกฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคม หน้าที่ของตน

๑.๖.๔.๕ อุดมการณ์คุณธรรม หมายถึง ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

๑.๖.๕ ตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้อำนวยการเพื่อทำหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน รวมถึงครูผู้สอนและครูพิเศษที่จ้างสอนเป็นรายชั่วโมง แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ

๑.๖.๕.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตพื้นที่สำนักงานประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ โดยมีเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน และรองผู้อำนวยการ ที่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

๑.๖.๕.๒ ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการพิจารณาจากผู้อำนวยการโรงเรียนได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา

๑.๖.๖ วุฒิการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่ได้รับ/สำเร็จการศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑.๖.๖.๑ ระดับปริญญาตรี หมายถึง ระดับความรู้ขั้นต้นที่มหาวิทยาลัยที่ประสาทให้แก่ผู้ที่คุณสมบัติตามที่กำหนด

๑.๖.๖.๒ สูงกว่าปริญญาตรี หมายถึง ประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง และปริญญาเอก

๑.๖.๗ ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

๑.๖.๗.๑ ระยะเวลา ต่ำกว่า ๑๐ ปี หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ ๑-๑๐ ปีลงมา

๑.๖.๗.๒ ระยะเวลาระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ ๑๑-๒๐ ปี

๑.๖.๗.๓ ระยะเวลาตั้งแต่ ๒๑ ปีขึ้นไป หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ ๒๑ ปีขึ้นไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลักคุณธรรม ๕ ประการ สำหรับสถานศึกษานำไปพัฒนาผู้บริหารให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๑.๗.๒ ได้ข้อมูลผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ของผู้บริหารตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันสำหรับผู้บริหารและครูเพื่อพัฒนาตนเองและการปฏิบัติกรในหน้าที่ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๑.๗.๓ ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ สำหรับสถานศึกษาและต้นสังกัดนำไปพัฒนาในหน่วยงานของตน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ๒ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา
 - ๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารการศึกษา
 - ๒.๑.๒ แนวคิดการบริหารการศึกษา
 - ๒.๑.๓ หลักการบริหารการศึกษา
 - ๒.๑.๔ กระบวนการบริหารการศึกษา
 - ๒.๑.๕ ทฤษฎีการบริหารการศึกษา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
 - ๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
 - ๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
 - ๒.๒.๓ หลักการบริหารสถานศึกษา
 - ๒.๒.๔ ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา
- ๒.๓ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา
- ๒.๔ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา
 - ๒.๔.๑ การส่งเสริมด้านความพอเพียง
 - ๒.๔.๒ การส่งเสริมด้านความกตัญญู
 - ๒.๔.๓ การส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต
 - ๒.๔.๔ การส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ
 - ๒.๔.๕ การส่งเสริมด้านอุดมการณ์คุณธรรม
- ๒.๕ บริบทสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่ระเบียบแบบแผน

การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่

ดังนั้นจึงสรุปความหมายของ “การบริหารการศึกษา” ได้ว่า “การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี”

จากสรุปความหมายของ “การบริหารการศึกษา” ข้างบนนี้ อธิบายขยายความได้ว่า ที่หมายถึงการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของครูใหญ่ร่วมกับครูน้อยในโรงเรียน หรืออธิการบดีร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่างๆและครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย และอื่นๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้รวมเรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” นั่นเอง^๑

ถวิล เกษสุพรรณ กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึงกระบวนการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาที่บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันดำเนินงานโดยใช้ทรัพยากรการบริหารเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพของสังคมตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้^๒

สมเดช สรวินต์ กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้และความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^๓

นพพงษ์ บุญจิตราคูล ได้ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม ให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของ

^๑ นาง เลิศดาว กลิ่นศรีสุข,เทคโนโลยีสารสนเทศสื่อสิ่งพิมพ์ [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/403387> (๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๕)

^๒ ถวิล เกษสุพรรณ, “การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุบลราชธานี เขต ๕”, ปรัญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๒) หน้า ๓๒

^๓ สมเดช สรวินต์, “การนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้นแบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษ อุบลราชธานี เขต ๕”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ๒๕๕๓). หน้า ๓๒

สังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล อาศัยทรัพยากร เทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่^๔

Hoy and Miskel (ฮอย และมิสเกล) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ด้วยองค์ประกอบหลายประการ เช่น การตัดสินใจ องค์กร แรงจูงใจ ภาวะผู้นำ โดยการบริหารต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต^๕

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกัน ดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม ค่านิยมหรือคุณธรรมในด้านสังคมการเมืองเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็น สมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน

๒.๑.๒ แนวคิดการบริหารการศึกษา

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารการศึกษาตามหลัก ไตรสิกขากับแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ ไว้ดังนี้ หลักสิกขานี้ครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนา สิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ เมื่อหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดอยู่ในหลักสิกขา ก็กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่งการศึกษา เรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา ทั้งสิ้น การพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นแหละเป็นเนื้อเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือเป็นการพัฒนาคน ขึ้นไป โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษา อย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือการพัฒนา (๑) แนวคิดการ พัฒนามนุษย์ตามหลักของไตรสิกขานี้เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม มีหลักการสำคัญดังนี้ ๑) สร้าง ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ (๑) ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือ สภาพแวดล้อม ทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร (๒) ฝึกการคิดอย่างถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการคิดให้ถูกวิธี ถูกต้องและเป็นระบบอันจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ ความเห็นถูกต้องคือสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้น เมื่อสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นแล้วก็จะทำให้เห็นแนวทางดำเนินการที่ ชัดเจนแจ่มแจ้ง ก็เข้าสู่กระบวนการฝึกตามหลักไตรสิกขา ๒) การฝึกตามหลักของไตรสิกขา ซึ่งมีหลัก สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและ ทางสังคม บางที่ท่านแยกย่อยไปอีก คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับวัตถุ เรียกว่า “กายภาวนา” และ การพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เรียกว่า สีสภาวนา (๒) สมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องคุณธรรม ความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อดทน ความมีสติ สมาธิ ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน เรียกว่า จิตภาวนา (๓) ปัญญา เป็นการพัฒนาด้านความรู้ ความ เข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง หรือรู้ตามที่มันเป็น เรียกว่า ปัญญาภาวนา (๓) วัดและ

^๔ นพพงษ์ บุญจิตราดุล, ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิชการพิมพ์จำกัด ,๒๕๔๐) หน้า ๙๗

^๕ Hoy, Wayne K. and Cecil G, Miskel. (2001). Educational Administration : Theory, Research and Practice. 6 th ed. Mc Graw – Hill International Edition 2001.p 437-438

ประเมินผล การพัฒนาที่รอบด้านครอบคลุมนั้นนักการศึกษาปัจจุบันว่ามี ๔ อย่าง ซึ่งตรงพอดีกับในพระพุทธศาสนา เรียกว่า การพัฒนา ๔ ด้าน คือ ๑) พัฒนากาย แยกได้เป็นหลายอย่าง อย่างง่ายที่สุด คือ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี หายโรคหายภัย แต่พุทธศาสนายังพูดต่อไปอีกถึงการพัฒนากายในความหมายว่า เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงาม ตัวการพัฒนากาย เรียกว่ากายภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวิตกาย แปลว่าคนที่พัฒนากายแล้ว ๒) พัฒนาศีล คือการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดีมีระเบียบวินัย อยู่ในกฎเกณฑ์กติกา มีชีวิตที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาชีพ พัฒนาศีลนี้ปัจจุบันเรียกว่าการพัฒนาทางสังคม ทางพระเรียกเป็นทางศัพทว่า ศีลภาวนา ถ้าเป็นคนได้พัฒนาศีลแล้วก็เรียกว่า ภาวิตศีล ๓) พัฒนาจิต เป็นการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจ ให้พร้อม สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง ๓ คือ ๑) คุณภาพจิต ได้แก่ พวกคุณธรรมต่าง ๆ คือ เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ๒) สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต คือความมีสติ มีวิริยะ ความเพียรพยายามสั่งงาน มีขันติ ความอดทนและทนทาน ๓) สุขภาพจิต คือมีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจเป็นสุข สดชื่น เบิกบาน ร่าเริง ปลอดภัย สงบ ผ่องใส การพัฒนาจิตนี้ถ้าเรียกสั้น ๆ ก็เรียกว่า จิตตภาวนา ถ้าเป็นคนที่ได้ฝึกอบรมจิตแล้ว พัฒนาจิตแล้ว ก็เรียกว่าเป็น ภาวิตจิต ๔) พัฒนาปัญญาแบ่งได้ดังนี้ ปัญญาขั้นแรก คือปัญญาที่เป็นความรู้ ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ต่อจากนั้น ลึกซึ้งลงไปอีกคือการรับรู้ เรียนรู้อย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง ไม่เบียดเบียนหรือเอนเอียงด้วยอคติ เนื่องจากการรับรู้ นั้น ยังมีขั้นต่อไปอีกคือการคิดการวินิจฉัย ซึ่งหมายถึงการคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ ปัญญาอีกขั้นหนึ่ง คือ ปัญญาที่เข้าใจถึงสาระแห่งความเป็นไปของโลกและชีวิต รู้ทางเสื่อม ทางเจริญและเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคมให้เจริญดีงามยิ่งขึ้นไป ขั้นสุดท้าย ได้แก่ ปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมดาของสังขาร คือโลกและชีวิต เข้าถึงความจริงแท้ของการที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ทำให้คลายความยึดติดถือมั่นโดยวางใจได้ถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย แยกจิตใจออกมาเป็นอิสระได้ เลิกเอาความอยากของตนเป็นตัวกำหนดเปลี่ยนแปลงเป็นอยู่และทำการด้วยปัญญาเป็นขั้นที่จิตใจเข้าถึงอิสระภาพ หลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์ การพัฒนาทางปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวิตปัญญา คือเป็นคนที่ได้ฝึกอบรมพัฒนาปัญญาแล้วก็จบการพัฒนา ๔ ด้าน ซึ่งถือว่าครบถ้วนสำหรับชีวิต ดังนั้นการดำเนินชีวิตที่ดีจึงต้องมีการศึกษา และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา^๖

การนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารการศึกษาทำได้อย่างไร

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน นักวิชาการได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า เราจะต้องเห็นตรงกันก่อนว่า คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นั่นคือ คนเป็นตัวตั้งของการพัฒนาทั้งหลาย คนที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อคนชนิดนั้นไปอยู่จุดใดของสังคม เขาก็มีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป (๓) ที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการได้มีแนวคิดในการนำเอาหลักไตรสิกขาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งหมายถึงโรงเรียนระบบปกติทั่วไปแต่เน้นการนำหลักธรรมของ

^๖ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิโรฒ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖) หน้า ๙๕ - ๑๐๕

พระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโรงเรียนที่นำวิถีทางวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมาใช้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักไตรสิกขา มาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน หลักการนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารการศึกษา หลักการจัดการ ดังต่อไปนี้ ๑) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือ ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ ด้าน เช่น ระบบบริหาร อาคารและสถานที่ หลักสูตร สื่อและแหล่งการเรียนรู้ อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง งบประมาณ เป็นต้น ให้ความพร้อมที่จะใช้การได้อย่างเต็มศักยภาพในทุกด้าน พร้อมทั้งทำความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องจนเกิดเป็นสัมมาทิฐิ คือ เป็นความเห็นที่ถูกต้อง ๒) กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา คือ การเรียนการสอนโดยใช้ไตรสิกขา การสร้างบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ๓) วัดและประเมินผลการใช้ไตรสิกขาในการบริหารจัดการการศึกษา คือ (๑) ผลที่เกิดกับตัวผู้เรียน เช่น ผู้เรียนได้มีการพัฒนาด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ ทางด้านปัญญามากน้อยเพียงใด (๒) ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน เช่น โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชน วัดในชุมชนได้ศาสนทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวในชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขไว้ช่วยเหลือครอบครัวและช่วยในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น^๗

เนตร์พัฒนา ยาวีราช เขียนในหนังสือเรื่อง การจัดการสมัยใหม่ว่า แนวคิดทางการบริหารของเฮนรี ฟาโยล ผู้เป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการปฏิบัติการ (Operational management theory) หรือบางท่านก็ถือกันว่าเป็นบิดาของการบริหารจัดการสมัยใหม่ เชื่อว่าการบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะ และสนใจศึกษาองค์การโดยรวมและมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการ (Organizing) ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมห้าอย่างคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชา (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) หรือ POCCC พบว่าพนักงานมีผลผลิตเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน การตระหนักในมิตรภาพและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นวิถีทางที่ทำให้ประสบความสำเร็จในองค์การ^๘

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหา

^๗ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓

^๘ เนตร์พัฒนา ยาวีราช, การจัดการสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๖) หน้า ๘

ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case Study) จำนวนมาก และวิเคราะห์หาวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ^๙

สุปรีชา กมลลาศน์ อธิบายว่า แนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบโดย เฮนรี ฟาโย นักบริหารชาวฝรั่งเศสซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทฤษฎีหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร ๕ ประการ คือการวางแผนการจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของลูเธอร์ กูลิค ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกันที่ได้ขยายแนวคิดของฟาโยล กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่า POSDCoRB : Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) Budgeting (การงบประมาณ)^{๑๐}

จากความหมายของแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการมีองค์ประกอบและหลักการดำเนินงานมากมาย ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้บริหารจำเป็นต้องทราบและนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานในองค์กรของตน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและประโยชน์สูงสุดกับทรัพยากรที่มีอยู่

๒.๑.๓ หลักการบริหารการศึกษา

หลักการบริหารเป็นศาสตร์ที่มีองค์ประกอบของความรู้ หลักและกฎเกณฑ์ ที่นำมาจากศาสตร์สาขาต่าง ๆ เพื่อไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริหาร แล้วนำไปสู่การปฏิบัติจริง การบริหารที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหาร การประยุกต์เอาหลักทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารไปสู่การปฏิบัติจริงให้ได้ อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม นับว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอหลักการบริหารที่น่าสนใจดังนี้

ศานติศุภร์ ตูลา ได้กล่าวถึง หลักการบริหารการศึกษาแนวพุทธว่า มีการพัฒนามาตามขั้นตอน และกาลเวลา หากเลือกใช้จะใช้ทฤษฎีใดสิ่งที่เป็นหัวใจหลักหรือเป็นหลักยึดอันดับแรก สิ่งนั้นก็คือ หลักแห่งพระพุทธศาสนา เพราะหากผู้บริหารมีคุณธรรมแล้วย่อมเป็นที่เชื่อถือศรัทธา รักใคร่ของผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อคุมหัวใจคนได้แล้ว การร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาโรงเรียน ก็จะประสบผลสำเร็จดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีคุณธรรมที่พึงประสงค์กล่าวคือ มีธรรมะผู้นำ อันได้แก่ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมของผู้ใหญ่ เพราะในศาสนาพราหมณ์ถือว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างโลก ซึ่งเทียบกับผู้นำซึ่งมีหน้าที่ปกครองและคุ้มครองผู้น้อย ได้แก่ธรรมะ ๔ ข้อคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมตตามีรากศัพท์เดียวกับคำว่า ไมตรี คือความเป็นมิตร ไม่มุ่งร้ายแต่มุ่งประโยชน์ มุ่งความสุขแก่ผู้น้อย ไม่เบียดเบียนผู้น้อย กรุณา คือการช่วยเหลือ

^๙ สมยศ นาวิการ, *การบริหารตามสถานการณ์*, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕) หน้า ๔๙

^{๑๐} สุปรีชา กมลลาศน์, *พลอากาศโท, หม่อมหลวง, กลยุทธ์การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕) หน้า ๒

นอกจากคิดดี(เมตตา)แล้ว เมื่อมีโอกาสก็ทำดี กรุณา คือช่วยเหลือต่อผู้ที่ประสบปัญหา ตกทุกข์ได้ยากให้เขาพ้นจากความทุกข์นั้น ๆ มุทิตา คือการพลอยยินดี เมื่อผู้น้อยได้ดี ประสบความสำเร็จ ผู้นำก็ไม่คิดอิจฉา แต่ยินดีด้วยและสนับสนุนให้ผู้น้อยประสบความสำเร็จสูงขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ตามความสามารถ อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉยในสถานการณ์ที่เหมาะสม เช่น ลูกน้องจงใจทำผิด ก็ต้องให้มีการลงโทษไปตามกฎ คือรู้จักใช้ทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา ในกาลที่เหมาะสม ไม่ให้เสียธรรม (หลักการ) ทั้งสี่ข้อนี้ เมตตาควรจะมีอยู่เสมอกับทุก ๆ คน ทุก ๆ เมื่อ กรุณาจะใช้เมื่อผู้กำลังเดือดร้อน มุทิตาใช้กับผู้ที่ได้ดีมีสุขแล้ว ส่วนอุเบกขาต้องมีปัญญาประกอบว่า จะใช้อีกสามข้อเมื่อใด จะวางเฉยเมื่อใด

สังคหัตถุ ๔ แปลว่า แนวทางการสงเคราะห์ (ช่วยเหลือ) สี่แบบ จัดเป็นธรรมในการผูกมิตร ทำให้คนทั้งหลายรักใคร่ชอบพอ สี่ข้อนี้ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา

ทาน คือการให้ แบ่งเป็นสามอย่างคือ ให้ทรัพย์สินสิ่งของ ให้ธรรมะคือ ความรู้ความเข้าใจ ในหลักความจริงของชีวิต และให้อภัย พระพุทธเจ้าสรรเสริญการให้ธรรมะ ว่าเป็นการให้อันสูงส่ง น่าจะเปรียบเหมือนสอนคนตกปลา กับให้ปลากับคนนั่นเอง

ปิยวาจา คือการพูดจาอ่อนหวาน น่าฟัง ไม่ระคายหู ผู้พูดควรมีจิตเมตตาเจริญไว้ จะทำให้การพูดอ่อนหวาน ฟังเป็นธรรมชาติไม่ดูเสแสร้ง

อตถจริยา คือการทำตัวให้เป็นประโยชน์ นั่นคือการช่วยเหลือในการทำงาน หรืออำนวยความสะดวก ให้งานของเขาถูกล่วงไปโดยง่ายอีกรวมทั้งการให้คำแนะนำ ในฐานะผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์มาก่อนด้วย

สมานัตตา คือ วางตนอย่างเหมาะสม รู้กาลเทศะว่าในสถานการณ์ใด ควรวางตัวเช่นไร อีกความหมายหนึ่งคือการวางตัวสม่ำเสมอ ในฐานะผู้ใหญ่ ต้องมีความมั่นคง มีจุดยืนไม่ลังเลไปๆมา ๆ

อคติ ๔ ที่ควรต้องเว้นคือ ฉันทาคติ (อคติเพราะรักหรือชอบ) โทสาคติ (อคติเพราะโกรธ) โมหาคติ (อคติเพราะหลง) ภยากติ (อคติเพราะกลัวภัย) ผู้นำนั้น มีหน้าที่ต้องตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ ต้องจัดการข้อพิพาท ต้องแบ่งผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ จึงต้องมีการตัดสินใจ ที่มีอคติน้อยที่สุด จึงจะเกิดความเป็นธรรม และได้รับการยอมรับ จากทุก ๆ ฝ่าย เนื่องจากอคติ เป็นอกุศลที่อยู่ภายในจิตใจเราเอง จึงเป็นสิ่งที่รู้และสังเกตได้ค่อนข้างยาก เพราะคนทั้งหลายย่อมเข้าข้างตัวเอง ผู้บริหารจึงต้องรู้จักรับฟังความเห็นจากคนรอบข้าง ซึ่งจะสังเกตพฤติกรรมที่อาจเกิดจากอคติของเราได้ดีกว่า

เมื่อมีหลักธรรมะดังกล่าวแล้ว จึงนำไปสู่ ศรัทธา คือ เชื่อผู้นำ ยินดีกระทำตามด้วยความรักและนับถือ เมื่อมีขวัญและกำลังใจความขยันขันแข็งก็ตามมา เรียกว่า เกิดความวิริยะอุตสาหะ พร้อมกันนั้นผู้บริหารจึงพัฒนาปัญญาควบคู่ไปด้วย การกุมหัวใจคนไว้ได้ อุปสรรคใดก็พ่ายแพ้ในที่สุดแน่นอนว่าผู้บริหารทำให้ทุกคนรักศรัทธาไม่ได้ แต่ถ้าคนส่วนใหญ่เชื่อมั่นก็เพียงพอแล้ว^{๑๑}

ฟายอล(Fayol) อ่างใน ภารตี อนันต์นาวิ ได้กล่าวถึง หลักการบริหาร ๑๔ ประการ คือ

^{๑๑} ศานติศุภร์ ตุลา, การนำทฤษฎีบริหารการศึกษาใช้ในการบริหารโรงเรียน,หลักการบริหารแนวพุทธ,[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/322520> [๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๒]

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) คือ การทำงานควรมีการแบ่งงานกันทำตามแต่ละฝ่ายงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถ ความมั่นใจ และความถูกต้องแม่นยำในการทำงานที่จะช่วยให้ผลผลิตของงานเพิ่มสูงขึ้น

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) คือ ในการทำงานที่ได้รับมอบให้ปฏิบัติงานใดก็ควรจะได้รับมอบอำนาจอย่างเพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติงานนั้นไปได้ด้วยดี อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบจึงควรไปด้วยกัน

๓. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) คือ ผู้ปฏิบัติงานที่ดีจะต้องมีระเบียบวินัยในการทำงานจึงต้องมีการออกกฎระเบียบเพื่อมีการเคารพและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา

๔. ความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) คือ ผู้ปฏิบัติควรเป็นผู้ได้รับการบังคับบัญชาสั่งการจากผู้บริหารเพียงคนเดียว ภายใต้แผนงาน และเป้าหมายที่กำหนดไว้

๕. เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of Direction) คือ การทำงานในกลุ่มเดียวกันควรมีหัวหน้าในการดำเนินการเพียงคนเดียว ภายใต้แผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

๖. ประโยชน์ส่วนบุคคลถือว่าเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual Interests to General Interests) คือ ในธุรกิจใด ๆ ก็ตาม ผู้บริหารไม่ควรเห็นแก่ประโยชน์ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่าง ให้คำปรึกษาแนะนำและร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนอย่างทั่วถึง และไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง

๗. การให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) คือ เงินเดือน ค่าจ้าง ควรถือหลักความยุติธรรม โดยคำนึงถึงค่าครองชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ ความต้องการด้านแรงงาน สถานภาพของผู้ร่วมงาน เพื่อความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายทั้งนายจ้างและลูกจ้าง

๘. การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) คือ เมื่อมีการมอบอำนาจให้ผู้บริหารคนใดแล้ว ก็ให้สามารถควบคุม บังคับบัญชาหรือสั่งการได้โดยให้ผู้บริหารพิจารณาตามความเหมาะสมตามสถานการณ์ว่าควรกระจายอำนาจหรือรวมอำนาจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์การ บุคลิกภาพส่วนตัว และคุณค่าทางจริยธรรมของผู้บริหาร

๙. สายการบังคับบัญชา (Chain of Command or Scalar Chain) เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างผู้บังคับบัญชา ซึ่งควรจัดให้มีช่วงของการบังคับบัญชาลดหลั่นที่เหมาะสม ไม่ควรห่างเหินจนเกินไป เพราะจะก่อให้เกิดช่องว่างของสายการบังคับบัญชา

๑๐. คำสั่ง (Order) คือ ในการบริหารงานนั้น จำเป็นต้องมีการสั่งการที่จะต้องออกเป็นคำสั่งหรือกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรวางไว้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติรับทราบและปฏิบัติตาม

๑๑. ความเสมอภาค (Equity) คือ หลักแห่งความยุติธรรมที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน รวมทั้ง มีความเมตตากรุณา ความจงรักภักดีต่อทุกคนโดยเสมอภาค

๑๒. ความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Stability of Tenure of Personnel) คือ การดำรงอยู่ในตำแหน่งของบุคลากรที่มีความต้องการเวลาในการเรียนรู้งาน เพื่อที่สามารถปฏิบัติงานให้ดี บุคลากรจึงไม่ควรให้ถูกปรับออกหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งก่อนเวลาอันควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงทั้งขององค์การและบุคลากร

๑๓. ความคิดริเริ่ม (Initiative) คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติงาน เพื่อที่จะได้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพ และเกิดความพึงพอใจแก่ผู้ร่วมงานทุกฝ่าย ความคิดริเริ่มเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้บริหารทางธุรกิจ

๑๔. ความสามัคคี (Esprit de Corps) คือ ผู้บริหารต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในองค์กร เป็นการก่อให้เกิดความกลมเกลียวปรองดองและสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน^{๑๒}

เทเลอร์ (Taylor) อ่างใน ภารตี อนันต์นาวิ กล่าวถึง หลักการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ ๖ ประการ คือ

๑. หลักเรื่องเวลา ถือว่า เป็นการวัดความสามารถในการผลิต โดยการจัดเวลาในการผลิตและการตั้งเวลามาตรฐานสำหรับการผลิตทั้งหมด ซึ่งการวัดผลผลิตทางการทำงานนั้น ถ้าจะวัดให้ถูกต้อง ต้องใช้เวลาเป็นเครื่องตัดสิน และควรมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของเวลาที่ควรใช้ในการทำงานแต่ละอย่างหรือประเภทด้วย

๒. หลักการกำหนดหน่วยค่าจ้าง ค่าจ้างสำหรับบุคลากรนั้นต้องเหมาะสมกับผลงาน และอัตราค่าจ้างนั้นพิจารณา โดยยึดหลักเกณฑ์ข้อ ๑ นอกจากนั้นผู้ปฏิบัติงานควรได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเองมากที่สุด

๓. หลักการแยกงานวางแผนออกจากการปฏิบัติ คือ ฝ่ายบริหารควรทำหน้าที่ด้านการวางแผนและประสานงาน เพื่อให้ฝ่ายปฏิบัติงานทำงานได้อย่างคล่องตัว มีประสิทธิภาพ ไม่ควรให้ฝ่ายปฏิบัติงานเป็นฝ่ายรับผิดชอบในการคิดและวางแผนงานในการทำงาน ฝ่ายบริหารควรวางแผนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ เวลาและข้อมูลอื่น ๆ ตามหลักเกณฑ์ในข้อ ๑ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการผลิต การปฏิบัติงานนั้นจะต้องสะดวกรวดเร็วขึ้นทันเหตุการณ์ นอกจากนั้นการทำงานต้องมีระบบและวิธีการที่เหมาะสม

๔. หลักการทำงานโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ถือว่า วิธีการของการทำงานควรจะถูกกำหนดโดยฝ่ายบริหาร ฝ่ายบริหารควรจะเป็นผู้รับผิดชอบ (ไม่ใช่ฝ่ายปฏิบัติงาน) ในการจัดวิธีการทำงาน แสวงหาวิธีและเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมและดีที่สุดมาใช้ และฝ่ายบริหารต้องฝึกอบรมให้แก่ผู้ปฏิบัติให้มีความรู้และความสามารถอย่างเหมาะสมในการทำงานตามเทคนิคนั้น ๆ โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด

๕. หลักการควบคุมงานโดยฝ่ายบริหาร ถือว่า ฝ่ายบริหารควรได้รับการฝึกอบรมในด้านการบริหารซึ่งตั้งอยู่บนหลักการของวิทยาศาสตร์ และสามารถประยุกต์หลักวิทยาศาสตร์มาใช้ในการจัดการและการควบคุมให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น และฝ่ายบริหารต้องเป็นฝ่ายควบคุมการทำงานของฝ่ายปฏิบัติงานด้วย

๖. หลักการจัดระเบียบการปฏิบัติงาน มีการพิจารณาหลักการบริหารแบบทหารมาใช้ ควรมีการจัดองค์การให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและทำงานอย่างประสาน

^{๑๒}ฟาโยล (Fayol) ภารตี อนันต์นาวิ, หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา, (ชลบุรี : บริษัทสำนักพิมพ์มนตรี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๙

สัมพันธ์กันระหว่างแผนกต่าง ๆ ในองค์กรนั้น โดยยึดถือความเคร่งครัดในระเบียบวินัยในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน^{๑๓}

ฟาโยล (Fayol) อ่างใน ศานติศุภร์ ตุลา กล่าวถึง หลักการบริหารทั่วไป ๑๔ ข้อ ของ Fayol ทำให้ต่อมา Luther Gulick ได้นำมาปรับต่อยอดเป็นที่รู้จักกันในตัวอักษรย่อว่า “POSDCoRB” กลายเป็นคัมภีร์ของการจัดองค์การในต้นยุคของศาสตร์การบริหารซึ่งตัวย่อแต่ละตัวมีความหมายดังนี้^{๑๔}

- P – Planning หมายถึง การวางแผน
- O – Organizing หมายถึง การจัดองค์การ
- S – Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน
- D – Directing หมายถึง การสั่งการ
- Co – Coordinating หมายถึง ความร่วมมือ
- R – Reporting หมายถึง การรายงาน
- B – Budgeting หมายถึง งบประมาณ

จากแนวความคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า หลักการบริหารการศึกษาที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานรับผิดชอบ เข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบขั้นตอน กติกาและวิธีการดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน และมีกระบวนการประเมินผลการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การบริหารการศึกษามีความจำเป็น เพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ

๒.๑.๔ กระบวนการบริหารการศึกษา

ในการบริหารการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาต้องเลือกใช้กระบวนการการบริหารทั้งในเชิงวิทยาศาสตร์และเชิงศิลป์ เพื่อให้การบริหารในหน่วยงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีนักวิชาการ ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารการศึกษาด้วยวงจรเดมมิ่งหรือวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act แปลว่า วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุง เป็นวงจรที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยตรงว่า แนวคิดของวงจรนี้ ดร.วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ท เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. ๑๙๓๙ และ ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๐ จนเป็นที่เผยแพร่หลายในชื่อ วัฏจักรเดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือวงจรคุณภาพ หรือวัฏจักรแห่งการบริหารคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ การวางแผน (Plan = P) ขั้นตอนที่ ๒ การปฏิบัติตามแผน (Do = D) ขั้นตอนที่ ๓ การตรวจสอบ (Check = C) ขั้นตอนที่ ๔ การปรับปรุง (ACT = A)

^{๑๓} เทเลอร์ (Taylor) ภารตี อนันต์นาวี, หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา, (ชลบุรี : บริษัทสำนักพิมพ์มนตรี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕

^{๑๔} ฟาโยล (Fayol) ศานติศุภร์ ตุลา, การนำทฤษฎีบริหารการศึกษาใช้ในการบริหารโรงเรียน, หลักการบริหารแนวพุทธ,[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/322520> [๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๒]

ขั้นตอนที่ ๑ การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาโดยละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๒ การปฏิบัติ (DO) ประกอบด้วยการทำงาน ๓ ระยะ คือ

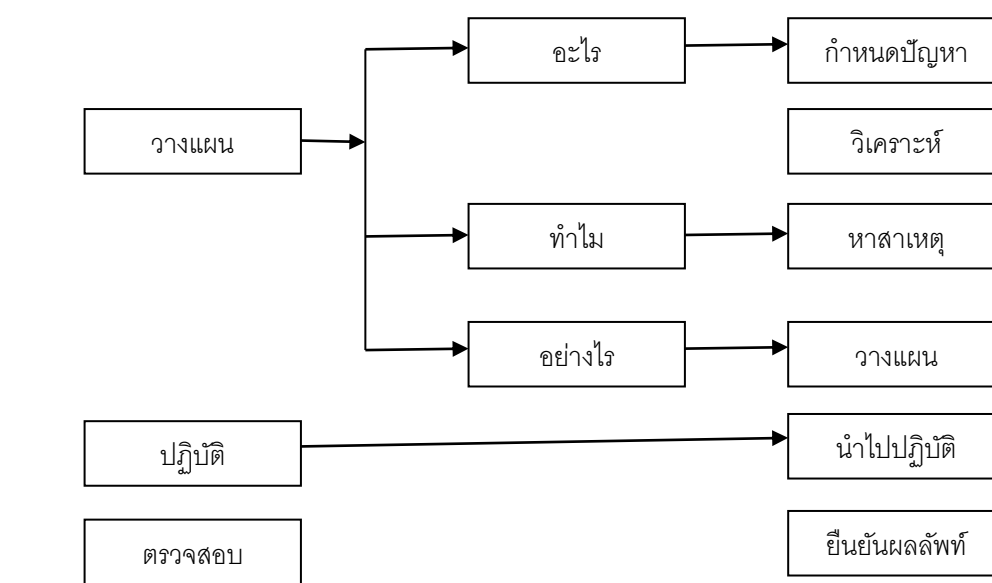
๑. การวางแผนการกำหนดการได้แก่ การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ, กำหนดเวลาที่ต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง, การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ

๒. การจัดแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) การจัดแบบนี้ สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนง จากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

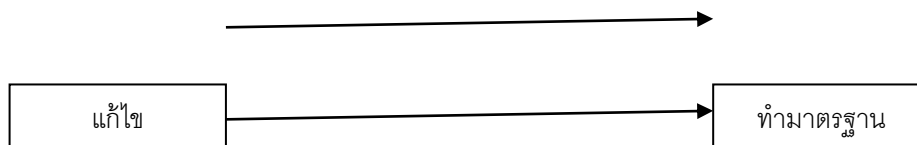
๓. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงานคือ ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ, ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม, พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

ขั้นตอนที่ ๓ การตรวจสอบ (Check) ทำให้รู้สภาพการของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้ ๑. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ ๒. รวบรวมข้อมูล ๓. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้ ๔. การรายงาน จัดแสดงผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว โดยรายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์ และรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ ๔ การปรับปรุงแก้ไข (Act) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติตามแก้ไขปัญหาลักษณะที่ค้นพบ ดังนี้ ๑. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ๒. ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีกในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้ ๑. การย้ายนโยบาย ๒. การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน ๓. การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน^{๑๕}

^{๑๕} สมศักดิ์ สินธุระเวชย์, มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพฯ : ๒๕๔๒) หน้า ๑๘๐ - ๑๙๐

แผนภาพที่ ๒.๑ กระบวนการของ PDCA

ธรรณิศวรร จิตขวัญ กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษา จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้นคือ จะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องการวางแผน การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงานและการควบคุมงานให้มีระบบเป็นไปตามแผนและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงสามารถจัดการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายและมาตรฐานทางการศึกษาสามารถปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมกับสถานที่พัฒนาคนให้ เจริญก้าวหน้าทันวิทยาการอย่างแท้จริง^{๑๖}

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษาที่สำคัญไว้ ๕ ประการ ดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ การควบคุม การจัดบุคลากรลงสู่หน่วยงาน^{๑๗}

ธนวัฒน์ ศรีศิริวัฒน์ กล่าวว่า การดำเนินการออกแบบและพัฒนากระบวนการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้น พื้น ฐานให้เป็นระบบที่ชัดเจนทุกขั้นตอนเพื่อให้ผู้บริหารครูตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเข้าใจและร่วมกันในการทาประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่กำหนดหรือมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น^{๑๘}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารการศึกษาประกอบด้วย การตัดสินใจ การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ การจัดสรรทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การควบคุมงาน การประเมินผลงานและการปรับปรุงรวมทั้งการกระตุ้นหรือการจูงใจ กระบวนการบริหารการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารทุกระดับซึ่งรวมถึงผู้บริหารการศึกษาด้วย การบริหารที่ดีจะช่วยให้งานบริหารดำเนินอย่างราบรื่น มีระบบไม่สับสนและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีทักษะในการใช้กระบวนการบริหารทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการตัดสินใจนั้นมีความสำคัญมาก หากผู้บริหารตัดสินใจไม่ถูกต้องการดำเนินการในขั้นต่อ ๆ ไปจะเกิดปัญหาและอุปสรรคตามมา ผู้บริหาร

^{๑๖}ธรรณิศวรร จิตขวัญ, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”, ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (การบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒)

^{๑๗}ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา Educational administration principles and theories, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕,) หน้า ๑๖ – ๑๗

^{๑๘}ธนวัฒน์ ศรีศิริวัฒน์, “การพัฒนากระบวนการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้น พื้นฐานด้วยการจัดการคุณภาพ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕) หน้า ๔

ควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กว้างไกลมีแนวคิดและข้อมูลครบถ้วนในการตัดสินใจและอาศัยกระบวนการการบริหารเป็นหลัก ในการบริหารงาน

๒.๑.๕ ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา

ทฤษฎี หมายถึง แนวความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์มีการทดสอบ และการสังเกตจนเป็นที่แน่ใจ ทฤษฎีเป็น เซต (Set) ของมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นข้อสรุปอย่างกว้างที่พรรณนาและอธิบายพฤติกรรมการบริหารองค์กรทางการศึกษา อย่างเป็นระบบ ถ้าทฤษฎีได้รับการพิสูจน์บ่อย ๆ ที่จะกลายเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎีเป็นแนวความคิดที่มีเหตุผลและสามารถนำไปประยุกต์ และปฏิบัติได้ ทฤษฎีมีบทบาทในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทั่วไป และชี้แนะการวิจัย^{๑๙}

๒.๑.๕.๑ ทฤษฎีทางการบริหารและวิวัฒนาการการบริหารการศึกษา

กลุ่มการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ของเทย์เลอร์

(Scientific Management) ของเฟรดเดอริก เทเลอร์^{๒๐} (Frederick Taylor) ความมุ่งหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์คือ จัดการบริหารธุรกิจหรือโรงงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด Taylor มองคนงานแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่สามารถปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิตขององค์การได้ เจ้าของตำรับ “The one best way” คือประสิทธิภาพของการทำงานสูงสุด จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ ๓ อย่าง คือ

- ๑.๑ เลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด (Selection)
- ๑.๒ ฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี (Training)
- ๑.๓ หาสิ่งจูงใจให้เกิดกำลังใจในการทำงาน (Motivation)

เทย์เลอร์ ก็คือผลผลิตของยุคอุตสาหกรรมในงานวิจัยเรื่อง “Time and Motion Studie’s” เวลาและการเคลื่อนไหว เชื่อว่ามีวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เพียงวิธีเดียวที่ดีที่สุด เขาเชื่อในวิธีแบ่งงานกันทำ ผู้ปฏิบัติระดับล่างต้องรับผิดชอบต่อระดับบน เทย์เลอร์ เสนอ ระบบการจ้างงาน (จ่ายเงิน) บนพื้นฐานการสร้างแรงจูงใจ สรุปหลักวิทยาศาสตร์ของเทย์เลอร์ สรุปง่าย ๆ ประเด็น ๓ หลักการดังนี้

๑. การแบ่งงาน (Division of Labors)
๒. การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy)
๓. การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive payment)

๒.๑.๕.๒ กลุ่มการบริหารจัดการ (Administration Management) หรือทฤษฎีการบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) ของเฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) บิดาของทฤษฎีการปฏิบัติการและการจัดการตามหลักบริหาร ทั้ง Fayol และ Taylor จะเน้นตัวบุคคลปฏิบัติงาน + วิธีการทำงาน ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลแต่ก็ไม่มองด้าน

^{๑๙} ศิริพงษ์ เศษายาน, หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : บุก พอยท์, ๒๕๔๘), หน้า ๙

^{๒๐} อัง ใน ภาวดีดา ธาธาศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไทวณนบุตร, หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒)

“จิตวิทยา” (ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, ๒๕๔๒ : ๑๗) Fayol ได้เสนอแนวคิดในเรื่องหลักเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป ๑๔ ประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังนี้

๒.๑ หลักการทำงานเฉพาะทาง (Specialization) คือ การแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง

๒.๒ หลักสายบังคับบัญชา เริ่มจากบังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำสุด

๒.๓ หลักเอกภาพของบังคับบัญชา (Unity of Command)

๒.๔ หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล (Span of control) ผู้ดูแลหนึ่งคนต่อ ๖ คนที่จะอยู่ใต้การดูแลจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุด

๒.๕ การสื่อสารแนวตั้ง (Vertical Communication) การสื่อสารโดยตรงจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง

๒.๖ หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด คือ ไม่ควรมีสายบังคับบัญชายืดยาว หลายระดับมากเกินไป

๒.๗ หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายบังคับบัญชาและสายเสนาธิการ (Line and Staff Division)

๒.๑.๕.๓ ทฤษฎีบริหารองค์การในระบบราชการ (Bureaucracy) มาจากแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่กล่าวถึงหลักการบริหารราชการประกอบด้วย

๓.๑ หลักของฐานอำนาจจากกฎหมาย

๓.๒ การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่ต้องยึดระเบียบกฎเกณฑ์

๓.๓ การแบ่งงานตามความชำนาญการเฉพาะทาง

๓.๔ การแบ่งงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว

๓.๕ มีระบบความมั่นคงในอาชีพ

จะอย่างไรก็ตามระบบราชการก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งในด้าน ข้อเสีย คือสายบังคับบัญชายืดยาวการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน เรียกว่าระบบ “Red tape” ในด้านข้อดี คือ ยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก การบังคับบัญชา การเลื่อนตำแหน่งที่มีระบบระเบียบ แต่ในปัจจุบันระบบราชการกำลังถูกแทรกแซงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ทำให้เริ่มมีปัญหา^{๒๑}

การวิจัยหรือการทดลองฮอว์ธอร์น (Hawthorn Experiment) ที่ เมโย (Mayo) กับคณะทำการวิจัยเริ่มที่ข้อสมมติฐานว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของคนงาน มีการค้นพบจากการทดลองคือมีการสร้างกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในองค์การ ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่ว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์ มีความสำคัญมาก ซึ่งผลการศึกษาดทดลองของเมโยและคณะ พอสรุปได้ดังนี้^{๒๒}

^{๒๑} สมศักดิ์ คงเที่ยง, (ม.ป.ป.), **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพฯ : มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ, ๒๕๔๕)

^{๒๒} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒)

๑. คนเป็นสิ่งมีชีวิต จิตใจ ขวัญกำลังใจ และความพึงพอใจเป็นเรื่องสำคัญ
ในการทำงาน

๒. เงินไม่ใช่ สิ่งล่อใจที่สำคัญแต่เพียงอย่างเดียว รางวัลทางจิตใจมีผลต่อ
การจูงใจในการทำงานไม่น้อยกว่าเงิน

๓. การทำงานขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมมากกว่าสภาพแวดล้อม
ทางกายภาพ คับที่อยู่ได้คับใจอยู่ยาก

ข้อคิดที่สำคัญ การตอบสนองคน ด้านความต้องการศักดิ์ศรี การยกย่อง จะส่งผลต่อ
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานจากแนวคิด “มนุษย์สัมพันธ์”

เชสเตอร์ ไอ บาร์นาร์ด (Chester I Barnard) เขียนหนังสือชื่อ The Function of The
Executive ที่กล่าวถึงงานในหน้าที่ของผู้บริหารโดยให้ความสำคัญต่อบุคคลระบบของความร่วมมือ
องค์การ และเป้าหมายขององค์การ กับความต้องการของบุคคลในองค์การต้องสอดคล้องกัน

ทฤษฎีของมาสโลว์ ว่าด้วยการจัดอันดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (Maslow
– Hierarchy of needs) เป็นเรื่องแรงจูงใจแบ่งความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่ความต้องการด้าน
กายภาพ ความต้องการด้านความปลอดภัย ความต้องการด้านสังคม ความต้องการด้านการเคารพ
นับถือ และประการสุดท้าย คือ การบรรลุศักยภาพของตนเอง (Self actualization) คือมีโอกาสได้
พัฒนาตนเองถึงขั้นสูงสุดจากการทำงาน แต่ความต้องการเหล่านั้นต้องได้รับการสนองตอบ
ตามลำดับขั้น

ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของแมคกรีกอร์ (Douglas MC Gregor Theory X, Theory Y) เขา
ได้เสนอแนวคิดการบริหารอยู่บนพื้นฐานของข้อสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ต่างกัน

ทฤษฎี X (The Traditional View of Direction and Control) ทฤษฎีนี้เกิดข้อ
สมมติฐานดังนี้

๑. คนไม่ชอบทำงาน และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ
๒. คนไม่ทะเยอทะยาน และไม่คิดริเริ่ม ชอบให้การสั่ง
๓. คนเห็นแก่ตนเองมากกว่าองค์การ
๔. คนมักต่อต้านการเปลี่ยนแปลง
๕. คนมักโง่ และหลอกง่าย

ผลการมองธรรมชาติของมนุษย์เช่นนี้ การบริหารจัดการจึงเน้นการใช้เงิน วัตถุ เป็น
เครื่องล่อใจ เน้นการควบคุม การสั่งการ เป็นต้น

ทฤษฎี Y (The integration of Individual and Organization Goal) ทฤษฎีข้อนี้เกิด
จากข้อสมมติฐานดังนี้

๑. คนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน รับผิดชอบ ชยัน
๒. คนไม่เกียจคร้านและไว้วางใจได้
๓. คนมีความคิดริเริ่มทำงานถ้าได้รับการจูงใจอย่างถูกต้อง
๔. คนมักจะพัฒนาวิธีการทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ผู้บังคับบัญชาจะไม่ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเข้มงวด แต่จะส่งเสริมให้รู้จักควบคุมตนเองหรือของกลุ่มมากขึ้น ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันจากความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดระบบการบริหารที่แตกต่างกันระหว่างระบบที่เน้นการควบคุมกับระบบที่ค่อนข้างให้อิสระภาพ^{๒๓}

อูชิ (Ouchi) ชาวญี่ปุ่นได้เสนอ ทฤษฎี Z (Z Theory) (William G. Ouchi) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัย UCLA (U of California Los Angeles) ทฤษฎีนี้รวมเอาหลักการของทฤษฎี X, Y เข้าด้วยกัน แนวความคิดก็คือ องค์กรต้องมีหลักเกณฑ์ที่ควบคุมมนุษย์ แต่มนุษย์ก็รักความเป็นอิสระ และมีความต้องการหน้าที่ของผู้บริหารจึงต้องปรับเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของบุคคลในองค์กร^{๒๔}

สรุป ทฤษฎีการบริหารการศึกษาตามหลักมนุษยสัมพันธ์ มีลักษณะเป็นเพียงแนวคิดหรือข้อเสนอแนะที่ยังไม่ชัดเจน ต่อมาเริ่มมีการพัฒนาศาสตร์ทางการบริหารขึ้นอย่างมีหลักการในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาในองค์กรจึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารงานและการบริหารคน เพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี คนเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

คำว่า “สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบันหรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติแต่ตามประกาศกระทรวง (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, ๒๕๔๗ : ๒๓)^{๒๕} การบริหารสถานศึกษา จะใช้เรียกว่าการบริหารโรงเรียนตามที่เรียกแต่ก่อนก็ได้ การบริหารสถานศึกษานั้น เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงานได้ นักวิชาการด้านการศึกษาได้ให้นิยามหรือความหมายของการบริหารโรงเรียน (สถานศึกษา) ไว้ดังนี้

ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนว่า กระบวนการในการทำงาน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการ ๔ ด้าน คือ

^{๒๓} ศิริพงษ์ เสาภายน, หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์, ๒๕๔๘)

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน

^{๒๕} พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, ๒๕๔๗ มาตราที่ ๔ หน้าที่

ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป^{๒๖}

รุ่งทิวา จักรกร ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง การดำเนินการของกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ค่านิยม คุณธรรม เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน^{๒๗}

สมคิด บางโม กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยงานที่ใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์จำนวนมากมาย หากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ย่อมล่าช้าตามไปด้วย^{๒๘}

เมธี ปิณฑานนท์ มีความเห็นว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการบริหารหรือการบริหารด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการศึกษาร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา^{๒๙}

พนัส หันนาคินทร์ ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนไว้ว่า เป็นภารกิจของผู้บริหารเพื่อให้งานบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ทั้งยังให้ข้อสังเกตว่าการบริหารโรงเรียนมุ่งหวังที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ^{๓๐}

นพพงษ์ บุญจิตราดุล ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่บุคคลร่วมกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ และใช้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสม ผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียนในการดำเนินงาน ๕ ประการ คือ^{๓๑}

๑. การให้โอกาสทางการศึกษาหรือปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียนหรือบริหารงานวิชาการ
๒. บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน
๓. บริหารงานเกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

^{๒๖} ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ, การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน ในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๑, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ๒๕๕๕)

^{๒๗} รุ่งทิวา จักรกร, การบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๒๘) หน้า ๑๓๘

^{๒๘} สมคิด บางโม, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔) หน้า ๑๕๓

^{๒๙} เมธี ปิณฑานนท์, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๓๖), หน้า ๒

^{๓๐} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕

^{๓๑} นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๘

๔. บริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ

๕. บริหารงานกิจการนักเรียน

นิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม^{๓๒}

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำเป็นกระบวนการ โดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นก็คือพัฒนาสมาชิกหรือผู้รับบริการทางการศึกษา ให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ และเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องสามารถนำองค์กรให้อยู่รอด ต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ โดยพึงพิงงบประมาณจากรัฐ ที่มีไม่มากนักด้วยความประหยัด ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าทั้งคน เงิน เวลาและทรัพย์สินอย่างอื่น เพื่อถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหาร การบริหาร การศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหาร ภาพรวมของการบริหารทั้งนี้เพื่อให้การจัดการบริหารสถานศึกษามีความเหมาะสมผู้เขียนจะได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองในการบริหารสถานศึกษายิ่งขึ้นต่อไป คำว่า “การบริหารสถานศึกษา” มีนักวิชาการเป็นจำนวนมากได้ให้ความหมายไว้ใน ลักษณะที่คล้ายกัน ดังนี้

ฮอยและเซอร์ซิว (Hoy and Cecil) อธิบายว่าการบริหารโรงเรียนเป็นการบริหารบุคลากรทางการศึกษาครูนักเรียนเพื่อให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานในโรงเรียนให้บุคคลทั้ง ๓ กลุ่มเห็นด้วยและดำเนินการตามข้อตกลงที่วางไว้และพึงยึดปฏิบัติโดยเคร่งครัด^{๓๓}

กานต์ กุณาศล ได้กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาหมายถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคนเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรม มีความรู้และความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสมควรแก่สภาพตน^{๓๔}

กิติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาหมายถึงการดำเนินการทุกอย่างในสถานศึกษาตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคารสถานที่ การ

^{๓๒} นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิษณุโลก : ธรรมการ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒

^{๓๓} Hoy Wayne K. & Cecil Masker G. **Educational Administration Theory, Research and Practice**, (New York : McGraw – Hill Inc, 1996) p.170

^{๓๔} กานต์ กุณาศล, **การประถมศึกษา (กาญจนบุรี : สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๕๒)** หน้า ๓

บริหารงานธุรการ และการเงิน การบริหารงานกิจการนักเรียนและนักศึกษา และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๓๕}

อมรชัย ตันติเมธ ได้กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาหมายถึงการร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรมตลอดจนคำนึงให้ตรงกับความต้องการของสังคม สามารถเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบไม่ระเบียบ^{๓๖}

จากแนวคิดของนักวิชาการทั้งต่างประเทศและชาวไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาหรือโรงเรียนที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรมหรือใช้กระบวนการต่าง ๆ โดยความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยเริ่มจากการวางแผน การวินิจฉัยสั่งการ การอำนวยความสะดวก การควบคุม และการจัดการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถมีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามเจตนารมณ์ของการศึกษาสำหรับการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

๒.๒.๓ หลักการบริหารสถานศึกษา

โรงเรียนจะจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการวิเคราะห์ภารกิจที่รับผิดชอบ และกำหนดขอบข่ายงานให้ครอบคลุมภารกิจนั้น พร้อมทั้งใช้กระบวนการและวิธีการจัดการดังกล่าวดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีการจัดโครงสร้าง และขอบข่ายงานครอบคลุมภารกิจต่าง ๆ เหมือนกันกับโรงเรียนอื่น ๆ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ คือจะแบ่งงานครอบคลุมภารกิจ ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน^{๓๗}

สมคิด บางโม ได้อธิบายกรอบภารกิจทั้ง ๔ ด้านของการบริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้ว่า

๑. งานด้านวิชาการ โรงเรียนโดยทั่วไปมีฝ่ายวิชาการ ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับงานวิชาการ ควบคุมการเรียนการสอน จัดครูเข้าสอน จัดให้มีอุปกรณ์เครื่องมือ วัสดุ นิเทศการสอนการวัดผลประเมินผล จัดโปรแกรมการใช้เครื่องมือสโตนทัศน์ศึกษา การใช้ห้องสมุด ส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน จัดโปรแกรมการเรียน ประเมินผลงานด้านวิชาการ สรรหาและจัดการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคล และสิ่งของเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานด้านวิชาการให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๒. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ เป็นงานที่ต้องปฏิบัติโดยยึดกฎหมาย ระเบียบหลักเกณฑ์ข้อบังคับ เงื่อนไขและตามหนังสือสั่งการ เป็นงานที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ มีการตรวจสอบ

^{๓๕} กิติมา ปรีดีติติก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์, ๒๕๔๒) หน้า ๑๓

^{๓๖} อมรชัย ตันติเมธ, การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒) หน้า ๑๐

^{๓๗} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.๒๕๔๕) หน้า ๑๖๒ - ๑๗๔

การควบคุมกำกับ ติดตามให้เป็นไปตามกำหนดเวลา ซึ่งงานในขอบข่ายของงานธุรการ การเงินและพัสดุ ได้แก่ งานสารบัญชี งานทะเบียนและรายงาน งานรักษาความปลอดภัยสถาน ที่ราชการ งานประชาสัมพันธ์ งานการเงิน ซึ่งได้แก่รายรับรายจ่ายของส่วนราชการทั้งที่เป็นเงินงบประมาณ เงินนอกงบประมาณ และเงินรายได้ของแผ่นดิน งานพัสดุ ซึ่งประกอบด้วยงานจัดซื้อจัดจ้าง และควบคุมพัสดุ การตรวจสอบพัสดุประจำปี งานจำหน่ายพัสดุ

๓. งานบุคลากร หรืองานบริหารงานบุคคล เป็นงานที่มีความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้การบริหารการศึกษา ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารที่สามารถดำเนินการด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถใช้บุคลากรเท่าที่มีอยู่ให้เป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมคิด บางโม ให้ความหมายของงานการบริหารบุคคลไว้ว่า หมายถึงการบริหารในด้านที่เกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้คนให้เกิดประโยชน์เต็มที่เพื่อรักษากำลังแรงงาน บำรุงส่งเสริมสมรรถภาพและกำลังใจผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

๔. งานกิจการนักเรียนหรือการบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนและกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งเป็นงานด้านวิชาการ วัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียนเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลมากยิ่งขึ้น

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้กำหนดงานกิจการนักเรียนไว้ ๔ อย่าง คือ ภารกิจด้านสวัสดิการ ด้านการควบคุม ด้านกิจกรรม ด้านการสอน^{๓๘}

งานกิจกรรมนักเรียนมีขอบข่ายงาน ๓ ประเภท คือ

๑. งานปกครองและวินัย

๒. งานจัดบริการต่าง ๆ ได้แก่ การแนะแนว ทุนการศึกษา สุขภาพอนามัย อาหารกลางวัน ความปลอดภัย นันทนาการ การสื่อสารคมนาคม และสหกรณ์ร้านค้า

๓. การจัดกิจกรรมนักเรียน ได้แก่ บรรดากิจกรรมประกอบหรือเสริมหลักสูตรทั้งหลายที่จัดขึ้นในโรงเรียน โดยนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมดำเนินกิจการเอง ทั้งในและนอกโรงเรียน โดยความเห็นชอบและสนับสนุนของทางโรงเรียน งานบริหารกิจการนักเรียนจึง หมายถึง การปกครองนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ใน การแนะแนว ความปลอดภัย การนันทนาการ และการให้บริการทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียนให้แก่นักเรียนรวมถึงการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

ฮอยและเซอร์ชีว (Hoy and Cecil) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารโรงเรียนเป็นการบริหารบุคลากรทางการศึกษา ครู นักเรียน เพื่อให้ความร่วมมือและความร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานในโรงเรียนให้บุคคลทั้ง ๓ กลุ่ม เห็นด้วยและดำเนินการตามข้อตกลงที่วางไว้และพึงยึดปฏิบัติโดยเคร่งครัด^{๓๙}

^{๓๘} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, การวิจัยการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖) หน้า ๑๓๗

^{๓๙} Hoy Wayne K. & Cecil Masker G. *Educational Administration Theory, Research and Practice*, (New York : McGraw – Hill Inc, 1996) p 170

นพพงษ์ บุญจิตรากุล ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง หลักการบริหารสถานศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) เป็นการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบมีความเป็นอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป หลักการบริหารมี ๕ ประการ ดังนี้ (๑) หลักการกระจายอำนาจ เป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชน มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา ให้เกิดความคล่องตัวมีอิสระและมีประสิทธิภาพ (๒) หลักการบริหารตนเอง สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารเป็นองค์คณะบุคคล (๓) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกำหนด นโยบายและแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิดร่วมทำ (๔) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน ปรับปรุงโครงสร้างและ วัฒนธรรมองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและได้รับความเห็นชอบ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (๕) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล สถานศึกษาต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้^{๔๐}

อมรชัย ตันติเมธ ได้กล่าวถึงหลักการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนคำนึงให้ตรงกับความต้องการของสังคม สามารถเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ^{๔๑}

สรุปได้ว่า หลักการบริหารสถานศึกษา หมายถึง วิธีการหรือแนวคิดในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของครูใหญ่ร่วมกับครูน้อยในโรงเรียน หรืออธิบดีร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่าง ๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดการอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย

๒.๒.๔ ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา

ใน พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๕ และมาตรา ๓๙ วรรคสอง และ พรบ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ระบุวิธีการพิจารณาดำเนินการกระจายอำนาจและบริหารการจัดการศึกษา ระดับเขตพื้นที่ และระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

^{๔๐} นพพงษ์ บุญจิตรากุล, **หลักการบริหารการศึกษา**, (เอกสารประกอบการบรรยาย, ฉะเชิงเทรา : สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์, ๒๕๔๖) หน้า ๑๒๓

^{๔๑} อมรชัย ตันติเมธ, **การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒) หน้า ๑๐

๑. ด้านวิชาการ ๑๗ ข้อ ๒. ด้านงบประมาณ ๒๒ ข้อ ๓. ด้านการบริหารบุคคล ๒๐ ข้อ ๔. ด้านการบริหารทั่วไป ๒๐ ข้อ

๒.๒.๔.๑ ขอบข่ายด้านบริหารวิชาการ

งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียน ได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน โดยทั่วไปงานวิชาการจะ ประกอบด้วย การศึกษาปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาและการนำหลักสูตร ไปใช้ในการเตรียมการจัดการเรียนการสอน การจัดวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนและสื่อการเรียน การสอน การส่งเสริมการสอน การวัดผลประเมินผล การดำเนินการเกี่ยวกับห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศติดตาม การวางแผนและการกำหนดวิธีดำเนินงานทางด้านวิชาการ รวมถึงการประชุมทางวิชาการ การบริหารวิชาการในยุคปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนมีโอกาสในการตัดสินใจมากขึ้นทั้งนี้เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาที่ให้สถานศึกษารับผิดชอบการบริหารงาน วิชาการโดยตรงเป็นเรื่องที่สถานศึกษาจะต้องปรับตัวอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรู้เข้าใจ และมีทักษะเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ โดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารหลักสูตรและกระบวนการ เรียนรู้มากยิ่งขึ้น และโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการผู้บริหารต้องเป็นผู้นำ ทางวิชาการทั้งทางด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน

การบริหารงานวิชาการภาระงานด้านการบริหารงานวิชาการมีดังนี้^{๔๒}

- (๑) การวางแผนงานด้านวิชาการ
- (๒) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- (๓) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- (๔) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- (๕) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- (๖) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- (๗) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- (๘) การนิเทศการศึกษา
- (๙) การแนะแนว
- (๑๐) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- (๑๑) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
- (๑๒) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
- (๑๓) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- (๑๔) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
- (๑๕) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
- (๑๖) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

^{๔๒} กระทรวงศึกษาธิการ, กฎกระทรวง, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๑๒๔, ตอนที่ ๒๔, ก หน้า ๒๙

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๔๓} ได้เสนอความหมายของการบริหารวิชาการไว้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิด ที่เกี่ยวกับการพัฒนาและ ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงสุด หรือการบริหารงานที่ให้พลเมืองมีความรู้ มีคุณธรรม สามารถประกอบอาชีพ ดำรงตนให้เป็นพลเมืองดี ช่วยพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ^{๔๔} ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการว่า ประกอบด้วยงานหลายอย่าง สิ่งสำคัญของงานด้านวิชาการ คือ หลักสูตรเป็นตัวกำกับงานด้านวิชาการ ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ ในการนำไปใช้ในแต่ละสถานศึกษาจึงแตกต่างกันไป การจัดโปรแกรมการศึกษาจึงขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งผู้เรียนด้วย

กอร์ดัน (Gorton. 1983 : 158) กล่าวถึงการบริหารวิชาการว่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข การเรียนการสอนของนักเรียนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งได้แก่ งานด้านหลักสูตร การจัดการเรียน การจัดการตาราง การเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการ การวัดผลและประเมินผลรวมถึงการนิเทศการสอน^{๔๕}

ธวัชชัย ตั้งอุทัยเรือง^{๔๖} ได้กล่าวถึงการบริหารวิชาการว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง “การดำเนินงานกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน”

ธีรยุทธ พึ่งเพียร กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับสถานศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนต้องเป็นผู้นำด้านวิชาการ โดยทำงานร่วมกับคณะครู ภาระต้นเตือนครู ให้คำแนะนำครู และประสานงานให้ครูทุกท่านทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในด้านการสอน^{๔๗}

ภาวिका ธาราศรีสุทธิ ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง การบริหารงาน หรือการดำเนินงานทุกชนิดในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีหน้าที่และภารกิจ

^{๔๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ, ๒๕๕๓) หน้า ๗๖

^{๔๔} จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ [๒๒ มิ.ย. ๒๕๕๕] “การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา : การบริหารสถาบันการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ.” Gotoknow.[ออนไลน์] ๑ ย่อหน้า แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/344746> [๑๘ ต.ค. ๒๕๖๐]

^{๔๕} Gorton, A. R. (1983). *School Leadership and Administration: Important Concepts, Case Studies, and Simulations*. Dubuque, Iowa : Wm. C. Brown. P.158

^{๔๖} ธวัชชัย ตั้งอุทัยเรือง, (๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๗) “การบริหารงานวิชาการ” [ออนไลน์] ย่อหน้าที่ ๔ แหล่งที่มา <https://www.slideshare.net/twatchait/ss-38314050> [๑๘ ต.ค. ๒๕๖๐]

^{๔๗} ธีรยุทธ พึ่งเพียร, *คู่มือประกอบการบรรยาย การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์*, หน้า ๒๒๗

โดยตรงในการจัดการศึกษา มีหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ นำไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี^{๔๘}

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมา **จึงสรุปได้ว่า** การบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารหรือการดำเนินงานกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

๒.๒.๔.๒ ขอบข่ายด้านการบริหารงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์^{๔๙}

๑. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณมีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้
๒. เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ
๓. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายด้านการบริหารงบประมาณมีดังต่อไปนี้

- (๑) การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี
- (๒) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง
- (๓) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
- (๔) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
- (๕) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
- (๖) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
- (๗) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ
- (๘) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- (๙) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
- (๑๐) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- (๑๑) การวางแผนพัสดุ

^{๔๘} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดการและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐) หน้า ๓-๔

^{๔๙} สุวิทย์ หนองไผ่, “การบริหารงบประมาณ” [ออนไลน์] ย่อหน้าที่ ๑ แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/498742> [๑๘ ต.ค. ๒๕๖๐]

(๑๒) การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี

(๑๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

(๑๔) การจัดหาพัสดุ

(๑๕) การควบคุมดูแลบำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

(๑๖) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

(๑๗) การเบิกเงินจากคลัง

(๑๘) การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน

(๑๙) การนำเงินส่งคลัง

(๒๐) การจัดทำบัญชีการเงิน

(๒๑) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

(๒๒) การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชีทะเบียนและรายงาน

พุทธา โพธิ์มะฮาด ได้กล่าวถึง การบริหารงบประมาณ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร การจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีและการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการพิจารณาให้ความเห็นชอบ การตรวจสอบติดตามและประเมินผล^{๕๐}

ศิลป์ชัย อวงตระกูล ให้ความหมายว่า งานงบประมาณ หมายถึง การจัดทำและเสนอของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานการใช้จ่ายการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์^{๕๑}

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงบประมาณ หมายถึง การใช้จ่ายเงินเพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมดูแลการดำเนินงานได้อีกด้วย^{๕๒}

จอร์แดน ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงบประมาณหมายถึง รายจ่ายช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา ช่วงระยะเวลาดังกล่าวปกติกำหนดไว้หนึ่งปี โดย

^{๕๐} พุทธา โพธิ์มะฮาด, “สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๘)

^{๕๑} ศิลป์ชัย อวงตระกูล, “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๑, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (มหาวิทยาลัยเชียงราย, ๒๕๕๓)

^{๕๒} สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, คู่มืองานการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๐) หน้า ๑๗

กฎหมายงบประมาณเป็นหัวใจของกระบวนการจัดการ ซึ่งมีผลกระทบต่อการศึกษาทั้งในทางตรงและทางอ้อม แผนงบประมาณและแผนการศึกษาที่ดีจะทำให้เป้าหมายของการศึกษาบรรลุผล^{๕๓}

โคลเลอร์ ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงบประมาณ หมายถึง แผนการคลังที่จะนำมาใช้ในการควบคุมปฏิบัติการ และจะต้องมีการประมาณต้นทุนในอนาคต แผนการคลังต้องมีลักษณะเป็นระบบเพื่อต้องการให้การใช้จ่ายกำลังคน วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรอื่น ๆ เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด^{๕๔}

สรุปได้ว่า การบริหารงบประมาณ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายและแผนงาน การงบประมาณ งานการจัดหารายได้ และกองทุนโรงเรียน งานการบริหารทรัพย์สินและผลประโยชน์ในสถานศึกษา งานการเงินและการบัญชี งานพัสดุและงานจัดจ้าง บริการงานงบประมาณ การตรวจสอบผลงานและการเงิน

๒.๒.๔.๓ ขอบข่ายด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรกลางบริหารงานบุคคล ซึ่งการบริหารงานบุคคลจะยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลสู่สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา การบริหารงานบุคคลตามแนวปฏิรูปการศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีกระบวนการต่อเนื่อง ตั้งแต่การวางแผนกำลังคน การสรรหา การบรรจุแต่งตั้ง การธำรงรักษาและพัฒนา การจัดระบบค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการออกจากราชการ จุดเน้นของการบริหารจะอยู่ที่การพัฒนาและการส่งเสริมขวัญและกำลังใจ แนวทางการบริหารงานบุคคลจะต้องยึดหลักการตามระบบคุณธรรม (Merit System) และหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือธรรมรัฐ หรือธรรมาภิบาล^{๕๕}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา หมายถึง ความสำคัญทุกกระบวนการขั้นตอนการบริหารงานบุคคล และกระบวนการพัฒนาการ ส่งเสริมขวัญกำลังใจเพื่อให้มีผลต่อการปฏิบัติงานตามที่คาดหวัง โดยองค์คณะบุคคลที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นและยึดหลักตามระบบคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ หลักความสามารถ (Competence) หลักความเสมอภาค (Equality) หลักความมั่นคง (Security) และหลักความเป็นกลางทางการเมือง (Political Neutrality)^{๕๖}

บาร์เมส (Barrmes. 1995 : 3152-A) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานบุคคลว่า หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อให้ได้บุคคลมาปฏิบัติงานตามความต้องการ และปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๗}

^{๕๓} Jordan,G.E. (1985). “Project EASE : The Effect of a Family Literacy Project on KindergartenStudents’ Early Literacy Skills,” Reading Research Quarterly. 35 (12) : 524 - 546

^{๕๔} Kohler, S.L. (November 1956). “Identification of Stream Drift Mechanisms : an Experimentaland Observational Approach”, Ecology. 66 (1) : 1749 – 1761.

^{๕๕} กระทรวงศึกษาธิการ, กระจายอำนาจการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ, ๒๕๔๗) หน้า ๑๔

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๓

^{๕๗} Barrmes. (April 1995), “African American Parents Involvement in Their Children’s Schooling”, Dissertation Abstracts International. 55 (10) : 3152-A.

จอย (Joyce. 1992 : 35) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานบุคคล หมายถึง การวางแผนอัตรากำลังคน การสรรหาบุคลากร และการบรรจุแต่งตั้ง^{๕๘}

ศิริพงษ์ เสาภายน ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึงการที่ทำให้ได้คนใช้คน และบำรุงรักษาคนที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมนั้นคือ หน้าที่ทางด้านการรับสมัคร การคัดเลือก การฝึกอบรม การพัฒนาตัวบุคคล การรักษาระเบียบวินัย การให้สวัสดิการและการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงาน^{๕๙}

ฤกษ์ชัย ใจคำปัน ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานบุคลากรโดยมีองค์ประกอบคือ การวางแผนอัตรากำลัง การกำหนดตำแหน่ง การบรรจุและการแต่งตั้ง การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ การรักษาวินัย การดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ อันจะเป็นแนวทางในการบริหารงานบุคลากรเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร^{๖๐}

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 78) เสนอขอบข่ายภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา ไว้ดังนี้

๑. การวางแผนอัตรากำลัง
๒. การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
๓. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
๔. การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
๕. การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
๖. การลาทุกประเภท
๗. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
๘. การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
๙. การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
๑๐. การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
๑๑. การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
๑๒. การออกจากราชการ
๑๓. การจัดทำระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ
๑๔. การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
๑๕. การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

^{๕๘} Joyce, M. (1992). Model of Teaching. 4 th ed. Boston : Allyn and Bacon : A Divison of Simon & Schuster.

^{๕๙} ศิริพงษ์ เสาภายน, หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒,(กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์.๒๕๔๘)

^{๖๐} ฤกษ์ชัย ใจคำปัน, “การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา อำเภोजอมทอง เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๕”, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษาเชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙

๑๖. การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
๑๗. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
๑๘. การส่งเสริมวินัย คุณธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
๑๙. การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต
๒๐. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล คือกระบวนการวางแผนนโยบายระเบียบและวิธีในการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรโดยให้ได้บุคคลที่เหมาะสมและบำรุงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรมนุษย์ที่ดีมีประสิทธิภาพให้มีปริมาณเพียงพอเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

๒.๒.๔.๔ ขอบข่ายด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการบริหารองค์การ ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคลชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีผู้ให้ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป ดังนี้

ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ ได้แสดงความคิดเห็นว่า ภารกิจงานเกี่ยวกับการวางแผน และออกแบบระบบงานธุรการ จัดระบบฐานข้อมูล และระบบข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษา มีการประสานงานร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น^{๖๑}

บุญจันทร์ จันทร์เจียม ได้กล่าวถึง งานบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษาว่ามีความสำคัญเนื่องจากเป็นงานที่ให้บริการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นอกจากนี้ยังเป็นงานประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน^{๖๒}

ธีรภัทร วงษ์สว่าง (ออนไลน์ ๒๕๕๗) ให้ความหมายของการบริหารงานทั่วไปว่า หมายถึง งานที่เกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียนที่จำเป็นต้องปฏิบัติ ทั้งที่เป็นงานภายในและงาน

^{๖๑} ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ, การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน ในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๑. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ๒๕๕๕.)

^{๖๒} บุญจันทร์ จันทร์เจียม, “การบริหารการศึกษาแบบกระจายอำนาจของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๘)

ติดต่อกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจการไปได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างคล่องตัวขึ้น^{๖๓}

แคนโดลี และคณะ (Candoli and et at. 1992 : 7) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการจัดเตรียมหรือการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับทั้งในการให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่ระบบสถานศึกษา^{๖๔}

ปกรณกฤษ อินทร์มงคล ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการในการบริหารกำลังคนขององค์กรผ่านทางกรวางนโยบาย กฎระเบียบ และขั้นตอนการทำงาน เป็นงานที่เกี่ยวกับสมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อให้ได้บุคลากรที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และระยะเวลาที่เหมาะสม^{๖๕}

พรพรรณ อินทรประเสริฐ ได้สรุปไว้ว่า การบริหารงานด้านบุคคลในสถานศึกษา มีความสำคัญมากเพราะเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารองค์กร หากสถานศึกษาใดประกอบไปด้วยบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นมืออาชีพอย่างแท้จริง คือมีความรู้ความสามารถมีสมรรถนะในงานหลัก มีคุณธรรมและจรรยาบรรณที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษา ย่อมส่งผลให้สถานศึกษาแห่งนั้นมีทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพ^{๖๖}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานทั่วไป ไว้ดังนี้^{๖๗}

๑. การดำเนินงานธุรการ
๒. การเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
๓. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
๔. การประสาน และพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
๕. การจัดระบบการบริหาร และพัฒนาองค์กร
๖. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
๗. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณบุคลากรและบริหารงานทั่วไป
๘. การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพสิ่งแวดล้อม
๙. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
๑๐. การรับนักเรียน

^{๖๓} อธิภัทร วงษ์สว่าง, (๒๕๕๗), การบริหารทั่วไป, (ออนไลน์) แหล่งที่มา : www.tw-tutor.com
๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗

^{๖๔} Candoli, I. C. and et al. (1992). *School Business Administration : A planning Approach 4 th ed.* Massachusetts : Allyn and Bacon.

^{๖๕} ปกรณกฤษ อินทร์มงคล, “ความพร้อมของข้าราชการครูที่มีต่อการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๐

^{๖๖} พรพรรณ อินทรประเสริฐ, “องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษหน้า, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐

^{๖๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *แผนยุทธศาสตร์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานฯ. (พ.ศ. ๒๕๔๗ – ๒๕๕๓) หน้า ๓๔

- อัยยาศัย
๑๑. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตาม
 ๑๒. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษ
 ๑๓. การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
 ๑๔. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
 ๑๕. การส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร
หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น ๆ ที่จัดการศึกษา
 ๑๖. งานประสานราชการกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่น
 ๑๗. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
 ๑๘. งานบริการสาธารณะ
 ๑๙. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น
- กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐ : ๒๒) ได้กำหนด ขอบข่ายการบริหารทั่วไป มีดังนี้
๑. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
 ๒. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
 ๓. การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
 ๔. งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
 ๕. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
 ๖. การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
 ๗. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 ๘. การดำเนินงานธุรการ
 ๙. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 ๑๐. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
 ๑๑. การรับนักเรียน
 ๑๒. การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
 ๑๓. การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัยยาศัย
 ๑๔. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษ
 ๑๕. การทัศนศึกษา
 ๑๖. การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
 ๑๗. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
 ๑๘. การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชนองค์กร
หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
 ๑๙. งานประสานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
 ๒๐. การรายงานผลการปฏิบัติงาน
 ๒๑. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
 ๒๒. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปมีขอบข่ายครอบคลุมงานเกี่ยวกับการพัฒนาระบบบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้ทันสมัยมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม จัดระบบข้อมูลสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดแผนการรับนักเรียนของสถานศึกษาโดยประสานกับเขตพื้นที่การศึกษา จัดการศึกษาตามความเหมาะสมของท้องถิ่นและศักยภาพของสถานศึกษา ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาทุกด้านรวมทั้งความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายตามความสนใจและความถนัด

๒.๓ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

๒.๓.๑ ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า “คุณธรรมจริยธรรม” คำทั้งสองมีความหมายเป็นอันเดียว หรือ มีความหมายเหมือนกัน ในความเป็นจริงคำว่า คุณธรรม กับคำว่า จริยธรรม เป็นคำที่แยกออกจากกันเป็น ๒ คำ และมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายของคำว่า คุณธรรม และจริยธรรม ให้ถ่องแท้ก่อน ความหมายของคำว่า คุณธรรม (Virtue) Longman Dictionary of contemporary English ได้ให้ความหมาย ของคำว่า “คุณธรรม” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Virtue” ไว้ ๒ ประการด้วยกัน คือ

๑) หมายถึง ความดีงาม ของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่เกิดจากการกระทำจนเคยชิน

๒) หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้ กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคม เกี่ยวกับความประพฤติและศีลธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดี ๒ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/ยุติ)ให้ความหมาย ของคำว่า “คุณธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อหนุน๓ พุทธทาสภิกขุ ได้ให้อรรถาธิบายคำว่า คุณธรรม ไว้ว่า คุณ หมายถึง คำที่มีอยู่ในแต่ละสิ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ไม่ว่าจะทำให้จิตใจยินดีหรือยินร้าย ก็เรียกว่า “คุณ” ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมาย ๔ อย่าง คือ

๑. ธรรมะ คือ ธรรมชาติ

๒. ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติที่เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้

๓. ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ

๔. ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องมี หรือใช้มันอย่างถูกต้อง^{๖๘}

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ว่า หมายถึงธรรมะที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (๒๕๔๙ : ๑๖๓) กล่าวถึง จริยธรรม ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เชื่อว่า จริยธรรม เป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝัง ชัดเกล้า พัฒนาขึ้นจากแรงขับพื้นฐานภายในจิตสำนึกของแต่ละคน กระบวนการชัดเกล้ามักจะอยู่ในรูปของการเลียนแบบ เพราะต้องการที่จะปรับตัวให้ได้ตาม

^{๖๘} พุทธทาสภิกขุ, **ธรรมะคือหน้าที่**, (กรุงเทพมหานคร : หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

มาตรฐานพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในสังคม พระธรรมปิฎก (๒๕๔๖ : ๑๒๓) ได้ให้ความหมายของ จริยธรรม ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปแบบของการปฏิบัติตน การดำเนินตนที่มีความเหมาะสม แก่ภาวะฐานะ กาลเทศะ และเหตุการณ์ในปัจจุบัน^{๖๔}

จากความหมายดังกล่าวมาสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความสำนึกหรือสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ เป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติตนในสิ่งที่ควรปฏิบัติที่ดั่งงามเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับของคนในสังคมเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ความมีจริยธรรมเริ่มจากการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก แต่ยังไม่เพียงพอ ต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม ประชญาด้วย จริยธรรมและคุณธรรม เป็นบันไดที่เชื่อมไปสู่เป้าหมายของการเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มมีการปลูกฝังกันมาตั้งแต่ในครอบครัว โดยพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ต่อเนื่องมาถึงโรงเรียน สถานศึกษาทุกระดับ ซึ่งมีผลงานวิจัยหลายชิ้นที่พบว่า ความมีคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู/อาจารย์ ส่งผลโดยตรงต่อการอบรม สั่งสอน ขัดเกลาให้เป็นคนเก่ง คนดี เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพในการพัฒนาสังคมต่อไป

๒.๓.๒ ความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ อาทิ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาทางสังคม รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมของประชาชน เพื่อให้ประเทศพัฒนาก้าวทันนานาประเทศ เพ็ญแข ประจันปัจฉิม และคณะ ได้นำเสนอพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชทานไว้ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อให้เป็นสมบัติของคนไทยทั้งประเทศ มีอยู่ ๔ ประการ ดังนี้

๑) การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

๒) การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

๓) การอดทน อดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด

๔) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้สละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง^{๑๕} คุณธรรมและจริยธรรมทั้ง ๔ ประการ ประชาชนทุกคนควรนำมาประพฤติปฏิบัติ จะช่วยให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุข ร่มเย็น และส่งผลให้ประเทศสามารถพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้า ต่อไปศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรมไว้พอสรุปได้ว่า เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องมีการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านความรู้ และคุณธรรม ซึ่ง จำเป็นต้องกระทำตั้งแต่วัยเด็ก จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมใน ปัจจุบันและอนาคต

^{๖๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖) หน้า ๒๑๔.

ป่วย อังภากรณ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้พอสรุปได้ว่า การศึกษาควรมุ่งหมาย ต่อไปนี้^{๗๐}

๑) เพื่อที่จะอบรมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรม เป็นพลเมืองดี มีความคิดชอบ ทำชอบ ประพฤติชอบ

๒) ควรจะอบรมนักเรียน รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยให้รู้จักใช้ความคิด รู้จัก บำรุงสติปัญญาให้เฉียบแหลมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์แก่ตนและแก่ประชาชน

๓) ฝึกนักเรียนให้มีความรู้สำหรับใช้ประกอบอาชีพ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น พร้อมได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า การศึกษาอบรมดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่แต่ใน สถานศึกษาเท่านั้น โดยเฉพาะในหัวข้อที่ ๑ ควรจะได้รับการอบรมจากที่บ้าน ข้อนี้สำคัญมาก แม้จะเป็นเรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่ แต่ด้วยสมัยปัจจุบัน พ่อแม่ผู้ปกครอง มักโยนความรับผิดชอบไปให้ครูอาจารย์ และสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษามีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิชาการ และวิชาชีพตามข้อ ๒ และข้อ ๓ ผู้ใดได้รับการศึกษาในระดับต่ำก็จะได้รับประโยชน์น้อย แต่ถ้าการศึกษาสูงขึ้นไปก็จะได้รับประโยชน์เพิ่มพูนขึ้น แต่หากผู้ใดมีสันดานเลวและบกพร่องในข้อ ๑ คือ ปราศจากความซื่อสัตย์สุจริตและศีลธรรม คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากข้อ ๒ และข้อ ๓ ย่อม กลายเป็นโทษ และในบางกรณีย่อมกลายเป็นโทษมหันต์

สรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพลักษณะอันนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดี ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งงามตามคำสั่งสอนใน ศาสนา หรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งกาย วาจา และใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และ ความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะฉะนั้นจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีในตัวบุคคลมากที่สุด

ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมอันพึงประสงค์ให้แก่นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา สถาบันในระดับอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญและใส่ใจมาโดยตลอด พร้อมกันนี้ได้มีนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมไว้หลายท่าน นักวิชาการ ส่วนใหญ่เชื่อว่าคุณธรรม และจริยธรรมมีการพัฒนาเป็นลำดับ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสามารถประมวลทฤษฎีในการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม ได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฌองเพียเจท์^{๗๑} เพียเจท์ (Jean Piaget) ได้กล่าวว่าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจาก แรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาเหตุผล เชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมได้พัฒนาขึ้น ตามลำดับ พัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น และสามารถ นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งชั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ดังนี้

^{๗๐} ป่วย อังภากรณ, **ทัศนะว่าด้วยการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๔.

^{๗๑} Jean Piaget, **The Moral Judgment of the Child**, (London : Routledge&Kegan Paul Ltd., 1997), pp. 133-134.

๑) ขั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ขวบ) เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระบบกฎเกณฑ์ได้ แต่ยังมีความต้องการทางกายซึ่งต้องการการตอบสนอง ดังนั้นการกระทำจะพึงกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยที่ไม่คำนึงถึงผู้อื่น

๒) ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (ระหว่างอายุ ๒ - ๘ ขวบ) เด็กจะสามารถรับสภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่สนใจถึงผลที่จะตามมา

๓) ขั้นยึดหลักแห่งตน (ระหว่างอายุ ๘ - ๑๐) เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น คลายความเกรงกลัวอำนาจจากภายนอก สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและประสบการณ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถประเมินความถูกต้องโดยดูจากเจตนาของผู้กระทำและ ตั้งเกณฑ์ของตนเองได้

๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาทฤษฎี พัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ ทำให้พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ ๖ ขั้น มีความสัมพันธ์ต่อกันดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะ ตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ในระดับนี้บุคคลจะ ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือตน ระดับนี้เด็กจะมีอายุประมาณ ๒ - ๑๐ ขวบ แบ่งได้เป็น ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ ขั้นหลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะปฏิบัติตามผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน เพราะกลัวการถูกลงโทษ เช่น ไม่กล้าหนีเรียนเพราะกลัวครูตัดคะแนน เป็นต้น (พบในเด็กอายุ ๒ - ๗ ขวบ)

ขั้นที่ ๒ ขั้นหลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้ได้สิ่งที่ต้องการ โดยมุ่งการตอบแทนทางกายและวัตถุมากกว่าในเรื่องของนามธรรม (พบในเด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ)

ระดับที่ ๒ ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับ จะเลียนแบบหรือคล้อยตามบุคคลในกลุ่มเพื่อปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในขณะนั้น ระดับนี้เด็กจะมี อายุประมาณ ๑๐ - ๑๖ ปี แบ่งได้เป็น ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๓ ขั้นใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (The Enter Personal) เด็กจะกระทำ ในสิ่งที่ตนคิดว่าคนอื่น จะเห็นด้วยและพอใจ เพื่อการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน โดยจะกระทำตาม กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด (พบในเด็กอายุ ๑๐ - ๑๓ ปี)

ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The Law and Order Orientation) ในระดับนี้บุคคลจะเข้าใจในกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคม ถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด (พบในเด็กอายุ ๑๓ - ๑๖ ปี)

ระดับที่ ๓ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level) ในระดับนี้บุคคลจะ ตัดสินข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยตนเอง พิจารณาสິงต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง หลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม แบ่งได้เป็น ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๕ ขั้นทำตามคำมั่นสัญญาหรือมีเหตุผลเคารพตนเอง (Social Contract Legalistic Orientation) บุคคลจะเห็นความสำคัญของชนหมู่มาก เคารพตนเอง เคารพมติที่มาจากการลงความเห็น มีเหตุผล ถือว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงได้โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ ส่วนรวม เป็นใหญ่ (พบในผู้ที่มีอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป ได้แก่ วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่)

ขั้นที่ ๖ ขั้นทำตามหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle) บุคคลจะ สำนึกถึงคุณค่าของความถูกต้อง โดยคำนึงถึงเหตุผลอย่างกว้างขวาง คำนึงถึงประโยชน์ของ ส่วนรวม และปฏิบัติตามความถูกต้องนั้นอย่างไม่หวั่นไหว มีความละเอียดต่อการทำความชั่ว

กระทรวงศึกษาธิการ^{๗๒} ได้กล่าวถึงหลักคุณธรรมจริยธรรมเอาไว้ในจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มี ปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ เกิด กับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง

๒. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

๔. มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถี ชีวิตและการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยการอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง มีความสุข

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือคุณธรรม ๘ ประการ ได้แก่ ๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒. ซื่อสัตย์สุจริต ๓. มีวินัย ๔. ใฝ่เรียนรู้ ๕. อยู่อย่างพอเพียง ๖. มุ่งมั่นในการทำงาน ๗. รักความ เป็นไทย ๘. มีจิตสาธารณะ

๒.๓.๓ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะกล่าว ครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แนวทางในการจัดกิจกรรม คุณธรรมจ ริยธรรมที่ส่งเสริม รวมถึงแนวทางการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา ใน สังเกตซึ่งมีรายละเอียด เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในหลักคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ ดังนี้

๑. การส่งเสริมด้านความพอเพียง

๒. การส่งเสริมด้านความกตัญญู

๓. การส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต

^{๗๒} กระทรวงศึกษาธิการ, “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑”, (กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ, ๒๕๕๑)

๔. การส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ

๕. การส่งเสริมด้านอุดมการณ์คุณธรรม

๒.๓.๓.๑ การส่งเสริมด้านความพอเพียง

ความหมายของความพอเพียง ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปริญญช พิบูลสรารุช ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๒ : ๔)^{๗๓}

นพ.เกษม วัฒนชัย กล่าวว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ไม่สุดโต่งไปซ้ายไปขวา ความมีเหตุมีผล ต้องรอบคอบ ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ถ้าเปรียบเทียบกับการใช้ชีวิตของเด็กไทยต้องเป็นการใช้ชีวิตที่พอเพียง^{๗๔}

ณัฐพงษ์ ทองภักดี ความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน^{๗๕}

ปริญญช ธรรมปิยา (๒๕๕๕) ได้กล่าวไว้ว่า ความพอเพียงหรือการจัดการอย่างพอเพียงจะประกอบไปด้วย ๓ หลักด้วยกันคือ

- ๑) ความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสถานะแวดล้อมตามความเป็นจริง
- ๒) ความมีเหตุผลบนพื้นฐานความถูกต้องและ

^{๗๓} ปริญญช พิบูลสรารุช, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๕๐) หน้า ๑๔๙ - ๑๖๘

^{๗๔} เกษม วัฒนชัย, นพ. “การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเครือข่ายการศึกษา” (กรุงเทพฯ : เอกสารการสัมมนาเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๔๘)

^{๗๕} ณัฐพงษ์ ทองภักดี, “ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง นิด้า กับ การวิจัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, เอกสารประกอบการสัมมนา ๑๕ ปี จากวิกฤตเศรษฐกิจ : เศรษฐกิจพอเพียงกับความยั่งยืนของสังคมไทย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://cse.mida.ac.th/main/images/CSENida.pdf> (๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙)

๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตที่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตลอดเวลา ความสามารถทั้ง ๓ ข้อนี้ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจและการกระทำ^{๗๖}

สุธิดา นียมวงศ์ ได้กล่าวว่า การประยุกต์ปลูกฝังใช้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้ วิชาการและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล เพื่อจะได้มีความเกรงกลัวและละอายต่อการประพฤติผิดมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยั้งคิดพิจารณา รอบคอบ ก่อนที่จะตัดสินใจ หรือการกระทำใด ๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต โดยสามารถคิดและการกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล พอเหมาะ พอประมาณกับสภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล ในแต่ละสถานการณ์ แล้วเพียรฝึกปฏิบัติเช่นนี้ จนตนสามารถทำตนให้เป็นที่ยังงใจของตนเองได้ และเป็นที่ยังงใจของผู้อื่นได้ในที่สุด^{๗๗}

สรุปได้ว่า ด้านความพอเพียงของนักเรียน แสดงถึงความละเอียดรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความอดทน รู้จักพอประมาณ ในการใช้จ่าย มีเหตุมีผล การเดินสายกลาง รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบคอบ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ คือ คุณธรรม

๒.๓.๓.๒ การส่งเสริมด้านความกตัญญู

ความกตัญญู หมายถึง คุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ ในสังคมมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ชีวิตด้านกายภาพดำรงอยู่ได้เพราะได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลต่าง ๆ มีบิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนั้น ต้องพึ่งอาศัยสิ่งเหล่านี้อีก เช่น อาศัยปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตจึงจะอยู่รอดได้ ในส่วนจิตใจมนุษย์ก็ได้รับการปลูกฝังอบรมคุณลักษณะคุณค่าทางจิตใจจากบุคคลอื่น มีบิดามารดา เป็นต้น ให้มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม อันเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของมนุษย์ ความกตัญญูนี้ เป็นคุณธรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติมิใช่เฉพาะต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ให้มีแม้แต่ต่อสัตว์และพืชทั้งหลายด้วย^{๗๘}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงความกตัญญูว่า เป็นการกระทำความดีอย่างหนึ่งที่พึงปรารถนาของทุกคน ที่มีความกตัญญู ย่อมจะทำตนเองให้มีความสุขและทำผู้อื่นให้มีความสุขด้วย จากการศึกษาพบว่าพระพุทธศาสนากล่าวยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญู และให้

^{๗๖} ปรียานุช ธรรมปิยา, *วิกฤตเศรษฐกิจ ๒๕๔๐ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ๒๕๔๕

^{๗๗} สุธิดา นียมวงศ์, *การนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง*, [ออนไลน์]แหล่งที่มา http://narongrit1.blogspot.com/2013/02/blog-post_18.html [๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๐]

^{๗๘} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), *คนไทยกับป่า*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑

ความสำคัญต่อบุคคลผู้มีความกตัญญูว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก พระพุทธองค์ตรัสว่าบุคคลที่หาได้ยากมี ๒ จำพวกได้แก่ ๑. บุพพการี ผู้ทำอุปกัระก่อน ๒. กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปกัระที่เขาทำแล้วตอบแทน^{๗๙}

พันตรี ป.ทองบุญสม จากการศึกษาความหมายด้านภาษา คำว่าบุพพการี หมายถึงบุคคลทำก่อนโดยปกติ บุคคลผู้ทำอุปกัระก่อน, บุพพการีบุคคล. ในกฎหมายคำว่าบุพพการี หมายถึงบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด (ทั้งสองฝ่าย) ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่านี้ ซึ่งหมายรวมไปถึงอาจารย์อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงบุญทั้งหลายด้วย [๗] บุพพการีบุคคลกับกตัญญูกตเวที กตัญญูกตเวทีบุคคล ย่อมจะหาได้ยากกว่าบุพพการีบุคคล^{๘๐}

ความหมายตามคำศัพท์ ของกตัญญูกตเวที ความหมายตามคำศัพท์ที่ท่านนักปราชญ์ได้พรรณนาไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ มี ดังนี้ คัมภีร์อรรถกถา ปรมัตถ์โชติกา ได้แสดงถึงความหมายของความกตัญญูไว้ว่า ความรู้จักอุปกัระคุณที่ผู้ใดผู้หนึ่งทำมาแล้วไม่ว่ามากหรือน้อย โดยการระลึกถึงเนื่อง ๆ ชื่อว่า กตัญญู^{๘๑} พจนานุกรม มจร ไทย ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า

กตัญญู ผู้รู้ซึ่งอุปกัระอันบุคคลอื่นทำแล้วแก่ตน โดยปกติ กตฺ อุปกัระ ชานาติ สีเลนาติ กตณฺญู. ผู้มีปกติซึ่งอุปกัระบุคคลอื่นทำแก่ตน กตฺ ชนิตฺ สีลมสฺสาติ กตณฺญู. ผู้ซึ่งอุปกัระอันบุคคลอื่นทำแล้วแก่ตน กตฺ อุปกัระ ชานาติ กตณฺญู. ผู้รู้ คุณท่าน. กตบุพฺโพ, ญา ญาเณ,

กตเวที ยังบุคคลให้รู้ซึ่งอุปกัระอันบุคคลอื่นทำแล้วแก่ตน, ยังบุคคลให้รู้ซึ่งอุปกัระอันบุคคลอื่นทำแล้วแก่ตน, ผู้ประกาศซึ่งอุปกัระอันบุพพการีชนทำแล้ว, ผู้ตอบแทนอุปกัระของท่าน, ผู้ตอบแทนอุปกัระคุณของท่าน, ผู้สนองคุณท่าน, ผู้ตอบแทนคุณท่าน

กตัญญูกตเวที บุคคลผู้รู้คุณท่านและตอบแทนคุณท่าน, ฯลฯ ไทยตัดพุดเฉพาะกตัญญูแต่ความหมาย หมายถึง กตเวทีด้วย

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า รู้อุปกัระผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตนเรียกว่า กตัญญูตา (กตัญญู) การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ เรียกว่า กตเวทีตา (กตเวที) คนที่รู้บุญคุณ คนที่ทำตอบแทน เรียกว่า คนกตเวที กตัญญูกตเวทีตา หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบแทนให้ปรากฏ นี่เป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอยู่ได้ และอยู่ได้ด้วยความสะดวก^{๘๒}

อย่างไรก็ตาม คำว่า กตัญญูกตเวที เป็นคำที่มาด้วยกัน เมื่อกล่าวถึงความกตัญญู ก็ต้องกล่าวถึงกตเวทีไปโดยปริยาย เพราะในทางปฏิบัติ คุณธรรม ๒ ข้อนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้

สรุปได้ว่า ความกตัญญู คือ ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคล สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อตัวเราทั้งทางตรงและทางอ้อม กตเวที คือ พยายามกระทำตอบแทนการทดแทนพระคุณ ช่วยเหลืออุปกัระ ยกย่อง บำรุง รักษาให้คงอยู่ในสภาพที่ดีงาม เพื่อความสงบ

^{๗๙} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๒๐/๑๑๔

^{๘๐} พันตรี ป.ทองบุญสม, พจนานุกรม มจร-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรการพิมพ์, ๒๕๔๐) หน้า ๕๐๑

^{๘๑} พ. พ. อ. (บาลี).๑/๒๐๒

^{๘๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖), หน้า ๕

สุขของสังคม และเพื่อความสมดุลทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติ ปัญญา บริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากก็ตาม น้อยก็ตาม ย่อมระลึกนึกถึงด้วยความซาบซึ้ง

๒.๓.๓.๓ การส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต

ความหมายของความซื่อสัตย์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความซื่อสัตย์” หมายถึง ประพฤติตรงและจริง ไม่คดโกงและไม่หลอกลวง **อภิญา มิอาจ** ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความซื่อสัตย์” หมายถึง การกระทำ หรือ การแสดงออก ซึ่งการประพฤติอย่างเหมาะสม ตรงต่อความเป็นจริง มีความประพฤติตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น **ธีรบุษ สุนทร** ได้ให้ความหมายของ “ความซื่อสัตย์” หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมดั่งงาม ตรงต่อความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมาทั้งทางกาย วาจา และทางใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น **กฤติพงศ์ บุณยรงค์** ได้ให้ความหมายของ “ความซื่อสัตย์” หมายถึง การประพฤติ อย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อคำพูด ตรงต่อ กฎเกณฑ์ ปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาอย่างเหมาะสมทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลัง จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยจึงพอสรุปได้ว่า “ความซื่อสัตย์” หมายถึง ความประพฤติอย่างเหมาะสม ตรงและจริงใจ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง

ความสำคัญของความซื่อสัตย์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระบรมราโชวาท และ พระราชดำรัสชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของความซื่อสัตย์สุจริต ไว้ดังนี้ ความสุจริต ความมุ่งมั่นในประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง จะเกิดขึ้นและยั่งยืนอยู่ได้ด้วยสติปัญญา สติ คือ ความระลึกรู้ ปัญญา คือ ความรู้ชัด ที่เกิดขึ้นจากความฉลาด สามารถคิดพิจารณาได้อย่างถูกต้องแยกคาง ดังนั้น ความสุจริตและมุ่งมั่นจะยั่งยืนอยู่ได้ด้วย สติปัญญา หมายความว่า เมื่อบุคคลผู้มีสติรู้ตัวมีปัญญารู้ชัดในคุณค่าของความสุจริต และสร้างสรรค์ความเจริญบนพื้นฐานของความสุจริตแล้ว ก็จะเป็นความนิยม เชื่อมมั่น พึ่งพอใจในความดี การกระทำดี ความมั่นใจพึงพอใจ นั้นจะเป็นเครื่องหนุนประคองความสุจริต พร้อมทั้งมุ่งมั่นที่จะทำให้คงอยู่ตลอดไปไม่เสื่อมคลาย^{๕๓}

จากการศึกษาความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต สรุปได้ว่า จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางกายและทางใจถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อหน้าที่การงาน ต่อบุคคลและสังคมประเทศชาติ มีความจริงใจทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๒.๓.๓.๔ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ

ความหมายของความรับผิดชอบ กลุ่มประชาสัมพันธ์ (สำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒) ได้ให้คำนิยามของ คำว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิและหน้าที่

^{๕๓} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม, (กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด ๒๕๕๒) หน้า ๓๔

ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตนเอง

บริพัตร ฌ อยุธยา และสายฤดี วรกิจโกศาทร (๒๕๔๗) ความรับผิดชอบหรือ Responsibility หมายถึง การกระทำสิ่งที่ถูก พิจารณาจากกิจกรรม การกระทำที่ถูกเวลา (กาลเทศะ) ทันเวลา ตรงต่อเวลาด้วย เป็นกิจกรรมฝึกให้รับผิดชอบต่อตัวเองต่อครอบครัว และต่อสังคมในที่สุด เท่ากับสร้างเสริมวินัย

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ – เพิ่มเติม ช่วยที่ ๑/ยุติ) ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” หมายถึง ระเบียบแบบแผนสำหรับฝึกฝน ควบคุมความประพฤติของบุคคลให้มีชีวิตที่ดำรงเจริญก้าวหน้า และควบคุมหมู่ชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อยดีงาม^{๔๔}

กฤษณา พันธุ์วานิช (๒๕๕๐ อ้างถึงใน เต็มศักดิ์ สุวรรณ, ๒๕๕๓) ความรับผิดชอบ หมายถึง สภาพที่รู้จักหน้าที่ และทำงาน หรือดำเนินการตามภาระหน้าที่ให้บังเกิดผลลัพธ์มากที่สุด และเงื่อนไขที่ต้องมี คือ การรู้ (เรียนรู้หรือการรับรู้) ว่าภารกิจที่ต้องกระทำในหน้าที่นั้น ๆ มีอะไรบ้าง หรือหนึ่งคือ รู้หน้าที่นั่นเอง

เต็มศักดิ์ สุวรรณ ความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงาน ให้บรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น หรืออีกความหมายหนึ่ง ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสำนึกได้อยู่เสมอในการปฏิบัติงาน เอาใจใส่ติดตามผลไม่ทอดทิ้ง ยอมรับรับผิดชอบผลของหน้าที่การงานที่ตนเองกระทำทั้งดีและไม่ดี ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองแก่ผู้อื่น^{๔๕}

ลักษณะของความรับผิดชอบ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๔๖} กล่าวว่า คนที่มีความรับผิดชอบมีลักษณะ ดังนี้ คือ ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุดและสุดกำลังความสามารถ ไม่ว่าจะต้องเผชิญ อุปสรรคมากมายเพียงใด เสร็จและทันเวลาที่กำหนด โดยไม่มีการควบคุม กล้ารับในส่วนที่เป็น ความรับผิดชอบของตน เอาใจจริงเอาใจและขยันขันแข็ง ไม่ทิ้งงานไปกลางครั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นงาน ที่ตนไม่ชอบ ไม่ผัดวันประกันพรุ่งหรือทิ้งปัญหาไว้ ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่สำเร็จหรือเกิดความเสียหายและตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย ลักษณะของความรับผิดชอบ มีหลากหลายมากมายหลายด้าน แต่ลักษณะที่สำคัญต่อการศึกษามูลของความรับผิดชอบต่อหน้าที่การปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพการ

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (ชำระ – เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/ยุติ) หน้า ๓๗๑

^{๔๕} เต็มศักดิ์ สุวรรณ, (มปป.) **ประโยชน์ของโครงการ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://sites.google.com/site/krotermsaksuwan/home/keiyw-teim-sakdi/> (๑๖ เมษายน ๒๕๕๕)

^{๔๖} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖)

ทำงานของพนักงาน ในบริษัท ทรานซิชั่นส์ อ็อพติคัล (ประเทศไทย) นั้น มี ๔ ลักษณะ ดังนี้ (กฤษฎา พันธุ์วานิช, ๒๕๕๐)^{๘๗}

๑. ความรับผิดชอบต่ออัตราการขาดงาน อัตราการขาดงานที่มากเกินไปสมควรนั้นเป็นดัชนี ที่ชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นในองค์การ ในอดีตปัญหาการขาดงานของพนักงานมักมองในแง่ที่แสดงว่าขวัญของพนักงานไม่ดี แต่ปัจจุบันมองกว้างไปถึงเรื่องของการขาดความรับผิดชอบ อู่ทรัพย์ (๒๕๔๓ อ้างถึงใน เตมศักดิ์ สุวรรณ, ๒๕๕๓) เรื่องการขาดงาน ซึ่งว่าด้วยการบริหารงานบุคคล วินัยและการรักษาวินัย การดำเนินการทางวินัยส่วนที่เกี่ยวข้องอยู่ใน การกำหนดให้พนักงานต้องอุทิศเวลาให้แก่งาน จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ไม่ได้ หากพนักงาน ละทิ้งหน้าที่ ติดต่อกันคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่าห้าวันทำการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรงหรือเหตุที่ขาดงานถ้ามีเห็นผลอันสมควร เช่น เจ็บป่วยอยู่ต่างจังหวัด ไม่สามารถติดต่อกับหน่วยงานได้ เมื่อหายป่วยแล้วกลับมารายงานตัว กรณีเช่นนี้ถึงขาดงานเกินกว่า ห้าวันทำการ ก็ยังไม่เป็นการละทิ้งหน้าที่ สิ่งที่ต้องรู้ต่อมา คือ ผลของการกระทำ กำหนดให้ ผู้บังคับบัญชาสามารถดำเนินการทางวินัยได้ทันที โดยไม่ต้องสอบสวนก็ได้ หากพนักงานละทิ้งหน้าที่ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อองค์การ หรือหน่วยงานราชการ หรือการละทิ้งหน้าที่ติดต่อกันในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่าห้าวันทำการ ซึ่งผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการ สอบสวนแล้วเห็นว่า ไม่มีเหตุผลอันสมควร ของข้อบังคับเดียวกันกำหนดว่า พนักงานผู้ใดกระทำผิดวินัยร้ายแรง ให้ผู้ว่าการลงโทษปลดออก หรือไล่ออก ตามความร้ายแรงแห่งกรณี ถ้ามีเหตุอันควรในการลดหย่อนโทษก็สามารถนำมาประกอบการพิจารณาได้ แต่ห้ามมิให้ลดโทษต่ำกว่า ปลดออก

๒. ความรับผิดชอบต่อการตรงต่อเวลา ในการปฏิบัติงานใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ จะเกี่ยวกับเวลาเสมอ ทั้งในเวลาที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรม และเวลาที่เป็นตัวกำหนดการทำงานแต่ละขั้น นอกจากนี้รวมถึงการตรงต่อเวลาในการเข้างานและเลิกงานอย่างสม่ำเสมอ ผู้ที่มีความรับผิดชอบ เมื่อดำเนินงานตรงต่อเวลา ผลงานจะเป็นไปตามความต้องการทั้งด้านคุณภาพและเวลา มีผู้ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การตรงต่อเวลา ต่าง ๆ ดังนี้ การตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ตรงกับเวลา หรือให้สำเร็จตามที่กำหนดไว้ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้เรียบร้อย สำเร็จ ได้ผลดีและทันเวลา เตมศักดิ์ สุวรรณ ๒๕๕๓ ให้ความหมายของการตรงต่อเวลาว่า การทำงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้สำเร็จตามกำหนดเวลา การตรงต่อเวลา คือ การทำกิจกรรมใด ๆ ให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง

๓. ความรับผิดชอบต่อการมีวินัย เป็นการปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์และวิธีการ ที่ได้กำหนดไว้สำหรับภารกิจในบทบาทหน้าที่นั้น ๆ มีการปฏิบัติตนที่แตกต่างไปจากวิธีการ และระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินการย่อมมีน้อย และไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ให้เป็นไปตามคาดหวังไว้ในบทบาทหน้าที่นั้น ๆ วินัย เป็นระเบียบข้อบังคับที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้บุคคลใช้ควบคุมพฤติกรรมของตนในการปฏิบัติตามแบบแผนข้อบังคับ เพื่อฝึกให้บุคคลอยู่ในความถูกต้อง มีเหตุผล ที่จะทำให้บุคคลเป็นคนดี เพื่อความสงบสุขในชีวิตตน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (๒๕๔๙) วินัยในการทำงานนั้น เป็นกรอบแห่งการอยู่ร่วมกันเพื่อ

^{๘๗} กฤษฎา พันธุ์วานิช, **คนมีคุณธรรมความรับผิดชอบต่อในพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๐)

เป็นแม่แบบให้พนักงานในองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ลดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีวิถีคิดและวิธีการทำงานที่สอดคล้องกัน ใครทำผิดต้องได้รับโทษทางวินัย เพื่อให้รู้แก้ไขพฤติกรรมที่ผิดที่ผิดที่ที่เกิดขึ้นเสีย และหากไม่ขาดงานเลยก็ย่อมที่จะได้รับการให้คุณ ในด้านที่เป็นสวัสดิการเพิ่มขึ้น เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน เบี้ยเลี้ยงต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้น การใช้มาตรการทางวินัยกับพนักงานที่ขาดงานนั้น จึงพบว่าเป็นการมุ่งให้พนักงานปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมมากกว่าที่จะเป็นการลงโทษ เช่น ครั้งแรกต้องให้ความเป็นธรรม กับพนักงานที่ขาดงานบ่อย ๆ ก่อน โดยต้องมีการสอบสวนถึงสาเหตุการขาดงานเพื่อทราบข้อเท็จจริง โดยคณะกรรมการที่สอบสวนต้องเป็นบุคคลที่มีความยุติธรรม สอบสวนและหาสาเหตุ อย่างเที่ยงตรง เมื่อสอบสวนหาสาเหตุแล้วพบว่า เป็นความจำเป็นหรือปัญหาที่มีได้เกิดจาก การตั้งใจกระทำผิด ต้องให้โอกาสแก้ตัวโดยการลงโทษสถานเบา ก่อน เช่น ตักเตือนด้วยวาจา หรือตักเตือนเป็นหนังสือ และหาทางช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหานั้นที่ต้นเหตุจากการขาดงานนั้น ๆ หากสอบสวนแล้วพบว่า มีความผิดจริง ๆ เช่น เจตนาละทิ้งหน้าที่ หรือไม่ตั้งใจทำงาน หรือมีนิสัยเอาัดเอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน ก็ต้องลงโทษไปตามขั้นของข้อกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้เซ็ดหลาบ ไม่ปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมเช่นนี้อีกแต่ในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพหรือ ประสิทธิภาพในการทำงานให้กับผู้ที่ไม่เคยขาดงานหรือมาสายเลย ลักษณะมาตรการทางวินัยก็ต้องมี ๒ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน นอกเหนือจากการลงโทษอย่างจริงจังแล้ว การให้คุณแก่ผู้ตั้งใจปฏิบัติตามกรอบวินัยด้วย ไม่ว่าจะเป็นตัวเงิน สวัสดิการหรือแม้แต่ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ก็เป็นมาตรการที่จะกระตุ้นให้พนักงานเกิดความมั่นใจและตั้งใจที่จะไม่ขาดงานหรือมาสายอีกต่อไป

๔. ความรับผิดชอบต่อความซื่อสัตย์ ได้กล่าวถึงราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งได้อธิบายของ คำว่า ความซื่อสัตย์ คือ การมีพฤติกรรมตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คิดโกงและไม่หลอกลวง ความซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดภัยจากความรู้อีกล้อเอียงหรืออคติ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ เช่น การพูดจริงทำจริง การไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง และการยอมรับผล การกระทำของตนเอง **ผู้วิจัยได้สรุป** ความซื่อสัตย์ หมายถึง การปฏิบัติตน ทางกาย วาจา จิตใจที่ตรงไปตรงมา ไม่แสดงความคิด โกงไม่หลอกลวง ไม่เอาเปรียบเพื่อนพนักงานด้วยกัน เมื่อสัญญาว่าจะทำงานสิ่งใด ก็ต้องทำให้สำเร็จ ไม่กลับกลอก มีความจริงใจต่อทุกคน จนเป็นที่ไว้วางใจ ความสำคัญของความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกันของบุคคลย่อมเป็นเหตุให้ เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาตนให้มีวินัย มีความงามทางกาย วาจา นั้น มีข้อห้ามไว้ในเบญจศีลว่า จะต้องไม่กล่าวคำที่เป็นเท็จ หลอกลวง ไม่จริง และในเบญจธรรมมีข้อที่ควรปฏิบัติ คือ ต้องมีสัจจะ เป็นการย่ำว่าไม่ให้โกหก ให้จริงใจต่อกัน บุคคลที่มีความจริงใจ ย่อมได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากผู้อื่น ผู้ที่มีความรับผิดชอบจะอยู่ในสภาพที่ซื่อสัตย์สุจริตต่อภาระหน้าที่ของตน ไม่ดำเนินการ อันใดที่จะผิดแผกแปลกไปจากแนวปฏิบัติที่กำหนด โดยจรรยาบรรณของอาชีพ และการทำงาน ไม่หลอกลวงทั้งทางด้านการให้บริการ ผลผลิต ที่มีเจตนาดำเนินการทุจริตมีคุณภาพต่ำให้เกิดความเสียหาย

จากการศึกษาความหมายของความรับผิดชอบ **สรุปได้ว่า** จริยธรรมด้านความรับผิดชอบ คือ การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุดและสุดกำลังความสามารถ ไม่ว่าจะต้องเผชิญ อุปสรรค

มากมายเพียงใด ก็ทำหน้าที่เสร็จและทันเวลาที่กำหนด การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพยายามละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลา ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่

๒.๓.๓.๕ อุดมการณ์คุณธรรม

อุดมการณ์คุณธรรม คือ การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมอันพึงประสงค์ให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา สถาบันในระดับอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญและใส่ใจมาโดยตลอด พร้อมกันนี้ได้มีนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมไว้หลายท่าน นักวิชาการ ส่วนใหญ่เชื่อว่าคุณธรรม และจริยธรรมมีการพัฒนาเป็นลำดับ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสามารถประมวลทฤษฎีในการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมคุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม ศิลต้องอยู่ที่กาย ที่วาจา ธรรมอยู่ที่ใจ เมื่อเรามีกายมีวาจา ที่มีศีลมีธรรมแล้ว นั้นแหละเป็นเครื่องนำชีวิตของเราให้ไปถึงจุดหมายที่ต้องการได้ และงามทุกเพศทุกวัย และการอยู่ร่วมกันในสังคม หมู่ มาก จำเป็นต้องมีความจริงใจต่อกัน เมื่อกระทบกระทั่งกันด้วยเรื่องเล็กน้อยก็พยายามอดทนข่มใจไม่ให้เรื่องเล็กน้อยกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โต อีกทั้งความพยายามเสียสละแบ่งปันให้แก่คนรอบข้างชีวิตจึงจะประสบแต่ความสุขตลอดไป^{๘๘}

พระเทพคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึงคุณธรรมไว้ว่า ธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม ศิลต้องอยู่ที่กาย ที่วาจา ธรรมอยู่ที่ใจ เมื่อเรามีกาย มีวาจาที่มีศีลธรรมแล้ว นั้นแหละเป็นเครื่องนำชีวิต ของเราให้ไปถึงจุดหมายที่ต้องการได้ และงามทุกเพศทุกวัย เด็กเอาไปประดับกัณฐก หนุ่มสาวเอาไปประดับกัณฐก คนแก่เอาไปประดับกัณฐก มันไม่เหมือนกับเครื่องประดับ คือเสื้อผ้า เสื้อผ้านั้นงามเฉพาะเพศ เสื้อผ้าของเด็ก ผู้ใหญ่เอาไปใส่ก็ไม่งาม เสื้อผ้าของหนุ่มสาว คนแก่เอาไปใส่ก็ไม่งาม เสื้อผ้าของคนแก่ หนุ่มสาวเอาไปใส่ก็ไม่งาม งามเฉพาะเพศเฉพาะวัย แต่เครื่องประดับคือศิลนี้งามทุกเพศทุกวัย ส่วนธรรมะ หมายถึง ทรงไว้ซึ่งผู้ปฏิบัติ ดังนั้นผู้ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ต้องมีธรรมะ ๔ ข้อไว้ประจำใจ นั่นก็คือ^{๘๙}

๑. ความจริงใจ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง จะอยู่ที่ไหน อยู่ในฐานะเช่นใด ก็ขอให้เป็นคนซื่อสัตย์ ทั้งต่อตนเองและคนอื่นรอบข้าง

๒. การฝึกฝนข่มใจ เมื่อมีความซื่อสัตย์ จริงใจแล้วยังไม่พอ ต้องมีการข่มใจฝึกฝน ฝึกมีนิสัยและปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่องปรับปรุงตนเอง ให้เจริญก้าวหน้า ด้วยปัญญาความรู้

๓. ความอดทน เมื่อมีความซื่อสัตย์ จริงใจแล้ว ฝึกฝนข่มใจแล้ว ก็ยังไม่พอ จำเป็นต้องมีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่

^{๘๘} พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.๙), เจ้าอาวาสวัดเทวราชกุญชร,[ออนไลน์] แหล่งที่มา www.watdevaraj.com (ฉบับที่ ๗๙๖๘ ข่าวรายวัน)

^{๘๙} พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.๙), เจ้าอาวาสวัดเทวราชกุญชร,[ออนไลน์] แหล่งที่มา www.watdevaraj.com (ฉบับที่ ๗๙๖๘ ข่าวรายวัน)

หวั่นไหวในจุดหมาย บางคนซื่อสัตย์จริง ช่มใจจริง แต่ไม่อดทน เจอเรื่องหนักใจก็ยอมแพ้ สู้ไม่ไหว ต้องอดทนด้วย จึงจะถึงจุดหมาย

๔. ความเสียสละ เป็นเรื่องสำคัญอย่างมาก ต้องมีความเสียสละ มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคม ช่วยเหลือเท่าที่เห็นว่าสมควรจะช่วยเหลือได้ เห็นใครควรแก่การช่วยเหลือก็ช่วยเหลือตามกำลังมากบ้างน้อยบ้าง หรือบางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย บางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังทรัพย์ บางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังสติปัญญา ทุก ๆ ครั้งที่ช่วยเหลือ ก็มีความกรุณาสงสารเป็นเบื้องหน้า มุ่งที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ให้ความเห็นว่า การปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมในสังคมไทย ต้องดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ การ “ปลูก” และการ “ฝัง” ในส่วนการ “ปลูก” นั้น ใช้สำหรับเด็ก และเยาวชน ที่เปรียบเป็นดั่งผ้าขาวและจะเป็นพลังสำคัญที่จะ ขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคต ซึ่งจะต้องได้รับการปลูกฝังความคิดและทัศนคติด้านคุณธรรม และจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อเจริญงอกงามเป็นเมล็ดพันธ์แห่งคุณธรรมจริยธรรมที่จะเผยแพร่ในสังคมไทยต่อไป ส่วนการ “ปลูก” นั้น ใช้กับผู้ใหญ่ ที่บางครั้งได้หลงลืมหรือละเลยการนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติ ให้เกิดการระลึก นึกถึง ตระหนักถึงความสำคัญ และนำคุณธรรมจริยธรรมกลับมาใช้ในการดำรงตน และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ต่อไป ทั้งนี้ ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ยกตัวอย่างให้เห็นว่า ๑ สาเหตุที่ทำให้ ประเทศอังกฤษสามารถดำรงมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรมที่สูงส่งเอาไว้ได้ ตลอดมา คือ ชาวอังกฤษได้รับการปลูกฝังคตินิยม ๗ ประการมาตั้งแต่เด็ก (ข้อ ๑ – ๗) และเมื่อบุคคลใดมี คตินิยมทั้ง ๗ ประการครบถ้วน ก็ถือว่าเป็นผู้ที่มี “Integrity” หมายถึง การยึดมั่น ในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมอันสูงส่ง มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางมาก และเป็นที่ยอมรับของสังคมทุกแห่งทั้งปวง ที่น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับการฝึกอบรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนหรือบุคคลทั่วไปในสังคมไทย ให้มีคตินิยมครบทั้ง ๗ ประการ และการฝึกอบรมเด็กไทย ควรเพิ่มคตินิยมอีก ๕ ประการ เพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมอันดีและสภาพของสังคมไทย ซึ่งคตินิยม ๑๒ ประการ คือ^{๙๐}

๑. สัจจะ พูดความจริง (Truth)
๒. ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty)
๓. ความระลึกในหน้าที่ (Sense of Duty)
๔. ความอดกลั้น (Patience)
๕. ความเป็นธรรม (Fair Play)
๖. ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others)
๗. เมตตาธรรม (Kindness)
๘. ความกตัญญูกตเวที (Gratitude)
๙. ความสุภาพนุ่มนวล (Politeness)
๑๐. ความเคารวต่อผู้มีอาวุโส (Respect for Elders)
๑๑. รักษาคำพูด (Promise)

^{๙๐} ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ, กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐

๑๒. จิตสำนึกสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวม (Public Conscience)

พระธรรมกิตติวงศ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ทั้งศีลและธรรม ศีลธรรม ในคำวัด หมายถึง เบญจศีล และเบญจธรรม คือ ศีล ๕ และธรรม ๕ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมระดับต้นสำหรับให้สมาชิกสังคมประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุข ไม่สับสนวุ่นวาย ไม่หวาดระแวงภัย เป็นหลักประกันสังคมที่สำคัญ สังคมที่สงบสุข ไว้วางใจกันได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กดขี่ข่มเหง ไม่เอาเปรียบกัน เป็นต้น ก็เพราะสมาชิกของสังคมยึดมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมนี้ ศีลธรรม เป็นชื่อวิชาหนึ่งในโรงเรียนที่กำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องเรียนมาตั้งแต่สมัยโบราณเรียกว่า วิชาศีลธรรม ปัจจุบันเรียกว่า วิชาพุทธศาสนา^{๑๑}

พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต) ได้ให้ความหมาย คุณธรรมไว้ว่า หมายถึง สภาพที่ทรงไว้ธรรมดาหรือธรรมชาติ สภาวะธรรม สัจธรรม ความจริง เหตุ ต้นเหตุ สิ่งปรากฏการณ์ หรือสังขธรรมเป็นแม่บท เป็นฐานของทุกอย่าง ต่อจากสังขธรรม ก็คือสิ่งที่เรียกว่า จริยธรรมอันได้แก่ หลักกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความดีงาม ซึ่งเป็นความจริงที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ ความจริงของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับ ความจริงของธรรมชาติจึงจะเกิดผลสำเร็จได้ด้วยดี^{๑๒}

จากการศึกษาความหมายของอุดมการณ์คุณธรรม สรุปได้ว่า เป็นการปลูกฝังความประพฤติเรียบร้อยทั้งทางกาย วาจา และทางใจ มีความประพฤติที่ดี ไม่เบียดเบียนคนอื่น มีน้ำใจ เสียสละ โอบอ้อมอารี

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แนวคิดทางการส่งเสริมศีลธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาผู้มีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนของครูผู้สอน ให้นักเรียนมีค่านิยมทางศีลธรรม และคุณธรรมที่สังคมยอมรับ เป็นปทัสถานในการวัดบุคคลที่กระทำ ก็เกิดความพอใจในการกระทำของตนเอง ซึ่งแสดงออกถึงคุณงามความดี และเพื่อความสงบสุขของสังคม จริยธรรมหรือคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงาม ถูกต้องอันเป็นสิ่งพึงประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝังฝึกหัด โดยเริ่มจาก การปลูกฝัง คุณธรรมลงในใจก่อน การปลูกฝังคุณธรรมจำเป็นต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ

๒.๔ บริบท เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒^{๑๓}

๒.๔.๑ ที่ตั้งและขอบเขตบริการให้การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ตั้งอยู่บนถนน ตระการ-พนา ตำบลขุขันธ์ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ทั้งหมด ๘ ไร่ รับผิดชอบเขตบริการทางการศึกษาให้การศึกษา จำนวน ๕ อำเภอ ดังนี้

^{๑๑} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖)

^{๑๒} พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์และปรับปรุง**, (กรุงเทพมหานคร : อปรกรณ์, ๒๕๕๕)

^{๑๓} “ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒”, ข้อมูลสารสนเทศ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒, [ออนไลน์] : แหล่งที่มา : <http://emis.ubon2-ed.go.th/main.php> [๒๐ กันยายน ๒๕๖๐]

๑. อำเภอกุศขำบุรี
๒. อำเภอเขมรราช
๓. อำเภอตระการพืชผล
๔. อำเภอโพธิ์ไทร
๕. อำเภอนาตาล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีอาคารสำนักงาน จำนวน ๓ หลัง คือ อาคารสำนักงาน จำนวน ๒ หลัง และอาคารห้องประชุม จำนวน ๑ หลัง

มีอาณาเขตติดต่อกับเขตพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอขามเฒ่า และอำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ เป็นพื้นที่ราบเกือบทั้งหมด มีภูเขาบางส่วน เขตพื้นที่อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอนาตาล และอำเภอเขมรราช ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ จะมีอากาศร้อน และมี ๓ ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน

ประชากร

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและรับจ้างทั่วไป

เขตการปกครอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ประกอบด้วยท้องที่การปกครอง ๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอกุศขำบุรี อำเภอเขมรราช อำเภอตระการพืชผล อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอนาตาล ดังนี้

อำเภอ	การปกครอง				
	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	อบต	พื้นที่(ตรม)
ตระการพืชผล	๒๓	๒๓๔	๑	๒๒	๑,๔๖๕
เขมรราช	๙	๑๒๓	๕	๔	๕๒๖.๗๕
กุศขำบุรี	๕	๗๔	๑	๔	๓๒๐
โพธิ์ไทร	๖	๗๓	๑	๕	๓๐๑
นาตาล	๔	๖๔	๑	๓	๑๙๑.๙
รวม	๔๗	๕๓๘	๙	๓๘	๒,๘๐๔.๖๕

อักษรย่อ

“สพป.อบ.๒”

๒.๔.๒ วิสัยทัศน์

“ภายในปี ๒๕๕๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาภายใต้การบริหารโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

๒.๔.๓ พันธกิจ

“บริหารการศึกษาและสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน”

๒.๔.๔ ค่านิยมองค์การ

“มุ่งผลสัมฤทธิ์ กัลยาณมิตรของครู ปฏิรูปการเรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

๒.๔.๕ เป้าประสงค์

นักเรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสิทธิอย่างเท่าเทียม
ทั่วถึงและตรงตามศักยภาพ

ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพสามารถปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

สถานศึกษาทุกแห่งได้รับการพัฒนา และส่งเสริมตามระบบประกันคุณภาพภายใน

๒.๔.๖ นโยบายการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ได้กำหนดนโยบาย เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของคนไทยอย่างมีคุณภาพ และบูรณาการให้สอดคล้องการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาทั้งในและนอกระบบการศึกษา ดังนี้

พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและสื่อการเรียนรู้ให้ได้มาตรฐานตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้สร้างจิตสำนึกความเป็นไทยในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบบประชาธิปไตย และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ทั่วถึง และเป็นระบบ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพสามารถปฏิบัติงานตามมาตรฐานและเกณฑ์ที่กำหนด พัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาของหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัด มีความเข้มแข็งตามหลักธรรมาภิบาล

๒.๔.๗ กลยุทธ์

จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมองค์การ เป้าประสงค์ และนโยบายการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จึงกำหนดกลยุทธ์จุดเน้น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ ๒ ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ ๓ ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุมผู้เรียน ให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

กลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ ๕ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา

๒.๔.๘ จุดเน้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๕ กลุ่มสาระวิชาหลักของนักเรียนทุกระดับชั้นจากการทดสอบ NT , ONET และ LAS เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ ๕ นักเรียนปฐมวัยมีการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่สมดุล เหมาะสมกับวัย และเรียนรู้อย่างมีความสุขนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ ทุกคนอ่านออกเขียนได้ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ อ่านคล่องเขียนคล่อง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ อ่านรู้เรื่องและจับใจความสำคัญได้นักเรียนมีทักษะชีวิต ทักษะการวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ อย่างน้อย ๒ ภาษา ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ เหมาะสมตามช่วยวัยนักเรียนทุกคนมีความสำนึกในความรักชาตินักเรียนระดับประถมศึกษา ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ดี และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีทักษะการแก้ไขปัญหาและอยู่อย่างพอเพียง สร้างทางเลือกการเรียนรู้ ประชากรวัยเรียนทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง ตามรูปแบบที่หลากหลาย ตามมาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตร และอัตลักษณ์แห่งตน เพื่อลดอัตราการออกกลางคัน และประชากรวัยเรียนทุกคนได้เข้ารับการศึกษต่อและสามารถประกอบอาชีพและปรับตัวเข้ากับพหุวัฒนธรรม บนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ดั่งงามของไทย นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษได้รับการส่งเสริมให้มีความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีพื้นฐานทางวิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา กีฬา ดนตรี และศิลปะ นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน สถานศึกษาทุกแห่งผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษา มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งและผ่านการรับรองคุณภาพภายนอก เน้นการมีส่วนร่วมขององค์กร คณะ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาผ่านการประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

๒.๔.๙ ผลผลิต

ผู้จบการศึกษาก่อนประถมศึกษา

ผู้จบการศึกษาภาคบังคับ

ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย

เด็กพิการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาสมรรถภาพ

เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้รับการพัฒนาศักยภาพ

โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีหน้าที่กำกับประสาน ส่งเสริมการจัดการศึกษา และสถานศึกษาในสังกัด เป็นหน่วยปฏิบัติการในการจัดการศึกษา เพื่อให้ภารกิจดังกล่าวสามารถตอบสนองสภาพปัญหาและรองรับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต ๒ สรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ๒๕๕๙ พบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น คือในขณะดำเนินการจัดการศึกษาไปแล้ว ยังประสบปัญหาเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน^{๙๔} และสภาพปัญหาทั่วไปของปัญหาด้านจริยธรรมคือ นักเรียนยังไม่ได้รับการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีพอ ด้านความประพฤติจึงยังไม่เรียบร้อย โต๊ะเรียนมีรอยขีดเขียน สกปรก สภาพห้องเรียน ไม่น่าเรียน^{๙๕} โรงเรียนมุ่งเน้นคุณภาพทางด้านวิชาการมากกว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ ความปรองดอง ความอดทน ในการสอนการทำ ความดี โดยการบันทึกความดียังไม่ใช่การส่งเสริมความดีมากนัก นักเรียนจะไม่เห็นความสำคัญของการ บันทึกความดี เพื่อทำให้นักเรียนเข้าใจในการทำ ความดีมากขึ้น การดำเนินการจัดกิจกรรมในการ ทำความดี ครูออกคำสั่งมากกว่าที่จะให้นักเรียนคิด และปฏิบัติด้วยจิตสำนึกของตนเอง ส่วนใหญ่ครู จะใช้แบบทดสอบเป็นการตัดสินการปฏิบัติกิจกรรม โดยไม่คำนึงถึงผลต่อการสังเกตแสดง พฤติกรรม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ผู้วิจัยได้เสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. งานวิจัยในประเทศ

พระครูสมุห์ศรีธัญญ์ ปญญาวชิโร (ท่านุ) ได้ศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมนักเรียน ระดับประถมศึกษาโรงเรียน วัดเปาโรหิตย์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร”^{๙๖} ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า

๑. นักเรียนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรมด้านระเบียบวินัยในระดับมากและมี ข้อลักษณะเด่น ๓ ข้อแรก ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาให้ความสำคัญการเข้าแถวตามระเบียบ ของโรงเรียนทุกวันที่มีการเรียนการสอน รองลงมา คือ นักเรียนปฏิบัติตามข้อบังคับของโรงเรียน ชัดเจน นักเรียนทุกคนช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียนด้วยความเรียบร้อย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนเข้าแถวซื้ออาหารกลางวัน ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

^{๙๔} สภาวัฒนธรรมอำเภอตระการพืชผล “ประเมินผล โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เขตพื้นที่เทศบาลตำบลตระการพืชผล อำเภอตระการพืชผล ประจำปี๒๕๕๐” (อட்சำเนา)

^{๙๕} โรงเรียนปญญาสารวัดศรีโพธิ์ชัย “สรุปโครงการงานคุณธรรม ห้องเรียนสะอาด จิตใจผ่องใส” (อุบลราชธานีฝ่ายวิชาการโรงเรียนปญญาสารวัดศรีโพธิ์ชัย, ๒๕๕๖) หน้า ๕ (อட்சำเนา)

^{๙๖} พระครูสมุห์ศรีธัญญ์ ปญญาวชิโร (ท่านุ), “การส่งเสริมคุณธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียน วัดเปาโรหิตย์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร”, บริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖)

๒. การส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาให้ความสำคัญ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และรายข้อทุกข้อมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก และ ๓ ข้อแรกมีลักษณะเด่น คือ โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความเคารพธงชาติก่อนเข้าเรียนทุกวัน รองลงมา คือ นักเรียนกล้ารับผิดชอบเมื่อตนเอง กระทำผิดกฎของโรงเรียน โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามวัฒนธรรมไทย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเองเมื่อนักเรียนปฏิบัติผิดระเบียบของโรงเรียน ตามลำดับ

๓. การส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาให้ความสำคัญ การส่งเสริม คุณธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก รายข้อทุกข้อ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนกระทำการด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต รองลงมา คือ นักเรียนกล้ายอมรับผิดในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปเสมอ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่และครู อาจารย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง อยู่ในระดับมาก และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนเก็บสิ่งของผู้อื่นได้แล้วนำไปมอบให้ครูส่งคือเจ้าของ ตามลำดับ

๔. การส่งเสริมด้านความกตัญญูกตเวที พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาให้ความสำคัญ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวที โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และ รายข้อ พบว่า โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความเคารพ พ่อแม่ ครูอาจารย์ อยู่ในระดับมากที่สุด และ รองลงมา ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ นักเรียนรักษาเกียรติ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว ด้วยการทำความดี นักเรียนตอบแทนผู้มีพระคุณด้วยการตั้งใจเรียนและทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด นักเรียนนำข้อคิดของพ่อแม่ ครูอาจารย์ มาเตือนตนเองเสมอ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ นักเรียน ทำให้พ่อแม่ ครูอาจารย์ ได้ภาคภูมิใจในการกระทำของตน ตามลำดับ

พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จนทโชโต) ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”^{๙๗} มี วัตถุประสงค์ในการวิจัย ๓ ประการ คือ

๑) เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๓) เพื่อเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

๑. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ได้จำแนกสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้น มัธยมศึกษาที่ ๔ ๕ ๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านมีน้ำใจ

^{๙๗}พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จนทโชโต), “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

ด้านความประหยัด ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า เด็กในช่วงชั้นที่ ๔ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านนี้

๒. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและเร่งรีบ จึงทำให้พฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากสภาพการณ์ดังกล่าว

ทิพย์ หาสาส์ศรี ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง” ^{๙๙} ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ

๑) ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน

๒) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

๓) ด้านกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๔) ด้านการกำหนดระเบียบปฏิบัติและควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีความคิดอยู่ในระดับปานกลาง

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวม และรายด้าน ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และด้านการกำหนดระเบียบปฏิบัติและควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวม และรายด้าน ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนา

^{๙๙} ทิพย์ หาสาส์ศรี, “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, ทุนอุดหนุนงานวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓) หน้า ๑

คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และด้านการกำหนดระเบียบปฏิบัติและควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

พระมหาอาจารย์พงษ์ คำตัน ได้ศึกษาเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม” ^{๙๙} ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ยกเว้นด้านความประหยัด อยู่ในระดับปานกลาง

๒) นักเรียนที่มีเพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน

๓) ปัจจัยด้านจิตวิทยา ด้านการเห็นคุณค่าตนเอง ปัจจัยด้านร่วมกันทำนายผลการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์มี ๕ แนวทาง คือ

๑. การพัฒนาด้วยกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน

๒. การพัฒนาด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี

๓. การพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

ที่พึงประสงค์

๔. การพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

๕. การพัฒนาด้านการสร้างมีส่วนร่วม

พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับหลักสูตรด้านคอมพิวเตอร์” ^{๑๐๐} ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรด้านคอมพิวเตอร์ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก จำนวนทั้งสิ้น ๔๘ หลักสูตร มี ๑๖ หลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์ในเรื่องของการผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรมจริยธรรม และมี ๔ หลักสูตรที่มีวิชาเฉพาะในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม อาจารย์จำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๖๘.๗๕) สอนแทรกเสริมเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบไม่เป็นทางการ จำนวน ๑๘ คน วิธีการสอนที่ใช้ ๓ อันดับแรก ได้แก่ ๑) การหยิบยก ประเด็นข่าวสาร หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ มาวิเคราะห์ให้นักศึกษาได้รับทราบ ๒) ใช้กรณีศึกษาโดยช่วยกันวิเคราะห์ และ ๓) การยกตัวอย่างรุ่นพี่และอาจารย์ ในเรื่องของการวัดผล อาจารย์จำนวน ๑๙ คน (ร้อยละ ๕๙.๓๘) ไม่ได้จัดให้มีการวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการศึกษาความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมทั่วไปในหลักสูตรคอมพิวเตอร์จากความคิดเห็นของอาจารย์พบว่า โดยภาพรวมสภาพปัญหา และพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมทั่วไปของบัณฑิตด้าน

^{๙๙}พระมหาอาจารย์พงษ์ คำตัน, “การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔) หน้า ง

^{๑๐๐}พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์, “การศึกษาความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับหลักสูตรด้านคอมพิวเตอร์ในระดับอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐) หน้า ข

คอมพิวเตอร์อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรมด้านนี้อยู่ในระดับที่ต้องการให้ดำรงไว้ ส่วนความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้ที่อยู่ในวิชาชีพคอมพิวเตอร์จากความคิดเห็นของ อาจารย์ พบว่า โดยภาพรวมสภาพการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้ที่อยู่ใน วิชาชีพคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรมด้านนี้อยู่ในระดับ ที่ต้องการให้พัฒนามากขึ้น ส่วนความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต พบว่า โดยภาพรวมพฤติกรรม ด้าน คุณธรรมจริยธรรมของผู้ที่อยู่ในวิชาชีพคอมพิวเตอร์ ของบัณฑิตด้านคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรมด้านนี้อยู่ในระดับที่ต้องการให้ดำรงไว้ การศึกษาแนวทางการ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมในหลักสูตรคอมพิวเตอร์ พบว่า ในระดับ ปริญญาตรี ควรมีวิชาเฉพาะอย่างน้อย ๑ รายวิชา อาจเป็นรายวิชาจริยธรรมคอมพิวเตอร์ (Computer Ethics) และควรกล่าวถึงคุณและโทษเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการกระทำผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ให้นักศึกษาได้รับทราบ นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นว่าการสอนแบบแทรกเสริมเป็น สิ่งจำเป็น โดยต้องสอนสอดแทรกตลอดเวลาที่นักศึกษาทำการศึกษาอยู่ และควรให้นักศึกษาได้ทำ กิจกรรมเพื่อสังคมอย่างน้อย ๑ กิจกรรม โดยเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือหลอมขัดเกลา ให้นักศึกษามี จิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ

ไพศาล มั่นอก – ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน ได้ศึกษาเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก : กรณีศึกษาของ นักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม”^{๑๑๑} การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม มี วัตถุประสงค์เพื่อ

- ๑) ศึกษาสภาพคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม
- ๒) พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม
- ๓) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

โรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. สภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม ก่อน ดำเนินการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม มีคุณธรรม จริยธรรม ๔ ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่

- ๑) การมีความเพียร
- ๒) การมีความขยันอดทน
- ๓) การมีสติปัญญา
- ๔) การมีความซื่อสัตย์สุจริต

๒. ผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม ในรอบที่ ๑ ในการวางแผน คณะผู้วิจัยใช้กลยุทธ์ ๕ อย่าง ได้แก่

^{๑๑๑} ไพศาล มั่นอก – ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน, “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก”, งานวิจัยระดับปริญญาเอกสาขาวิชาการจัด การศึกษา, (วิทยาลัยครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๕๗)

- ๑) กลยุทธ์การเข้าค่ายคุณธรรม
- ๒) กลยุทธ์การสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม
- ๓) กลยุทธ์วันพุธพบพระละกิเลส
- ๔) กลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในชีวิตประจำวัน และ
- ๕) กลยุทธ์ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยใช้กิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมการปลูกมะนาว กิจกรรมการปลูกผักพื้นบ้าน กิจกรรมการเลี้ยงปลา กิจกรรมการเลี้ยงกบ กิจกรรมการเพาะเห็ดภูฐาน และกิจกรรมการทำนาข้าวหอมมะลิ ผลการปฏิบัติการในรอบแรกตามกลยุทธ์ ๕ กลยุทธ์ พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ในวง รอบที่ ๒ ของการปฏิบัติการ ผลการปฏิบัติการ พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ระดับมากที่สุด

๓. ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม หลังจากการปฏิบัติการทั้ง ๒ วงรอบของการปฏิบัติการ พบว่า หลังการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมด้วยกลยุทธ์ทั้ง ๕ กลยุทธ์ โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่

- ๑) การมีความซื่อสัตย์
- ๒) การมีความขยันอดทน
- ๓) การมีสติปัญญา และ
- ๔) การมีความเพียร

พระบำรุง ปณญาพล (โพธิ์ศรี) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ^{๑๐๒}

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยภายนอก นักศึกษามีความคิดเห็นดังนี้ ด้านครอบครัวของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาให้ความสำคัญกับครอบครัวที่มีความอบอุ่น มีคนคอยช่วยแก้ปัญหาให้มีการอยู่พร้อมหน้ากันในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญมาก ด้านสถานศึกษา นักศึกษาเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนควรมีการลงโทษเมื่อนักศึกษากระทำผิด ไม่ควรปล่อยปะละเลย ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม นักศึกษาเห็นว่าชุมชนไม่ได้มีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของนักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีขึ้น และนักศึกษาชอบเลียนแบบ พฤติกรรมของดารา – นักร้อง ด้านสถาบันศาสนา นักศึกษาเชื่อว่าศาสนามีส่วนช่วยขัดเกลาจิตใจให้ตนเป็นคนดีและมีความสุข นอกจากนี้ยังนำคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะในขณะที่มีความสุข หรือมีความทุกข์ เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบกับปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แนวทางส่งเสริมปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมแก่นักศึกษา คือ

๑. สมาชิกในครอบครัวต้องรู้จักรักสามัคคีกัน มีการทานอาหารร่วมกัน และมีการพูดคุย ปรึกษาหารือกัน อย่างใกล้ชิดในทุกปัญหา

^{๑๐๒} พระบำรุง ปณญาพล (โพธิ์ศรี), “ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของ นักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่”, กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

๒. บิดา – มารดา หรือผู้ปกครอง ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เป็นต้นแบบที่ดีแก่บุตรหลาน

๓. สถานศึกษาควรจัดให้ครู อาจารย์ นักศึกษา รวมถึงผู้ปกครองของนักศึกษาเป็นเครือข่ายคุณธรรม และมีการร่วมกันทำกิจกรรมอย่างเป็นกัลยาณมิตร

๔ ครู อาจารย์ควรประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบที่ดีแก่นักเรียน

๕. สมาชิกในชุมชนต้องมีความรัก สามัคคีกัน และมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมคุณธรรมที่นักศึกษาสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้

๖. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนกิจกรรมและจัดโครงการเข้าค่ายส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมสำหรับนักศึกษา

๗. วัดควรจัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้นักศึกษาเข้าไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม

ลิตธิศักดิ์ แก้วทา – ทิปพิพัฒน์ นันตะวัน ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร”^{๑๐๓}

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาการดำเนินงานสูงสุด คือ ด้านบุคลากร อันดับรองลงมา ได้แก่ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามลำดับ

๒. แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร มีดังนี้ คือ

๑) ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการประจำปี ให้เพียงพอ และจัดทำแผนงบประมาณอย่างเหมาะสม ขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเสนอเป็นโครงการร่วม

๒) ด้านบุคลากรพบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องมีการพัฒนาตัวเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรม

๓) ด้านการจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พบว่า สถานศึกษา ต้องมีแผนงาน โครงการเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ชัดเจน และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

๔) ด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า สถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ให้ชัดเจน เหมาะสม

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย ทำให้สามารถสรุปได้ว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัว of นักเรียน คือ ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความเป็นผู้ที่มีความเมตตา กรุณา ความเป็นผู้ที่

^{๑๐๓} ลิตธิศักดิ์ แก้วทา – ทิปพิพัฒน์ นันตะวัน, “แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

ความขยันอดทนซื่อสัตย์ และที่สำคัญยิ่ง คือ การเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่รู้จักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาพอเพียง ในส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอก หรือองค์กรต่าง ๆ ที่ควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน สื่อสารมวลชน และรัฐบาล ในส่วนที่สำคัญยิ่งคือ การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมให้ได้ผล มีประสิทธิภาพ องค์กรต่าง ๆ จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง มากกว่าการจะบอกกล่าวหรือลงโทษ เพราะเยาวชน หรือนักเรียนจะเลียนแบบจากสิ่งที่พวกเขาได้รับรู้ได้เห็น

วินัย หมั่นรักษ์ และนพรัตน์ ชัยเรือง ได้ศึกษาเรื่อง “คุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพพรหมคีรี สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”^{๑๐๔} ผลการวิจัยพบว่า

๑. คุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพพรหมคีรี สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

๒. คุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพพรหมคีรี สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีสภาพครอบครัวที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ และคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาที่เรียนประเภทวิชาต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพพรหมคีรี สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สำคัญ คือ

- ๑) ส่งเสริมระเบียบวินัยในการเข้าแถว การแต่งกายที่ถูกต้องตามระเบียบ
- ๒) มอบหมายหน้าที่ แสดงความรับผิดชอบของนักศึกษาอย่างจริงจังและชัดเจน
- ๓) จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องนักศึกษาที่มีความซื่อสัตย์ให้เป็นแบบอย่าง แก่ผู้อื่น
- ๔) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม
- ๕) ฝึกให้นักศึกษามีความอดทน อดกลั้น โดย บูรณาการกับการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม
- ๖) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมมารยาทไทยให้ นักศึกษาทุกชั้นปี
- ๗) สอนให้นักศึกษารู้จักสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณโดยบูรณาการกับการเรียนการสอน

สุระ อ่อนแพง, ปัญญา สังขวดี, วิทยา จันทร์ศิลา, สำราญ มิแจ้ง ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”^{๑๐๕}

^{๑๐๔} วินัย หมั่นรักษ์ และนพรัตน์ ชัยเรือง, บทคัดย่อ “คุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพพรหมคีรี สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๗) หน้า ๑

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่สร้างขึ้น มี ๓ องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา ๑๔ ประการ

๑) ความรักชาติศาสน์กษัตริย์ ๒) ความเมตตากรุณา ๓) ความซื่อสัตย์สุจริต ๔) ความมีระเบียบวินัย ๕) ความขยันหมั่นเพียรและมุ่งมั่นการทำงาน ๖) ความกตัญญูกตเวทีและรักความเป็นไทย ๗) ความรับผิดชอบ ๘) ความอดทนอดกลั้น ๙) ความเคารพและอ่อนน้อมถ่อมตน ๑๐) ความพอเพียง ๑๑) ความมีจิตสาธารณะ ๑๒) ความยุติธรรม ๑๓) ความสามัคคี ๑๔) ความใฝ่เรียนรู้

องค์ประกอบที่ ๒ วิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มี ๔ วิธี ดังนี้ ๑) การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ๒) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ๓) การจัดกิจกรรมโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วม ๔) การจัดกิจกรรมพัฒนาตามวิถีชีวิตในชุมชน

องค์ประกอบที่ ๓ กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มี ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การทบทวนพันธกิจ ๒) การวางแผน ๓) การดำเนินงาน ๔) การติดตามประเมินผล ๕) การรายงานผล

การประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่สร้างขึ้น มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

๒.๖ กรอบแนวความคิดในการวิจัย

งานวิจัย “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมหลักธรรมต่าง ๆ โดยนำผลการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย โดยกระทรวงศึกษาธิการ ในโครงการ “โรงเรียนคุณธรรม” โดยได้นำเอาหลักคุณธรรม ๕ ประการของโรงเรียนคุณธรรม มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

- ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน

- ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ กรอบแนวคิดเห็นของประชากรต่อปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ดังนี้

^{๑๐๔} สุระ อ่อนแพง, ปัญญา สังขวดี, วิทยา จันทร์ศิลา, สำราญ มีแจ่ม, บทคัดย่องานวิจัย “รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๖) หน้า ๑

ตัวแปรต้น
(Independent Variables)

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามและ
สัมภาษณ์

๑. ตำแหน่งหน้าที่
 - ๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา
 - ๑.๒ ครูผู้สอน
๒. วุฒิการศึกษา
 - ๒.๑ ปริญญาตรี
 - ๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี
๓. ประสบการณ์การทำงาน
 - ๓.๑ ๑ - ๑๐ ปี
 - ๓.๒ ๑๑ - ๒๐ ปี
 - ๓.๓ ๒๑ ปีขึ้นไป

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒
ประกอบด้วย ๕ ด้านดังนี้

๑. การส่งเสริมด้านความพอเพียง
๒. การส่งเสริมด้านกตัญญู
๓. การส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์
๔. การส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ
๕. การส่งเสริมด้านอุดมการณ์
คุณธรรมจริยธรรม

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร,กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research)^๑ เป็นการผสมผสานวิธีการระหว่างวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) กับวิธีวิทยาการวิจัยเชิง (Quantitative Methodology Research) ด้วยการผสมในระดับข้อมูลเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวแปรประชากรกลุ่มตัวอย่างและกรอบ แนวคิดในการวิจัย โดยบูรณาการข้อมูลคุณภาพนำไปสู่ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และด้วยวิธีการทางสถิติ (Statistics Analysis) เพื่อตอบ วัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ข้อดังกล่าว

๓.๒ ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

๓.๒.๑ ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๖๗ คน จำแนกได้ ดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๑๕ คน

(๑.๒) ครูผู้สอน จำนวน ๙๕๒ คน

(๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี จำนวน ๗๙๗ คน

(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๗๐ คน

^๑ ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล, “การวิจัยแบบผสม: ทางสายกลางของการวิจัย”, การออกแบบการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๒๑-๓๒๔.

(๓) ประสบการณ์ในการทำงาน

(๓.๑) ต่ำกว่า ๑๐ ปี	จำนวน	๔๑๓	คน
(๓.๒) ๑๑ - ๒๐ ปี	จำนวน	๒๖๕	คน
(๓.๓) ๒๑ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๓๘๘	คน

๑.๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวนทั้งสิ้น ๒๘๓ คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๒ และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) แล้วนำไปเทียบสัดส่วนจากประชากรตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย โดยการสุ่มอย่างง่าย

ตารางที่ ๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร ๑	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
	ผู้บริหาร	ครู	รวม	ผู้บริหาร	ครู	รวม
๒. วุฒิการศึกษา						
๒.๑ ปริญญาตรี	๔๓	๗๕๔	๗๙๗	๑๑	๒๐๐	๒๑๑
๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี	๗๒	๑๙๘	๒๗๐	๑๙	๕๓	๗๒
รวม	๑๑๕	๙๕๒	๑,๐๖๗	๓๐	๒๕๓	๒๘๓
๓. ประสบการณ์การทำงาน						
๓.๑ ระยะ ๑ - ๑๐ ปี	๒๘	๓๘๕	๔๑๓	๘	๑๐๒	๑๑๐
๓.๒ ระยะ ๑๑ - ๒๐ปี	๔๒	๒๒๓	๒๖๕	๑๑	๕๙	๗๐
๓.๓ ระยะ ๒๑ ปีขึ้นไป	๔๔	๓๔๔	๓๘๘	๑๒	๙๑	๑๐๓
รวม	๑๑๕	๙๕๒	๑,๐๖๗	๓๑	๒๕๒	๒๘๓

^๒ เครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 608-610) อ้างในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุริยสาส์น, ๒๕๕๖), หน้า ๔๓.

๓.๒.๓ กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๖ รูป/คน และครูผู้สอน จำนวน ๖ รูป/คน รวมทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ประเภทของเครื่องมือมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Metho Research)ซึ่งใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ ประเภทคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ(Check list) แบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) มีรายละเอียดดังนี้

๓.๓.๑.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มี ๓ ตอนได้แก่

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานะภาพตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)^๓ ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีการปฏิบัติในการดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีลักษณะเป็นปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) จำนวน ๔ ด้านตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

๓.๓.๑.๒ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวแนวทางส่งเสริมและเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ แบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

^๓ ลิเคิร์ต (Likert,1970), อ่างในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีริยาสาสน์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๘๔.

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานะภาพตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้านตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย

๓.๓.๒ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๓.๓.๒.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire)

(๑) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการแนวคิดและทฤษฎีเรื่องเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

(๒) ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามเรื่องเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

(๓) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามเรื่องเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ และรูปแบบตามแบบสอบถามสร้างเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist)แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๑ ชุด มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักการและแนวคิดของลิเคอร์ต (Likert,1970,อ้างจาก บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๕๔:๔๓-๔๔) มี ๕ ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางในเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended)

(๔) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข และให้ความเห็นชอบ

(๕) นำแบบสอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์และจัดทำ ฉบับที่แก้ไขนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วยด้านการบริหารการศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญ ด้านภาษา ผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัย การประเมินผลวัดผลหรือด้านสถิติคณิตศาสตร์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่า Index of Congruence (IOC.) ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

- +๑ หมายถึง เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ได้
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจ เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือตัดออก
- ๑ หมายถึง ไม่เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ไม่ได้ ควรตัดออกหรือปรับปรุงแก้ไขใหม่หมดโดยถือเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อ มีค่าตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป

(๖) นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมิน หรือข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ให้มีจำนวนข้อ และเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับเรื่องที่วิจัย

(๗) นำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า ๓๐ คน เพื่อนำผลไปวิเคราะห์ ข้อมูลตามโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

(๘) นำผลจากการทดลองไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) หรือวิธี Item Total Correlation นำข้อมูลที่ทำค่าสหสัมพันธ์ทางบวกไปเทียบกับค่าวิกฤต ($\alpha = ๐.๕๐$) โดยใช้เกณฑ์มีค่าตั้งแต่ ๐.๒๐ - ๑.๐๐ เป็นข้อที่นำไปใช้ได้และมีข้ออำนาจ

(๙) นำแบบสอบถามในข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านและโดยภาพรวมตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ .๗๕ ขึ้นไป

(๑๐) นำแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนดมาจัดเป็นฉบับสมบูรณ์นำไปใช้ในการเก็บข้อต่อไป

๓.๓.๒.๒ แบบสัมภาษณ์ (Interview)

(๑) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

(๒) ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบงานวิจัยเรื่องเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

(๓) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และรูปแบบ และโครงสร้างแบบสัมภาษณ์งานวิจัยเรื่องเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์จำนวน ๑ ชุด ๒ ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาและเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

(๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปหาอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย พิจารณาที่ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข และให้ความเห็นชอบ

(๕) นำเสนอแบบสัมภาษณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และจัดทำ ฉบับที่แก้ไขนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วยด้านการบริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ด้านภาษา ผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัย การประเมินผลวัดผลหรือด้านสถิติคณิตศาสตร์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องตรงกับเรื่องที่วิจัย

(๖) นำแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมิน หรือข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ให้มีจำนวนข้อและเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับเรื่องที่วิจัยและพิมพ์นำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ ขอรับหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ ขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

๓.๔.๒ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างท่านละ ๑ ชุดพร้อมซองจดหมายที่ติดแสตมป์ถูกต้องเพื่อให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัย โยส่งไปทางไปรษณีย์และผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามเองบางส่วนไปขอรับคืนเอง รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒๘๓ ฉบับ

๓.๔.๓ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางคณิตศาสตร์

๓.๔.๔ นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์นำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไปโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

๓.๔.๕ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์จากผู้ตอบสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจงท่านละ ๑ ชุด จำนวน ๑๘ ท่าน แยกเป็นผู้บริหาร ๖ ท่าน และครูผู้สอน ๑๒ ท่าน

๓.๔.๖ นำแบบตอบสัมภาษณ์ ที่ได้มาจัดทำข้อมูล โดยการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ของแบบสัมภาษณ์แต่ละชุดบูรณาการกันแบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ โดยวิเคราะห์หาจำนวนและค่าร้อยละ

๓.๕.๒ วิเคราะห์หาระดับเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการของ ลิเคิร์ต(Likert,1970)^๔ แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕ ระดับและแปลผล ดังนี้

๔.๕๑-๕.๐๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
๓.๕๑-๔.๕๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระมาก
๒.๕๑-๓.๕๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติระดับปานกลาง
๑.๕๑-๓.๕๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติระดับน้อย
๑.๐๐-๑.๕๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติระดับน้อยสุด

๓.๕.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยการทดสอบที (t-test แบบ one way ANOVA)

๓.๕.๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารสถานการณศึกษาเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยการทดสอบที (F-test แบบ one way ANOVE)

๓.๕.๕ วิเคราะห์เปรียบเทียบเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ one way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างหาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe method)

๓.๕.๖ วิเคราะห์แนวทางเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำนวน ๔ ด้าน โดยวิเคราะห์ค่าจำนวนค่าความถี่และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา(Descriptive analysis)

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยโดยใช้

๓.๖.๑ สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยโดยใช้

- (๑) ค่าความสอดคล้อง (IOC : Index of Consistency) ของแบบสอบถาม
- (๒) ค่าอำนาจจำแนก (Item Total Coeffiction) ของแบบสอบถาม
- (๓) ค่าความเชื่อมั่น (α =Alpha-Coefficient) ของแบบสอบถาม

๓.๖.๒ สถิติพื้นฐาน

- (๑) ความถี่ (Frequency)
- (๒) ค่าร้อยละ (Percentage)
- (๓) ค่าเฉลี่ย (\bar{x})
- (๔) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓-๔๔

๓.๖.๓ สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

(๑) ใช้ t-test For dependent samples เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ๒ ค่าในการวิเคราะห์ข้อมูล

(๒) ใช้ F-test For one-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ ขึ้นไปเมื่อพบความแตกต่าง หากความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe' Method)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้

\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
F	แทน	ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ F
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน (Mean of square)
df	แทน	ขั้นของความอิสระ (Degree of freedom)
**	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .๐๑
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .๐๕

๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ระดับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ โดยรวมและรายด้าน

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ ๔ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน ๒๘๓ คน ปรากฏรายละเอียดในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร ๑	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
	ผู้บริหาร	ครู	รวม	ผู้บริหาร	ครู	รวม
ตัวแปร ๒ - ๓						
๒. วุฒิการศึกษา						
๒.๑ ปริญญาตรี	๔๓	๗๕๔	๗๙๗	๑๑	๒๐๐	๒๑๑
๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี	๗๒	๑๙๘	๒๗๐	๑๙	๕๓	๗๒
รวม	๑๑๕	๙๕๒	๑,๐๖๗	๓๐	๒๕๓	๒๘๓
๓. ประสบการณ์การทำงาน						
๓.๑ ระยะ ๑ - ๑๐ ปี	๒๘	๓๘๕	๔๑๓	๘	๑๐๒	๑๑๐
๓.๒ ระยะ ๑๑ - ๒๐ปี	๔๒	๒๒๓	๒๖๕	๑๑	๕๙	๗๐
๓.๓ ระยะ ๒๑ ปีขึ้นไป	๔๕	๓๔๔	๓๘๙	๑๒	๙๑	๑๐๓
รวม	๑๑๕	๙๕๒	๑,๐๖๗	๓๑	๒๕๒	๒๘๓

จากตารางที่ ๒ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ เป็นครูผู้สอน จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๕ จำแนกตามวุฒิการศึกษาแยกเป็นปริญญาตรี จำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๒ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘ และจำแนกตามขนาดสถานศึกษา แยกเป็นบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐ ขนาดกลาง จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๘ คน และขนาดใหญ่ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๒ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ โดยรวมและรายด้าน

ตารางที่ ๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ โดยรวม
และรายด้าน

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑. ด้านส่งเสริมด้านความพอเพียง	๓.๗๐	๐.๕๙	มาก	๕
๒. ด้านส่งเสริมด้านกตัญญู	๓.๗๘	๐.๖๕	มาก	๒
๓. ด้านส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริต	๓.๘๔	๐.๖๕	มาก	๑
๔. ด้านส่งเสริมความรับผิดชอบ	๓.๘๑	๐.๖๓	มาก	๔
๕. ด้านส่งเสริมอุดมการณ์คุณธรรม	๓.๘๓	๐.๖๑	มาก	๓
รวม	๓.๘๑	๐.๖๕	มาก	

จากตารางที่ ๓ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ โดยภาพรวม (\bar{X} = ๓.๘๔) และราย
ด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์ (\bar{X} =
๓.๘๔) รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริต (\bar{X} = ๓.๘๑) และด้านการส่งเสริมด้านความ
รับผิดชอบ (\bar{X} = ๓.๘๑) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การส่งเสริมด้านความพอเพียง
(\bar{X} = ๓.๗๐)

ตารางที่ ๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้าน
 ความพอเพียง โดยภาพรวมและรายข้อ

ความพอเพียง	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑. ครูแนะนำนักเรียนในสถานศึกษาใช้เงินด้วยความ ประหยัด	๓.๗๗	๐.๗๓	มาก	๓
๒. บุคลากรในโรงเรียนนำสิ่งของเหลือใช้กลับมาใช้ ใหม่เพื่อความประหยัด	๓.๘๕	๐.๘๑	มาก	๒
๓. ครูผู้สอนใช้โทรศัพท์เมื่อมีความจำเป็น				
๔. ครูแนะนำนักเรียนซื้อเสื้อผ้าด้วยความประหยัด	๓.๘๘	๐.๘๔	มาก	๑
๕. นักเรียนดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ	๓.๗๔	๐.๘๙	มาก	๕
๖. ครูและนักเรียนใช้ทรัพย์สินของส่วนตัวและ ส่วนรวมอย่างคุ้มค่า	๓.๗๔	๐.๘๔	มาก	๔
รวม	๓.๗๐	๐.๕๙	มาก	

จากตารางที่ ๔ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความพอเพียง โดยภาพรวมมี
 การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๗๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปาน
 กลาง จำนวน ๑ ข้อ ระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือครูผู้สอนใช้โทรศัพท์เมื่อ
 มีความจำเป็น (\bar{X} = ๓.๘๘) รองลงมาคือการวางแผนงานครูแนะนำนักเรียนในสถานศึกษาใช้เงินด้วย
 ความประหยัด (\bar{X} = ๓.๘๕) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ นักเรียนดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่าง
 เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ (\bar{X} = ๓.๗๔)

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้าน
 ความกตัญญู โดยภาพรวมและรายข้อ

ด้านความกตัญญู	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑. ครูแนะนำให้นักเรียนอาสาช่วยงานที่บ้านอยู่เสมอ	๓.๘๘	๐.๘๔	มาก	๒
๒. นักเรียนอาสาช่วยครูเก็บสัมภาระบนโต๊ะ	๓.๗๑	๐.๘๕	มาก	๖
๓. นักเรียนช่วยครูทำงานในโรงเรียนเป็นประจำ	๓.๗๔	๐.๙๐	มาก	๕
๔. ครูและนักเรียนร่วมกิจกรรมในวันแม่แห่งชาติเป็นประจำ	๓.๖๐	๐.๙๒	มาก	๗
๕. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา	๓.๗๕	๐.๘๓	มาก	๔
๖. โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านกตัญญู	๓.๘๓	๐.๘๕	มาก	๓
๗. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา	๓.๙๖	๐.๗๘	มาก	๑
รวม	๓.๗๘	๐.๖๕	มาก	

จากตารางที่ ๕ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความกตัญญู โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๓.๗๘$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา ($\bar{X} = ๓.๙๖$) รองลงมาคือ ครูแนะนำให้เรียนอาสาช่วยงานที่บ้านอยู่เสมอ ($\bar{X} = ๓.๘๘$) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ครูและนักเรียนร่วมกิจกรรมในวันแม่แห่งชาติเป็นประจำ ($\bar{X} = ๓.๖๐$)

ตารางที่ ๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านด้านความ
ซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวมและรายข้อ

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองเสมอ	๓.๘๓	๐.๘๕	มาก	๕
๒. นักเรียนมีความประพฤติตามหลักคุณธรรม และจริยธรรม	๓.๙๖	๐.๗๘	มาก	๑
๓. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อครูอาจารย์	๓.๗๘	๐.๘๙	มาก	๖
๔. นักเรียนไม่ขโมยของใช้เพื่อน	๓.๗๖	๐.๘๕	มาก	๗
๕. ครูมีความจริงใจปราศจากความลำเอียง	๓.๘๙	๐.๘๔	มาก	๒
๖. การจัดระบบบริหารและการพัฒนาองค์กร	๓.๘๖	๐.๘๘	มาก	๔
๗. ครูมีส่วนในการส่งเสริมความซื่อสัตย์ของนักเรียน	๓.๘๗	๐.๘๑	มาก	๓
รวม	๓.๘๔	๐.๖๕	มาก	

จากตารางที่ ๖ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวม (\bar{X} =
๓.๘๔) และรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ นักเรียนมีความ
ประพฤติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม (\bar{X} = ๓.๙๖) รองลงมาคือครูมีความจริงใจปราศจากความ
ลำเอียง (\bar{X} = ๓.๘๙) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ นักเรียนไม่ขโมยของใช้เพื่อน (\bar{X} = ๓.๗๖)

ตารางที่ ๗ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความรับผิดชอบ
โดยภาพรวมและรายข้อ

ด้านความรับผิดชอบ	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง	๓.๗๘	๐.๘๖	มาก	๖
๒. นักเรียนทิ้งขยะในที่ที่โรงเรียนจัดไว้ให้	๓.๗๕	๐.๘๒	มาก	๘
๓. นักเรียนมาเข้าแถวตรงเวลา	๓.๗๔	๐.๘๙	มาก	๗
๔. นักเรียนไม่ประพฤติตนขัดต่อขนบธรรมเนียม อันดีงาม	๓.๘๔	๐.๘๔	มาก	๔
๕. การลาทุกประเภทของนักเรียนทางการศึกษา	๓.๗๐	๐.๙๗	มาก	๙
๖. นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของสถาบัน ศาสนาที่ตนนับถือ	๓.๗๐	๐.๘๔	มาก	๑๐
๗. ครูเข้าสอนตรงเวลาทุกครั้ง	๓.๘๓	๐.๘๑	มาก	๕
๘. การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ	๓.๙๑	๐.๘๒	มาก	๒
๙. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม	๓.๙๖	๐.๘๔	มาก	๑
๑๐. ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ ในการดำเนินชีวิต	๓.๘๙	๐.๘๕	มาก	๓
รวม	๓.๘๑	๐.๖๓	มาก	

จากตารางที่ ๗ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวม (\bar{X} = ๓.๘๑)
และรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือการดูแลอาคารสถานที่และ
สภาพแวดล้อม (\bar{X} = ๓.๙๖) รองลงมาคือ ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิต (\bar{X}
= ๓.๘๙) ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือการการลาทุกประเภทของนักเรียนทางการศึกษา (\bar{X} = ๓.๗๐)

ตารางที่ ๘ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักความคุ้มค่า
โดยภาพรวมและรายข้อ

ด้านหลักความคุ้มค่า	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑. นักเรียนมีความยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม	๓.๙๖	๐.๘๒	มาก	๒
๒. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	๓.๘๗	๐.๗๕	มาก	๖
๓. การคัดเลือกหนังสือให้เหมาะในการเรียนการสอน	๓.๙๐	๐.๘๔	มาก	๕
๔. นักเรียนมีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง	๓.๘๑	๐.๙๐	มาก	๗
๕. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ สถานศึกษาและองค์กรอื่นและจัดหาวัสดุ สำหรับนักเรียน	๓.๙๒	๐.๘๖	มาก	๓
๖. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคลรอบครัว	๓.๘๙	๐.๘๖	มาก	๔
๗. โรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์ด้านคุณธรรม และจริยธรรมให้กับนักเรียน	๓.๙๗	๐.๙๑	มาก	๑
รวม	๓.๙๐	๐.๖๔	มาก	

จากตารางที่ ๘ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๓.๙๐$)
และรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ โรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์
ด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน ($\bar{X} = ๓.๙๗$) รองลงมาคือนักเรียนมีความยึดมั่นในหลัก
คุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{X} = ๓.๙๖$) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือนักเรียนมีความประพฤติดีทั้งต่อ
หน้าและลับหลัง ($\bar{X} = ๓.๘๑$)

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้น
 พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามสถานภาพ
 วุฒิการศึกษา และขนาดสถานศึกษา

ตารางที่ ๑๐ ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่ง
 หน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่ การส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรม	ผู้บริหาร		ครูผู้สอน		t	p - value
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านความพอเพียง	๓.๙๖	๐.๖๘	๓.๗๓	๐.๖๓	๑.๗๙๑	๐.๐๗๖
๒. ด้านความกตัญญู	๔.๐๔	๐.๕๖	๓.๗๙	๐.๖๖	๑.๙๓๑	๐.๐๕๖
๓. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	๓.๙๐	๐.๕๙	๓.๗๘	๐.๖๔	๐.๙๔๗	๐.๓๔๕
๔. ด้านความรับผิดชอบ	๓.๙๔	๐.๕๖	๓.๘๑	๐.๖๖	๑.๐๒๗	๐.๓๐๖
๕. ด้านอุดมการณ์คุณธรรม	๔.๑๐	๐.๔๖	๓.๘๔	๐.๖๗	๒.๐๑๙	๐.๐๔๕
					*	
โดยด้านรวม	๓.๙๕	๐.๕๓	๓.๗๗	๐.๕๘	๑.๕๖๓	๐.๑๒๐

* $P \leq .๐๕$

ตารางที่ ๑๐ ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้น
 พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่ง
 หน้าที่ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ พิจารณาเป็นราย
 ด้าน ด้านความพอเพียงมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่น
 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๑ ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่ การส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรม	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		t	p - value
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านความพอเพียง	๓.๗๕	๐.๖๐	๓.๘๗	๐.๗๖	-๑.๐๐๑	๐.๓๑๘
๒. ด้านความกตัญญู	๓.๗๘	๐.๖๑	๔.๐๓	๐.๗๒	-๒.๐๐๕*	๐.๐๔๗
๓. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	๓.๗๘	๐.๖๐	๓.๙๐	๐.๗๐	-.๙๕๖	๐.๓๔๑
๔. ด้านความรับผิดชอบ	๓.๗๙	๐.๖๓	๓.๙๗	๐.๖๖	-๑.๔๗๕	๐.๑๔๒
๕. ด้านอุดมการณ์คุณธรรม	๓.๙๑	๐.๖๒	๓.๘๖	๐.๖๘	๐.๓๗๔	๐.๗๐๙
โดยรวม	๓.๗๘	๐.๕๕	๓.๙๑	๐.๖๕	-๑.๑๕๒	๐.๒๕๑

* $P \leq .๐๕$

ตารางที่ ๑๑ ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ พิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความกตัญญูมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่ การส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรม	ขนาดสถานศึกษา					
	ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
๑. ด้านความพอเพียง	๓.๗๗	๐.๖๓	๓.๘๓	๐.๖๖	๓.๒๘	๑.๐๗
๒. ด้านความกตัญญู	๓.๘๒	๐.๖๕	๓.๙๓	๐.๖๒	๓.๒๘	๑.๐๐
๓. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	๓.๗๖	๐.๖๐	๓.๙๒	๐.๖๗	๓.๔๐	๐.๘๗
๔. ด้านความรับผิดชอบ	๓.๗๙	๐.๖๔	๓.๙๕	๐.๖๒	๓.๓๖	๐.๙๙
๕. ด้านอุดมการณ์คุณธรรม	๓.๙๑	๐.๖๕	๓.๙๑	๐.๕๔	๓.๑๔	๑.๔๙

โดยภาพรวม	๓.๗๙	๐.๕๖	๓.๘๗	๐.๕๗	๓.๓๓	๐.๙๙
-----------	------	------	------	------	------	------

จากตารางที่ ๑๒ การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษาปรากฏ ดังนี้

(๑) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๙$) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = ๓.๙๑$) รองลงมาคือด้านด้านความกตัญญู ($\bar{X} = ๓.๘๒$) และต่ำสุดคือด้านความซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X} = ๓.๗๐$)

(๒) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดกลาง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = ๓.๙๕$) รองลงมาคือด้านความกตัญญู ($\bar{X} = ๓.๙๓$) และต่ำสุดคือด้านความพอเพียง ($\bar{X} = ๓.๗๐$)

(๓) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดใหญ่ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๓$) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านความซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X} = ๓.๔๐$) รองลงมาคือด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = ๓.๔๐$) และต่ำสุดคือด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = ๓.๑๔$)

ตารางที่ ๑๓ ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

การส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	P- value
๑. ด้านความพอเพียง	ระหว่างกลุ่ม	๒	.๘๕๓	.๔๒๖	๑.๐๐๔	๐.๓๖๙
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕	๕๗.๓๒๑	.๔๒๕		
	รวม	๑๓๗	๕๘.๑๗๓			
๒. ด้านความกตัญญู	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๓๗๑	.๖๘๖	๑.๖๒๕	๐.๒๐๑
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕	๕๖.๙๔๖	.๔๒๒		
	รวม	๑๓๗	๕๘.๓๑๗			
๓. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๒๙๑	.๔๖๔	๑.๖๑๓	๐.๒๐๓
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕	๕๔.๐๔๐	.๔๐๐		
	รวม	๑๓๗	๕๕.๓๓๑			
๔. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๔๘๕	.๗๔๓	๑.๘๐๖	๐.๑๖๘
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕	๕๕.๕๑๒	.๔๑๑		
	รวม	๑๓๗	๕๖.๙๙๘			

๕. ด้านอุดมการณ์คุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๗๗๑	.๘๘๕	๒.๑๗๓	๐.๑๑๘
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕	๕๕.๐๐๔	.๔๐๗		
	รวม	๑๓๗	๕๖.๗๗๕			
รวมทั้ง ๖ ด้าน	ระหว่างกลุ่ม	๒	.๘๙๕	.๔๔๗	๑.๓๓๖	๐.๒๖๖
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕	๔๕.๒๐๓	.๓๓๕		
	รวม	๑๓๗	๔๖.๐๘๙			

จากตารางที่ ๑๓ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ ๔ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒

ตารางที่ ๑๔ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความพอเพียง

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)	ลำดับ ที่
๑.	ครูแนะนำนักเรียนในสถานศึกษาใช้เงินด้วยความประหยัด	๙	๒๒.๕	๑
๒.	บุคคลากรในโรงเรียนนำสิ่งของเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่เพื่อความประหยัด	๕	๑๒.๕	๓
๓.	ครูผู้สอนใช้โทรศัพท์เมื่อมีความจำเป็น	๔	๑๐.๐	๔
๔.	ครูแนะนำนักเรียนซื้อเสื้อผ้าด้วยความประหยัด	๓	๗.๕	๖
๕.	นักเรียนดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ	๒	๙.๕	๕
๖.	ครูและนักเรียนใช้ทรัพย์สินของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า	๙	๒๒.๕	๑
๗.	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านความพอเพียง	๓	๑๕.๕	๒
	รวมค่าเฉลี่ย	๓๕	๑๐๐	

ตารางที่ ๑๔ ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความพอเพียง ได้แก่ แนวทางพัฒนาที่เท่ากัน ลำดับที่ ๑ ครูแนะนำนักเรียนในสถานศึกษาใช้เงินด้วย

ความประหยัด และนำครูและนักเรียนใช้ทรัพย์สินของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างคุ้มค่าร้อยละ ๒๒.๕ % รองลงมาคือโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านความพอเพียงร้อยละ ๑๕.๕ และครูแนะนำนักเรียนซื้อเสื้อผ้าด้วยความประหยัด ๗.๕ %

ตารางที่ ๑๕ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒
ด้านความกตัญญู

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)	ลำดับ ที่
๑.	ครูแนะนำให้นักเรียนอาสาช่วยงานที่บ้านอยู่เสมอ	๖	๑๔.๐	๔
๒.	นักเรียนอาสาช่วยครูเก็บส้วมสาธารณะ	๔	๑๙.๐	๓
๓.	นักเรียนช่วยครูทำงานในโรงเรียนเป็นประจำ	๙	๒๑.๐	๒
๔.	ครูและนักเรียนร่วมกิจกรรมในวันแม่แห่งชาติเป็นประจำ	๙	๒๖.๐	๑
๕.	การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากร ทางการศึกษา	๒	๙.๐	๖
๖.	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านกตัญญู	๕	๑๑.๐	๕
	รวมค่าเฉลี่ย	๓๕	๑๐๐	

ตารางที่ ๑๕ ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความกตัญญู ได้แก่ ครูและนักเรียนร่วมกิจกรรมในวันแม่แห่งชาติเป็นประจำ ร้อยละ ๒๖.๐ รองลงมาคือ นักเรียนช่วยครูทำงานในโรงเรียนเป็นประจำ ร้อยละ ๒๑.๐ ด้านที่น้อยสุด การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากร ทางการศึกษา ร้อยละ ๙.๐

ตารางที่ ๑๖ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)	ลำดับ ที่
๑.	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองเสมอ	๘	๑๙.๐	๒
๒.	นักเรียนมีความประพฤติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม	๔	๑๓.๐	๕
๓.	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อครูอาจารย์	๓	๗.๐	๖

๔.	นักเรียนไม่ขโมยของใช้เพื่อน	๙	๒๑.๐	๑
๕.	ครูมีความจริงใจปราศจากความลำเอียง	๖	๑๕.๐	๔
๖.	การจัดระบบบริหารและการพัฒนาองค์กร	๓	๑๖.๐	๓
๗.	ครูมีส่วนในการส่งเสริมความซื่อสัตย์ของนักเรียน	๒	๙.๐	๕
	รวมค่าเฉลี่ย	๓๘	๑๐๐	

ตารางที่ ๑๖ ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่แนวทางพัฒนาที่เท่ากัน ลำดับที่ ๑ นักเรียนไม่ขโมยของใช้เพื่อน ร้อยละ ๒๑.๐ รองลงมา คือ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองเสมอ ร้อยละ ๑๙.๐ และระดับน้อยสุด คือ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อครูอาจารย์ ร้อยละ ๗.๐

ตารางที่ ๑๗ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความรับผิดชอบ,

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)	ลำดับที่
๑.	นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง	๑	๒.๗๐	๕
๒.	นักเรียนทิ้งขยะในที่ที่โรงเรียนจัดไว้ให้	๑	๒.๗๐	๕
๓.	นักเรียนมาเข้าแถวตรงเวลา	๑	๒.๗๐	๕
๔.	นักเรียนไม่ประพฤติตนขัดต่อขนบธรรมเนียมอันดีงาม	๙	๒๔.๓๒	๑
๕.	การลาทุกประเภทของนักเรียนทางการศึกษา	๓	๑๐.๘๒	๓
๖.	นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของสถาบันศาสนาที่ตนนับถือ	๔	๑๐.๘๒	๓
๗.	ครูเข้าสอนตรงเวลาทุกครั้ง	๗	๑๘.๙๒	๒
๘.	การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ	๔	๑๐.๘๒	๓
๙.	การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม	๒	๘.๑๐	๔
๑๐.	ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิต	๓	๘.๑๐	๔
	รวมค่าเฉลี่ย	๓๕	๑๐๐	

ตารางที่ ๑๗ ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ลำดับที่ ๑ นักเรียนไม่ประพฤติตนขัดต่อขนบธรรมเนียมอันดีงาม รองลงมาคือ

ครูเข้าสอนตรงเวลาทุกครั้ง ๑๘.๙๒ % และข้อที่เท่ากันคือลำดับที่ ๓ การส่งเสริมนักเรียนปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมของสถาบันศาสนาที่ตนนับถือ ของผู้เรียน สนับสนุนติดตามและตรวจสอบร่วมใจกันสร้างผลงาน ๑๐.๘๒ %

ตารางที่ ๑๘ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักความรับผิดชอบ

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)	ลำดับที่
๑.	นักเรียนมีความยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม	๒	๒๔.๕	๑
๒.	การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	๑	๑๒.๕	๔
๓.	การคัดเลือกหนังสือให้เหมาะในการเรียนการสอน	๙	๑๐.๐	๕
๔.	นักเรียนมีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง	๗	๗.๕	๗
๕.	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	๓	๙.๕	๖
๖.	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว	๑๐	๒๐.๕	๒
๗.	โรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน	๓	๑๕.๕	๓
	รวมค่าเฉลี่ย	๓๕	๑๐๐	

ตารางที่ ๑๘ ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านอุดมการณ์คุณธรรม ลำดับที่ ๑ มีนักเรียนมีความยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม ๒๔.๐๕ % รองลงมาคือการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว ๒๐.๕ % และลำดับที่ ๓ โรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน ๑๕.๐๕ %

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยโดยภาพรวมได้องค์ความรู้ ดังนี้

๔.๔.๑ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ด้วยวิธีการเชิงสำรวจ (Survey method) จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ๒๘๓ คน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ เป็นครูผู้สอน จำนวน ๒๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๕ จำแนกตามวุฒิการศึกษาแยกเป็นปริญญาตรี จำนวน ๒๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๒ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘ และจำแนกตามขนาดสถานศึกษา แยกเป็นบุคลากรใน

สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐ ขนาดกลาง จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๘ คน และขนาดใหญ่ จำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๒ ตามลำดับ

๔.๔.๒ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม (๓.๘๑) และรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านความเพียงพอ (๓.๙๐) รองลงมาคือ ด้านความกตัญญู (๓.๘๔) และด้านความซื่อสัตย์สุจริต (๓.๘๔) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ความรับผิดชอบ (๓.๗๐) และด้านอุดมการณ์คุณธรรม (๓.๕๕)

๔.๔.๓ การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ พิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความซื่อสัตย์สุจริตมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

๔.๔.๔ การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ปรากฏ ดังนี้

(๑) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก (๓.๗๙) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านการส่งเสริมด้านความพอเพียง(๓.๙๑) รองลงมาคือด้านการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์ (๓.๘๒) และต่ำสุดคือการส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ (๓.๗๐)

(๒) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดกลาง ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก (๓.๘๗) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านการส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ (๓.๙๕) รองลงมาคือด้านอุดมการณ์คุณธรรมจริยธรรม (๓.๙๓) และต่ำสุดคือด้านการส่งเสริมด้านกตัญญู(๓.๗๐)

(๓) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง (๓.๓๓) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านการส่งเสริมด้านความพอเพียง (๓.๕๕) รองลงมาคือด้านการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์ (๓.๔๐) และต่ำสุดคือการส่งเสริมด้านกตัญญู(๓.๑๔)

๔.๔.๕ แนวทางส่งเสริมและพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ โดยภาพรวม มีดังนี้

ด้านการส่งเสริมด้านอุดมการณ์คุณธรรมและจริยธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้ นิติธรรมประเพณีที่ดีตนอยู่ในกรอบกฎหมาย จารีต ประเพณี และพระธรรมวินัย และควรนำกฎหมายว่าด้วยพนักงานข้าราชการ หรือ ศาสนการมาปรับใช้ในสถานศึกษา รองลงมาคือควรประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ พัฒนาวิชาการ สถานศึกษา และจรรยาบรรณในวิชาชีพ และควรกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานและกิจกรรมร่วมกัน

ด้านการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์ การบริหารสถานศึกษาควรยึดมั่นความถูกต้องดีงาม และเป็นตัวอย่างที่ดีต่อสังคม มีความซื่อสัตย์จริงใจขยันอดทนต่อหน้าที่ ปฏิบัติคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ รองลงมาคือควรส่งเสริม

ให้เรียนนักรธรรมและบาลีพัฒนาให้เก่ง ดี มีสุข ปลุกฝังศาสนทายาทจรยาที่ดี มีวิชาเด่นและเป็นงาน และควรบริหารด้วยพรหมวิหาร ๔ และทมะ คือ ขันติ ศีล อุโบสถกรรม การศึกษา ชุติงค์ ความสำรวม ความเพียร

ด้านการส่งเสริมความรับผิดชอบ สถานศึกษาควรรายงานการประเมินตนเอง รายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องเป็นความจริงและทุกขั้นตอนต้องยึดหลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ รองลงมาคือควรมีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันและมีความซื่อสัตย์สุจริต จัดทำบัญชีเงินอุดหนุนให้ถูกต้อง ครูบาฬีก็ส่วนของบาลีไม่น่ามาปนหรือเล่นแร่แปรธาตุ ควรเปิดเผย ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ควรใช้ความยุติธรรมในการจัดการเรียนการสอน และการประชุมควรเปิดเผยข้อมูลเพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ด้านการส่งเสริมด้านความพอเพียง สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ คนทุกคนในองค์กรควรมี สิทธิและเสียงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ สนับสนุนการเสนอความคิดเห็นและกิจกรรมของผู้เรียน และควรสนับสนุนติดตามตรวจสอบร่วมใจกันสร้างผลงาน องค์กรจะ พัฒนาหรือถอยหลังขึ้นอยู่กับบุคลากรในองค์กรควรรับฟังหรือแสดงความคิดเห็นที่ไปในทิศทาง เดียวกัน

ด้านหลักความรับผิดชอบ สถานศึกษาควรมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่การงาน การ ออาหารของตนเองและผู้อื่น รองลงมาคือควรมีความสำนึกและรับผิดชอบต่อในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการ พัฒนาคุณภาพบุคลากร และควรมีความรับผิดชอบต่อการวัดผลประเมินผลการศึกษา

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผู้วิจัยนำเสนอ สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะจากการวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ เชนงนโยบาย

๕.๓.๒ เชนงปฏิบัติการ

๕.๓.๓ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๕.๑.๑ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านมีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านหลักความค้ำค่า รองลงมาคือด้านหลัก ความโปร่งใสและด้านหลักความรับผิดชอบตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือด้านหลักนิติ ธรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏดังนี้

(๑) ด้านการส่งเสริมด้านความพอเพียง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑ ข้อ ระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือการวางแผนงาน ด้านวิชาการ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือการออกจากราชการ

(๒) ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการ ปฏิบัติสูงสุด คือการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้ จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือการดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อน เงินเดือน

(๓) ด้านการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์ โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับ มาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ รองลงมาคือการวางแผนการบริหารงานการศึกษา ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือการอนุมัติการใช้จ่ายبودหนุนที่ได้รับ จัดสรร

(๔) ด้านการส่งเสริมด้านอุดมการณ์คุณธรรมและจริยธรรม โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม รองลงมาคือการส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือการประเมินผลการปฏิบัติงาน

(๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมและรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑ ข้อ ระดับมาก จำนวน ๑๑ ข้อ โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน รองลงมาคือการรายงานผลการปฏิบัติงาน ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือการอุทธรณ์และการร้องทุกข์

๕.๑.๒ ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านหลักความค้ำคอมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความโปร่งใสมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๕ แนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ ในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้

(๑) ด้านอุดมการณ์คุณธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีที่ดีตนอยู่ในกรอบกฎหมาย จารีต ประเพณีและพระธรรมวินัย รวมทั้งนำกฎหมายว่าด้วยพนักงานข้าราชการ หรือ ศาสนการมาปรับใช้ในสถานศึกษา และควรประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ พัฒนาวิชาการ สถานศึกษา และจรรยาบรรณในวิชาชีพ และควรกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานและกิจกรรมร่วมกัน

(๒) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต สถานศึกษาควรบริหารจัดการและยึดมั่นในความถูกต้องดีงามและเป็นตัวอย่างที่ดีต่อสังคมมีความซื่อสัตย์จริงใจและขยันอดทนต่อหน้าที่ ควรใช้หลักธรรมาภิบาลปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุขภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ และส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนนันทกรรมและบาลี พัฒนาให้ดี เก่ง มีสุข และปลูกฝังการเป็นศาสนทายาทจรรยาที่ดี มีวิชา ศาสนาเด่นและเป็นงาน และควรส่งเสริมการบริหารปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ และทมะ คือ ขันติ ศีล อุโบสถกรรม การศึกษา อดทน ความสำรวม และความเพียร

(๓) ด้านความกตัญญู สถานศึกษาควรรายงานการประเมินตนเองและรายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเป็นความจริง และทุกขั้นตอนต้องยึดหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ควรมีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันและมีความซื่อสัตย์สุจริต และควรจัดทำบัญชีเงินอุดหนุนให้ถูกต้อง ครุบาลีก็ส่วนของบาลีไม่นำมาปนหรือเล่นแร่แปรธาตุ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา การใช้ความยุติธรรมในการจัดการเรียนการสอน และควรจัดประชุมเปิดเผยข้อมูลเพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

(๔) ด้านความพอเพียง สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ให้โอกาสคนทุกคนในองค์กรมีสิทธิและเสียงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ผู้บริหารควรสนับสนุนการเสนอความคิดเห็นและกิจกรรมของผู้เรียน สนับสนุนติดตามและตรวจสอบ ร่วมใจกันสร้างผลงาน และควรส่งเสริมองค์กรจะพัฒนาหรือถอยหลังขึ้นอยู่กับบุคลากรในองค์กรรับฟังหรือแสดงความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน

(๕) ด้านความรับผิดชอบสถานศึกษาควรมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่การงานการอาชีพของตนเองและผู้อื่น ผู้บริหารควรมีความสำนึกและรับผิดชอบต่อในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพบุคลากรและควรมีความรับผิดชอบต่อการวัดผลประเมินผลการศึกษา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมสถานศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดในด้านความคุ้มค่า เช่น ผู้บริหารและครูผู้สอนร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนและพัฒนานักเรียนในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้คุ้มค่า โดยการนำกระดาษที่ใช้หน้าเดียวแล้วมาใช้ซ้ำรวมถึงการใช้เครื่องมือสื่อในแต่ละอย่างด้วยความประหยัด ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารและครูผู้สอนร่วมกันพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้แบบใหม่พร้อมที่จะวางแผนการบริหารงานการศึกษา และเป็นไปตาม **หลักพุทธธรรม** ปัญญาขุทุมสูตร ว่าด้วยการเจริญปัญญา ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญา คือ (๑) สปัริสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ (๒) สัทธัมมัสสวนะ ฟังสัทธรรม (๓) โยนิโสมนสิการ การมนสิการโดยแยบคาย (๔) อัมมานุสम्मปฏิบัติ การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ราชประชาสมาสัย** กล่าวว่า ความคุ้มค่า หมายถึง ทั้งในแง่ของรูปธรรมและนามธรรมที่สัมผัสจับต้องมองเห็นได้ หรือรู้สึกได้ว่าคุ้มค่าหรือไม่คุ้มค่าถ้าทำตามหลักข้างต้นทั้ง ๕ คือ นิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อ มาครบถ้วนแล้วแต่เมื่อพิจารณาถึงหลักความคุ้มค่าแล้วไม่ผ่าน ก็ควรทบทวนปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า

ต่อผลงานให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระครูปลัดจันทน์ ทนตจิตโต** (ต่อนโสกรี) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สูงสุดคือด้านการวัดผลและประเมินผล รองลงมาคือด้านวัสดุและสื่อการเรียนการสอน ต่ำสุดด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ตามลำดับ

๕.๒.๒ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีการปฏิบัติต่ำสุดในด้านหลักนิติธรรมแต่ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนปฏิบัติงานเกี่ยวกับการออกจากราชการอยู่ในระดับปานกลาง และการจัดทำแผนงบประมาณและคำของบประมาณรวมทั้งการจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในโรงเรียน ระดับการปฏิบัติใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นไปตาม **สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา** กล่าวว่า การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ เจ็อนไขสำคัญ ๒ ประการ ได้แก่ (๑) มีความรู้ คือ มีความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังในการนำความรู้ วิทยาการ เทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการปฏิบัติ (๒) มีคุณธรรม คือ มีความตระหนัก มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตเป็นประโยชน์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สถาบันพระปกเกล้า** ได้กล่าวว่า หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย การกำหนดกฏกติกาและการปฏิบัติตามกฏกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของสมาชิกและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระนิกร อินทปญโญ (จอมพะเนิน)** ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการ สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน สรุปรวมทุกด้านในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๒.๓ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตาม**สมมุติฐานที่ตั้งไว้ข้อที่ ๑** พิจารณาเป็นรายด้าน ด้านหลักความคุ้มค่ามีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติสูงกว่าครูผู้สอน โดยเฉพาะด้านหลักความคุ้มค่าแตกต่างกันสูงสุดและด้านหลักความโปร่งใสรองลงมา โดยแนวการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนและการพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุอย่างประหยัดมีประโยชน์และคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สถาบันพระปกเกล้า** ได้กล่าวว่า หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติให้สมบูรณ์ ยั่งยืน และสอดคล้องกับแนวคิดของ **กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ** ได้กล่าวว่า ความโปร่งใส หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้

ประชาชนเข้าถึงได้สะดวกและมีส่วนร่วมตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน เป็นไปตาม**หลักพุทธธรรม** โคบาลสูตร ว่าด้วยองค์ประกอบของผู้เลี้ยงโค นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญให้เพิ่มขึ้นได้ (๑) รู้อุปโค (๒) ฉลาดในลักษณะโค (๓) กำจัดไขขาง (๔) ปกปิดแผล (๕) สุมไฟ (๖) รู้ทำน้ำ (๗) รู้ว่าโคดื่มแล้ว (๘) รู้ทาง (๙) ฉลาดในที่หากิน (๑๐) รีดนมให้เหลือ (๑๑) บุกาโคทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ผู้บริหารเข้าไปตั้งเมตตา ภายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม เมตตาโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลังในเพื่อนร่วมงานย่อมเป็นผู้สามารถ ถึงความเจริญงอกงามไปพลอยในธรรมวินัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อิศริยา พยัคฆวรรณ** วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวมมีความเห็นในระดับปานกลาง

๕.๒.๔ การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่ง**ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ข้อที่ ๒** ทั้งนี้เพราะว่าบุคลากรที่มีวุฒิ การศึกษาต่างกันมีการปฏิบัติแตกต่างกันต่ำที่สุดในด้านหลักโปร่งใส รองลงมาคือหลักการมีส่วนร่วม โดยที่สถานศึกษาบริหารการอนุมัติการใช้จ่ายبودหนุนที่ได้รับจัดสรรอย่างเป็นระบบ การวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดหลักการของ **พระเอกราช ฉันทมโม (ชินชม)** หลักความคุ้มค่า หมายถึง การ บริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยความประหยัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อ ส่วนรวมทำให้งานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล สรุปปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและหาข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขและเป็นไปตาม **หลักพุทธธรรม** ที่ว่าการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ คือ คุณสมบัติของคนดี รู้หลักการ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ ความรู้จักตนแล้ว ประพฤติให้เหมาะสมและรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป ความรู้จักประมาณการทำงานการบริโภคปัจจัย ๔ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมให้ตรงเวลา รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุมโดยสำรวมกิริยาอาการ รู้จักบุคคล ว่ามีชื่อเสียงความสามารถและมีคุณธรรมในด้านใด สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของ **พระครูวุฒิธรรม มานันท์** วิจัยเรื่องศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ไม่แตกต่างกัน

๕.๒.๕ การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่ง**ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ข้อที่ ๓** ทั้งนี้อาจเป็น เพราะบุคลากรในสถานศึกษามีการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ในด้านหลักนิติ ธรรมและด้านหลักคุณธรรมมีการปฏิบัติต่ำกว่าทุกด้าน โดยเฉพาะการออกจากราชการ การจัดทำ แผนงบประมาณและค่าของงบประมาณ การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในโรงเรียน รายชื่อ ระดับการปฏิบัติต่ำ ควรปรับปรุงใหม่ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **กองพุทธศาสนศึกษา** สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระบวนการจัดระบบบริหารและสารสนเทศของโรงเรียน (๑) องค์ประกอบ

ของระบบบริหารภายในโรงเรียน ระบบย่อยภายในโรงเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ด้าน ดังนี้ (๑.๑) ปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นทรัพยากรหรือสิ่งที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่ระบบและก่อให้เกิดการทำงาน ได้แก่ นักเรียน ครู อาจารย์ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ อาคารสถานที่ เทคโนโลยี หลักสูตร โรงเรียน เป็นต้น (๑.๒) กระบวนการ (Process) เป็นการทำหน้าที่แปรสภาพทรัพยากรหรือประมวลผลให้เป็นผลผลิต ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดระบบสารสนเทศ เป็นต้น (๑.๓) ผลผลิต (Output) เป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของระบบ ได้แก่ นักเรียนที่จบการศึกษามีความรู้ครบถ้วนตามหลักสูตร ความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองและครู เป็นต้น (๑.๔) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นส่วนที่ใช้ควบคุมการทำงานของระบบให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ รวมถึงชี้ให้เห็นข้อดีและข้อบกพร่องของปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพตามต้องการ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ผลประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นต้น (๑.๕) สภาพแวดล้อม (Environment) เป็นสภาพทั่วไปของบริบทที่อยู่ล้อมรอบระบบหรือองค์กร ได้แก่ ที่ตั้ง ชุมชน ผู้ปกครอง บรรยากาศขององค์กร เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างระบบบริหารและสารสนเทศกับระบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย การประเมินคุณภาพ การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การพัฒนาคุณภาพกับหลักการบริหารที่เป็นระบบต้องมีความสอดคล้องกัน และสอดคล้องกับแนวคิดหลักการของ Gulick and Urwick ได้กำหนดให้หัวหน้าฝ่ายบริหารมีหน้าที่และบทบาทการบริหารอยู่ ๗ ประการ ที่เรียกว่า “POSDCoRB” มีดังนี้ P = การวางแผน O = การจัดองค์การ S = การจัดตัวบุคลากรปฏิบัติงาน D = การอำนวยการ Co = การประสานงาน R = การรายงาน และ B = การงบประมาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมบัตินนพลญ โฉม (ฉลอง) วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” สรุปสภาพปัญหาปัจจุบันคือขาดงบประมาณและการบริหารจัดการไม่เป็นระบบ การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นต้องมีวิสัยทัศน์ที่จะสร้างศาสนทายาทที่มีปัญญาและเปี่ยมด้วยคุณธรรม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ได้แนวทางในการพัฒนาที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการและใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดและพัฒนานโยบายด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความรับผิดชอบต่อตระหนักชัดเจนตรวจสอบได้และมีประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนต่อไป

(๒) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดและพัฒนาผู้เรียนโดยปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี รวมทั้งสนับสนุนการผลิตสื่อคุณภาพ เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

(๓) สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางการพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ สนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต

(๔) เป็นข้อมูลสารสนเทศนำไปพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้ยึดถือและปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลโดยยึดหลักการกระจายอำนาจความโปร่งใสและหลักนิติธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับการออกจากราชการและควรจัดทำแผนงบประมาณและค่าของงบประมาณด้วยความถูกต้อง

(๒) ด้านหลักคุณธรรม สถานศึกษาควรวางแผนอัตรากำลังและการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

(๓) ด้านหลักความโปร่งใส สถานศึกษาควรอนุมัติการใช้จ่ายبودหนุนที่ได้รับจัดสรรและวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

(๔) ด้านหลักการมีส่วนร่วม สถานศึกษาควรประเมินผลการปฏิบัติงานและควรเอื้อเพื่อการลาทุกประเภทของครูและบุคลากรทางการศึกษา

(๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการอุทธรณ์และการร้องทุกข์และการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษผู้ที่มีความผิด

(๖) ด้านหลักความคุ้มค่า สถานศึกษาควรคัดเลือกหนังสือที่มีประโยชน์และประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

(๗) ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านหลักความคุ้มค่า สถานศึกษาควรคัดเลือกหนังสือนำมาใช้จัดการเรียนการสอนอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

(๘) ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านความโปร่งใส สถานศึกษาควรอนุมัติการใช้จ่ายبودหนุนที่ได้รับจัดสรรอย่างคุ้มค่า ยุติธรรมเป็นไปตามหลักนิติธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุด

(๙) ข้อเสนอแนะการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักนิติธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้นิติธรรมประพัตินอยู่ในกรอบกฎหมาย จารีต ประเพณี และพระธรรมวินัย นำกฎหมายว่าด้วยพนักงานข้าราชการมาใช้ในสถานศึกษา และควรประพัตินเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ พัฒนาวิชาการ สถานศึกษา และจรรยาบรรณในวิชาชีพ

(๑๐) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักคุณธรรม สถานศึกษาควรพัฒนาการบริหารจัดการโดยยึดมั่นในความถูกต้องดีงามและเป็นตัวอย่างที่ดีต่อสังคม มีความซื่อสัตย์จริงใจและขยันอดทนต่อหน้าที่โดยปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุขภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนนักรธรรมและบาลี พัฒนาให้ดี เก่ง มีสุข

(๑๑) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักความโปร่งใส สถานศึกษาควรรายงานการประเมินตนเอง รายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเป็นความจริง ทุกชั้นตอนต้องยึดหลักความโปร่งใสตรวจสอบได้และควรมีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันและมีความซื่อสัตย์สุจริต

(๑๒) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักการมีส่วนร่วม สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ คนทุกคนในองค์กรควรมีสิทธิและเสียงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

(๑๓) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักความรับผิดชอบ สถานศึกษาควรมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่การงาน การอาพาธของตนเองและผู้อื่น ควรมีความสำนึกและรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพบุคลากร

(๑๔) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ด้านหลักความคุ้มค่า สถานศึกษาควรเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีและพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรบริหารจัดการทรัพยากร คือ วัสดุ คน เงิน เวลา อาคารสถานศึกษา อย่างประหยัด คุ้มค่า และมีความเก่ง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรมีการศึกษาแนวทางการปฏิบัติการบริหารการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา ระดับมหาวิทยาลัยในจังหวัดขอนแก่นและเขตพื้นที่อื่น ๆ

(๒) ควรมีการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดอื่น

(๓) ควรมีการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่อื่น ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. กระจายอำนาจการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๗.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑.

กฎกระทรวง. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

กฤษณา พันธุ์วานิช. คนมีคุณธรรมความรับผิดชอบในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๐.

กลุ่มบริหารงานบุคคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒.

อำเภอตระการพืชผล. จังหวัดอุบลราชธานี.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๖.

เกษม วัฒนชัย. โรงเรียนคุณธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนา จำกัด, ๒๕๖๐.

เครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan. 1970 : 608-610) อ้างในบุญชม ศรีสะอาด.

จันทรานี สงวนนาม. **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์,

๒๕๔๕.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. **ปาฐกถาพิเศษ เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและ เจ้าหน้าที่ของ**

รัฐ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๑.

ธีระรัตน์ กิจจาร์ภักษ์. **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา**. เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์.

สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒.

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. Educational administration principles and theories**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ช

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

ปริยานุช พิบูลสรารุช. **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร

: คณะทำงาน บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน. กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

ปริยานุช ธรรมปิยา. **วิกฤตเศรษฐกิจ ๒๕๔๐ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๕.

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร,

๒๕๕๓.

ปวย อึ้งภากรณ์. **ทักษะว่าด้วยการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๔๕.

ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. **“การวิจัยแบบผสม ทางสายกลางของการวิจัย”**. การออกแบบการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ชุดคำวัด**.

กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **คนไทยกับป่า**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ

พุทธธรรม, ๒๕๓๗.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระบรมราชโองการและพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระ

พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม. กรมการศาสนา
กระทรวง

วัฒนธรรม : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**.

ชำระ – เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/ยูติ.

พระราชกิจจานุเบกษา. หมวดที่ ๑ บททั่วไป ความหมายและหลักการ. เล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก.
๑๙

สิงหาคม ๒๕๔๒.

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตราที่ ๔ วรรคที่
๑

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต). **การศึกษา เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่
๔.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖.

พันตรี ป. ทองสมบุญ. **พจนานุกรม มคอ – ไทย**. กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. **แนะแนวจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศิริพัตต์, ๒๕๐๕.

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. **ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด,
๒๕๔๐.

เนตรพัฒนา ยาวีราช. **การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร : อักษร
เจริญ

ทัศน์, ๒๕๓๙.

วิโรจน์ สารรัตน์. **แนวคิดทฤษฎีและประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร :
หจก.

ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๕๕.

ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร. **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษากรุงเทพมหานคร :**
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ศิริพงษ์ เสาภายน. **หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร :

บุ๊ค พอยท์, ๒๕๔๘.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพ การพิมพ์
และสตูดิโอ, ๒๕๔๕.

สมยศ นาวิการ. **การบริหารตามสถานการณ์**. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

สุปรีชา กมลาศน พลอากาศโท หม่อมหลวง. **กลยุทธ์การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ธุรกิจ

บัณฑิต, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ**

ภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. สมศ. ๒๕๔๕.

ภิญโญ สารธ. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

รุ่งทิศา จักร์กร. **การบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๒๘.

สมคิด บางโม. **การบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร. ๒๕๔๔.

เมธี ปิถันนันท. **การบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : เมธีทิปส์, ๒๕๒๕.

พนัส หันนาคินท์. **หลักการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

นพพงษ์ บุญจิตรดูล. **ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐.

_____, **หลักการบริหารการศึกษา**. เอกสารประกอบการบรรยาย. ฉะเชิงเทรา : สถาบัน ราชภัฏ

ราชนครินทร์ : ๒๕๔๖.

นิพนธ์ กินาวงศ์. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พิษณุโลก : ตรีภูมิตไทย, ๒๕๔๓.

กานต์ ภูณาศล. **การประถมศึกษา**. กาญจนบุรี : สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๒.

กิตติมา ปรีดีติลล. **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์, ๒๕๔๒.

อมรชัย ตันติเมธ. **การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๒.

ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ. **คู่มือประกอบการบรรยาย การบริหารศึกษาคณะสงฆ์**.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. **การจัดและการบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. **คู่มืองานการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๐.

(๓) ออนไลน์ :

ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒”

ข้อมูลสารสนเทศ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒. [ออนไลน์] :
แหล่งที่มา : <http://emis.ubon2-ed.go.th/main.php> [๒๐ กันยายน ๒๕๖๐]

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.๙). [ออนไลน์] แหล่งที่มา www.watdevaraj.com
[ฉบับ

- ที่ ๗๙๖๘ ข่าวรายวัน].ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี. “แนวทางดำเนินงานโครงการโรงเรียน
คุณธรรม สพฐ. (๕ มีนาคม ๒๕๖๐) แหล่งที่มา[http://www.moe.go.th/
websm/2017/mar/111.html#home](http://www.moe.go.th/websm/2017/mar/111.html#home) (๕ มีนาคม ๒๕๖๐)
- เต็มศักดิ์ สุวรรณ. (มปป.). **ประโยชน์ของโครงการ**. (ออนไลน์) แหล่งที่มา
[https://sites.google.com/site/krutermssaksuwan/home/keiyw-kab-khru-teim-
sakdi/](https://sites.google.com/site/krutermssaksuwan/home/keiyw-kab-khru-teim-sakdi/) (๒ เมษายน ๒๕๖๐)
- ศานติศุภร์ ตูลา. **การนำทฤษฎีบริหารการศึกษามาใช้ในการบริหารโรงเรียน** : กระบวนการบริหาร
การศึกษา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/322520>
[๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๒].
- จิรวิทย์ มั่นคงวัฒน์. **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา** : การบริหารสถาบันการศึกษาเพื่อ
ความ เป็น เลิศ . gotoknow. [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<https://www.gotoknow.org/posts/344746>
(๒๒ มิ.ย.๒๕๕๕)
- ธวัชชัย ตั้งอุทัยเรือง. “**การบริหารงานวิชาการ**” [ออนไลน์] ย่อหน้าที่ ๔ แหล่งที่มา :
<https://www.slideshare.net/twatchait/ss-38314050> (๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๗)
- สุวิทย์ หนองไผ่. “**การบริหารงบประมาณ**”. [ออนไลน์]. ย่อหน้าที่ ๑
แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/498742> (๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕)
- สุธิดา นิยมวงศ์. **การนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน**
ของ
ตนเอง:[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://narongrit1.blogspot.com/2013/02/
blog-
post_18.html](http://narongrit1.blogspot.com/2013/02/blog-post_18.html) [๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๐]

(๓) วิทยานิพนธ์ :

- กัลปยกร มั่นถาวรวงศ. “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต**. การบริหาร
การศึกษา. คณะครุศาสตร์ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕.
- พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จันทโชโต). “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินท
ราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๕.
- พระนิรันดร์ สุทธิเมตติโก. “การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกอกน้อย
สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระบำรุง ปณญาพโล (โพธิ์ศรี). “ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาบุญญวิฑฒ์ ปณญาวุฑฒ์ (อ่อนดี). “การศึกษาการงานบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

พระมหาอาจารย์พงษ์ คำตัน . “การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์. บทคัดย่อ “การศึกษาคำความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับหลักสูตรด้านคอมพิวเตอร์ใน ระดับอุดมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิพย์หา

สาสน์ศรี. “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิต มหาวิท ย า ลั ย รามคำแหง”.

ทุนอุดหนุนงานวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.

ถวิล เกษสุพรรณ. “การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๕”.

ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัย ราชภัฏ

อุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

ธณิศวรร จิตขวัญ. “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน

ประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี”. **ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

วิไลวรรณ ยะสินธ์. “การบริหารงานบุคลากร โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ภายหลังการย้ายไป สังกัด

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

วินัย หมั่นรักษ์ และนพรัตน์ ชัยเรือง. บทคัดย่อ “คุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพ

- พรหมคีรี สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๗.
- ฤกษ์ชัย ใจคำป็น. “การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา อำเภोजอมทอง เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๕”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.
- ศิรินารถ นันทวัฒน์ภิรมย์. “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอมืองลำพูน”. **ปริญญามหาบัณฑิต** : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.
- สิทธิศักดิ์ แก้วทา – ทีปพิพัฒน์ นันตะวัน. “แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๕.
- สุระ อ่อนแพง. ปัญหา สังขวดี. วิทยา จันท์ศิลา. สำราญ มีแจ้ง. บทคัดย่องานวิจัย. “รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย :
- มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๖.
- สมเดช สาวันดี. “การนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้นแบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานีเขต ๕”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** :
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๓.
- พุทธา โพธิ์มะฮาด. “สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต** : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๘.
- ศิลป์ชัย อวงตระกูล. “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงราย : ๒๕๕๓.
- ปกรณกฤษ อินทร์มงคล. “ความพร้อมของข้าราชการครูที่มีต่อการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต** : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๐.
- พรพรรณ อินรประเสริฐ. “องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศิลปากร : ๒๕๕๐.
- ธนวัฒน์ ศรีศิริวัฒน์, การพัฒนากระบวนการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้วยการจัดการคุณภาพ. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัย

ราชภัฏสวนสุนันทา: ๒๕๕๕.

ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ, การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน ในอำเภอคลองหลวงสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๑. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ๒๕๕๕.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Barmes. (April) “**African American Parents Involvement in Their Children’s
Schooling**”. Dissertation Abstracts International. (1995).

Candoli, I. C. and et al. (1 9 9 2). **School Business Administration : A
planning**

Approach.4 th ed. Massachusetts : Allyn and Bacon.Hoy and Miskel. 2001
K. & Cecil Masker G. **Educational Administration Theory Research and Practice**.
New

York : McGraw – Hill Inc. 1996.

Good. C.V.. **Dictionary of education**. New York : McGraw - Hill. [1973].

Jean Piaget. **The Moral Judgment of the Child**. (London : Routledge &
Kegan

Paul Ltd. 1997).

Jordan, G.E. (1985). “**Project EASE : The Effect of a Family Literacy Project on
Kindergarten Students’ Early Literacy Skills**” **Reading Research
Quarterly**.

35 (12)

Joyce, M. (1992). **Model of Teaching**. 4 th ed. Boston : Allyn and Bacon : A Divison of
Simon& Schuster.

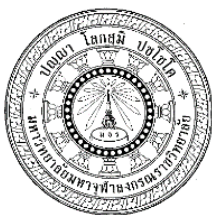
เฮอ์เบิร์ต ไชมอน (Herbert A. Simon). **Administrative Behavior**. (New York : Macmillan.
1947).

Gorton, A. R. **School Leadership and Administration** : Important Concepts. Case
Studies and Simulations. Dubuque, Iowa : Wm. C. Brown. (1983).

Kohler, S.L. (November 1956). “**Identification of Stream Drift Mechanisms : an
Experimental and Observational Approach,**” **Ecology**.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้สำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒ อำเภอดงหลวง
 ๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีจุดประสงค์เพื่อการวิจัย เรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒
 ๓. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน
 - ๓.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ๓.๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต ๒
 ๔. ในการตอบแบบสอบถามขอความกรุณาผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามทุกข้อและคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นความลับ จะไม่มีผลเสียต่อผู้ตอบแบบสอบถามและโรงเรียนแต่ประการใด
 ๕. เมื่อท่านตอบแบบสอบถามแล้ว กรุณาตรวจสอบอีกครั้งว่าท่านได้ตอบครบทุกข้อแล้วหรือไม่ แบบสอบถามที่ท่านตอบครบทุกข้อเท่านั้น จะเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ และนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้
- ผู้วิจัยหวังว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณจากครูและผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่าน

พระสมุห์ประสิทธิ์ ปสิทธิโก (แสนดวง)

นิสิตปริญญาโท

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลง ตามความเป็นจริง

๑. เพศ

ชาย

หญิง

๒. วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

๓. ตำแหน่งหน้าที่

ครูผู้สอน

ผู้บริหารสถานศึกษา

๔. ประสบการณ์ทำงาน

ต่ำกว่า ๑๐ ปี

ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี

๕. ตั้งแต่ ๒๑ ปีขึ้นไป

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ อำเภอตระการพืชผล จำนวน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความพอเพียง ๒) ด้านความกตัญญู ๓) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ๔) ด้านความรับผิดชอบ ๕) ด้านอุดมการณ์คุณธรรม

คำชี้แจง

ระดับคะแนน ๕ หมายถึง ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับมากที่สุด

ระดับคะแนน ๔ หมายถึง ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับมาก

ระดับคะแนน ๓ หมายถึง ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับปานกลาง

ระดับคะแนน ๒ หมายถึง ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับน้อย

ระดับคะแนน ๑ หมายถึง ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑ ความพอเพียง						
๑	ครูแนะนำนักเรียนในสถานศึกษาใช้เงินด้วยความประหยัด					
๒	บุคลากรในโรงเรียนนำสิ่งของเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่เพื่อความประหยัด					
๓	ครูผู้สอนใช้โทรศัพท์เมื่อมีความจำเป็น					
๔	ครูแนะนำนักเรียนซื้อเสื้อผ้าด้วยความประหยัด					
๕	นักเรียนดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ					
๖	ครูและนักเรียนใช้ทรัพย์สินของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า					
๗	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านความพอเพียง					

๒. ด้านความกตัญญู					
๘	ครูแนะนำให้นักเรียนอาสาช่วยงานที่บ้านอยู่เสมอ				
๙	นักเรียนอาสาช่วยครูเก็บสัมภาระบนโต๊ะ				
๑๐	นักเรียนช่วยครูทำงานในโรงเรียนเป็นประจำ				
๑๑	ครูและนักเรียนร่วมกิจกรรมในวันแม่แห่งชาติเป็นประจำ				
๑๒	การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา				
๑๓	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านกตัญญู				
๑๔	การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา				
๓. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต					
๑๕	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองเสมอ				
๑๖	นักเรียนมีความประพฤติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม				
๑๗	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อครูอาจารย์				
๑๘	นักเรียนไม่ขโมยของใช้เพื่อน				
๑๙	ครูมีความจริงใจปราศจากความลำเอียง				
๒๐	การจัดระบบบริหารและการพัฒนาองค์กร				
๒๑	ครูมีส่วนในการส่งเสริมความซื่อสัตย์ของนักเรียน				
๔. ด้านความรับผิดชอบ					
๒๒	นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง				
๒๓	นักเรียนทิ้งขยะในที่ที่โรงเรียนจัดไว้ให้				
๒๔	นักเรียนมาเข้าแถวตรงเวลา				
๒๕	นักเรียนไม่ประพฤติตนขัดต่อขนบธรรมเนียมอันดีงาม				
๒๖	การลาทุกประเภทของนักเรียนทางการศึกษา				
๒๗	นักเรียนปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของสถาบันศาสนาที่ตนนับถือ				
๒๘	ครูเข้าสอนตรงเวลาทุกครั้ง				
๒๙	การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ				
๓๐	การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม				
๓๑	ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิต				
๕. ด้านอุดมการณ์คุณธรรม					
๓๒	นักเรียนมีความยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม				
๓๓	การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา				
๓๔	การคัดเลือกหนังสือให้เหมาะในการเรียนการสอน				
๓๕	นักเรียนมีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง				
๓๖	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น				

๓๗	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลรอบรั้ว					
๓๘	โรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน					
๓๙	โรงเรียนจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมอยู่เป็นประจำ					
๔๐	โรงเรียนได้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีระบบ					